

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет будівництва та транспорту
Кафедра архітектури та інженерних вишукувань

До захисту
Допускається
Завідувач кафедри
Архітектури та інженерних
вишукувань Д.С. Бородай
підпис
«10» 2025 р

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за другим рівнем вищої освіти

На тему: «Прийоми архітектурно-планувального вирішення баз відпочинку
на прикладі Сумської області»

Виконав (ла)

(підпис)

Чорноштан Л.Є.

(Прізвище, ініціали)

Група

АРХ 2401-м

Науковий керівник

(підпис)

Бородай Д.С.

(Прізвище, ініціали)

Суми – 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра: Архітектури та інженерних вишукувань
Спеціальність: 191 «Архітектура та містобудування»

ЗАВДАННЯ

НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Чорноштан Лілії Євгенівни

1. Тема роботи Прийоми архітектурно-планувального вирішення баз відпочинку на прикладі Сумської області

Затверджено наказом по університету 2145/ОС від 22.09.2025

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: "10" грудня 2025 р

3. Вихідні дані до роботи: тека вихідних даних до кваліфікаційної роботи з опорними матеріалами (місце будівництва біля Блакитних озер в м. Суми)

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що підлягають розробці)

Пояснювальна записка включає: вступ (актуальність теми, мета, об'єкт, предмет, задачі, методи, наукову новизну дослідження, практичне значення одержаних результатів); розділ 1 – Етапи формування та розвитку баз відпочинку та рекреації; розділ 2 – Теоретичні основи, що визначають прийоми організації баз відпочинку; розділ 3 – Архітектурно-планувальне вирішення баз відпочинку та рекреації

5. Перелік графічного матеріалу (з точною вказівкою обов'язкових креслень)

Графічно-аналітичні таблиці, зонування території м. Суми, ситуаційний план, генеральний план, план поверху на відмітці –2.800, план поверху на відмітці +0.000, план поверху на відмітці +7.300, план житлового будиночку на відмітці +0.000, фасад 1-14, фасад А-К, фасад 14-1, фасад К-А, фасади будиночка типу 1 фасади будиночка типу 2, розріз 1-1, експлікації приміщень поверхів, функціональне зонування, умовні позначення та експлікація до генплану

6. Консультанти за розділами магістерської кваліфікаційної роботи

Найменування розділу	Консультанти
Оглядово-аналітичний	доц. Бородай Д.С.
Теоретичний	доц. Бородай Д.С.
Результуючий	доц. Бородай Д.С.
Нормоконтроль	доц. Бородай Д.С.
Перевірка на аутентичність: унікальність	ст. викл. Таценко О.В.

7. Графік виконання магістерської кваліфікаційної роботи

Найменування розділу	Термін виконання
Оглядово-аналітичний	12.09.25
Теоретичний	17.10.25
Результуючий	28.11.25
Здача роботи для перевірки на плагіат	08.12.25 - 10.12.25
Попередній захист	19.12.25
Здача проекту до деканату	19.12.25
Захист проекту	24.12.25 - 26.12.25

Завдання видав до виконання:

Керівник :

(підпис)

Бородай Д.С.

(Прізвище, ініціали)

Завдання прийняв до виконання:

Здобувач

(підпис)

Чорноштан Л.Є.

(Прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Чорноштан Л.Є. Прийоми архітектурно-планувального вирішення баз відпочинку на прикладі Сумської області.

Кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування». – Сумський національний аграрний університет, Суми, 2025.

Наукове дослідження, представлено у даній кваліфікаційній роботі, присвячене вивченню специфіки архітектурно-планувальної організації баз відпочинку та рекреаційних комплексів, а також розробці проєктної концепції подібного об'єкта в місті Суми. Об'єктом дослідження виступають бази відпочинку та рекреаційні комплекси, а предметом - особливості їх архітектурно-планувальної структури. Структура кваліфікаційної роботи включає вступ, три розділи, висновки та перелік використаних джерел.

У першому розділі «Етапи формування та розвитку баз відпочинку та рекреаційних комплексів» здійснено ретроспективний аналіз об'єктів цього типу, розглянуто сучасні тенденції архітектурних рішень для подібних комплексів, а також проаналізовано практику їх будівництва та експлуатації.

Другий розділ «Теоретичні основи, що визначають прийоми організації баз відпочинку» присвячено визначенню факторів, що впливають на формування архітектурно-планувальних рішень, узагальненню класифікації баз відпочинку та аналізу нормативних вимог щодо їх проєктування.

У третьому розділі «Архітектурно-планувальні вирішення баз відпочинку» розглянуто особливості формування просторової організації та конструктивні особливості об'єктів.

Підсумком проведеного дослідження стала розробка проєктного рішення бази відпочинку в місті Суми.

Ключові слова: база відпочинку, рекреаційний комплекс, особливості архітектурно-планувальної структури, оздоровчі послуги.

Публікації:

1. Бородай Д.С. Черноштан Л.Є. Архітектурно-планувальні особливості проектування баз відпочинку з урахуванням принципів сталого проектування. Матеріали XIX Міжнар. науково-практ. конф. «Проблеми та перспективи розвитку підприємництва», м. Харків, Харків, 2025.

2. Черноштан Л.Є., Бородай Д.С. Реконструкція архітектурних пам'яток в Україні. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента – (18-22 листопада 2024 р.). – Суми, 2024.- с. 245.

ЗМІСТ

ВСТУП

- актуальність теми; _____	9
- мета дослідження; _____	11
- об'єкт дослідження; _____	12
- предмет дослідження; _____	12
- задачі дослідження; _____	12
- методи дослідження; _____	12
- наукова новизна дослідження; _____	13
- практичне значення одержаних результатів _____	14

РОЗДІЛ 1. ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ БАЗ ВІДПОЧИНКУ ТА РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ

1.1. Історичний огляд розвитку баз відпочинку та рекреаційних комплексів _____	16
1.2. Сучасні архітектурні тенденції у проектуванні баз відпочинку та рекреаційних комплексів _____	33
1.3. Аналіз практики будівництва та експлуатації баз відпочинку та рекреаційних об'єктів _____	38

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ПРИЙОМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БАЗ ВІДПОЧИНКУ

2.1. Класифікація баз відпочинку та рекреаційних комплексів _____	55
2.2. Фактори, що впливають на формування архітектурно-планувальної структури баз відпочинку _____	63
2.3. Огляд нормативних вимог до проектування баз відпочинку та оздоровчих комплексів _____	69

РОЗДІЛ 3. АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНІ ВИРІШЕННЯ БАЗ ВІДПОЧИНКУ

3.1. Архітектурно-композиційні та містобудівні принципи організації баз відпочинку та рекреаційних комплексів _____	81
---	----

3.2. Архітектурно-планувальні особливості бази відпочинку в місті Суми	88
3.3. Конструктивні рішення для бази відпочинку в місті Суми	115
ВИСНОВКИ	120
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	122

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний розвиток туризму та оздоровчих програм є важливим фактором підтримки фізичного, розумового та емоційного благополуччя людини. Рекреаційні комплекси та бази відпочинку забезпечують не лише індивідуальне оздоровлення, а й сприяють загальному соціально-економічному розвитку країни, оскільки рівень організованого відпочинку впливає на ефективність участі населення в суспільному житті.

Територія України характеризується багатими природними ресурсами, придатними для рекреації та оздоровлення, а також значним культурно-історичним потенціалом, що відкриває широкі можливості для розвитку туристично-рекреаційної сфери. Площа земель, придатних для розміщення баз відпочинку та оздоровчих комплексів, перевищує 15 % території країни, що підкреслює значний потенціал для розвитку індустрії відпочинку у різних регіонах.

Основна частина баз відпочинку та рекреаційних комплексів розташована у природно-заповідних зонах, включно з національними парками та біосферними заповідниками, які охоплюють понад 4 % площі держави. Проте нинішній рівень використання цих ресурсів не перевищує 19 %, що вказує на необхідність більш ефективного використання природного потенціалу для розвитку рекреаційної інфраструктури.

Розвиток інфраструктури баз відпочинку та оздоровчих комплексів сьогодні стримується низкою комплексних проблем. Однією з ключових перешкод є недостатньо розвинена матеріально-технічна база, що не відповідає сучасним стандартам комфорту, безпеки та очікуванням відпочивальників. Це включає як застарілі будівельні конструкції, так і обмежене оснащення сучасним обладнанням для рекреаційних, спортивних та оздоровчих процедур.

Окрім цього, значною проблемою є обмежена пропозиція інтернаціональних послуг у сфері туризму та оздоровлення. На ринку відчувається нестача високоякісних сервісів, що відповідають стандартам світових туристичних напрямів. Також існує дефіцит фінансових, матеріальних

та технічних ресурсів, необхідних для оновлення і модернізації інфраструктури комплексів.

Важливим фактором, який впливає на доступність рекреаційних послуг, є високий рівень цін на проживання та оздоровчі програми. На фоні зниження доходів населення це значно обмежує можливість громадян скористатися базами відпочинку та оздоровчими комплексами, особливо сім'ям із середнім та нижчим рівнем доходу.

Усі ці проблеми, у поєднанні з іншими негативними чинниками - такими як недостатня маркетингова підтримка, слабка транспортна доступність окремих об'єктів та низький рівень інформаційної відкритості - призводять до зменшення відвідуваності баз і оздоровчих комплексів. Як наслідок, спостерігається зниження завантаженості об'єктів і значне гальмування розвитку індустрії відпочинку та оздоровлення, що робить питання модернізації та розвитку інфраструктури особливо актуальним для регіонів із високим туристично-рекреаційним потенціалом.

Отже, одним із ключових завдань для України на сучасному етапі є відновлення та подальший розвиток інфраструктури будівництва баз відпочинку та оздоровчих комплексів. Це передбачає модернізацію існуючих об'єктів із урахуванням актуальних потреб населення та вимог ринкової економіки, будівництво нових закладів відпочинку, що відповідатимуть міжнародним стандартам, а також формування законодавчого середовища, яке стимулюватиме розвиток туристично-рекреаційної сфери в усіх регіонах країни.

Для Сумської області особливо актуальним є створення сучасних комплексів та центрів відпочинку та оздоровлення, що можуть стати важливою складовою економіки регіону. Область має значний потенціал у цій сфері і потребує активного впровадження інноваційних рішень для розвитку рекреаційної інфраструктури.

Важливою складовою ресурсу регіону є його багата історико-культурна спадщина, яка надає додаткову привабливість для туристів. За даними управління туризму Сумської обласної державної адміністрації, на території

області розташовано численні пам'ятки історії, архітектури та монументального мистецтва. Особливе значення мають унікальні монастирські комплекси та садово-паркові ансамблі, які збереглися й донині, створюючи додаткові можливості для розвитку рекреаційних і оздоровчих послуг у регіоні.

Попри вигідне природно-географічне розташування, багаті ресурси для рекреаційного відпочинку та унікальну історико-культурну спадщину, Сумська область досі не займає належного місця на туристичній карті України. Однією з головних перешкод розвитку туристично-рекреаційної сфери є недостатній рівень інфраструктури для обслуговування відвідувачів. Особливо гостро стоїть питання реконструкції та будівництва сучасних об'єктів розміщення та комплексного сервісу для туристів, таких як готелі, мотелі, кемпінги, санаторії та бази відпочинку, із забезпеченням високого рівня послуг. Стандарти обслуговування, яких очікують іноземні відпочивальники, значно перевищують поточний рівень надання послуг у регіоні.

Сумська область характеризується великою кількістю унікальних природних ландшафтів, включно з природними заповідниками та парками, густими лісовими масивами, чистими річками, озерами та мінеральними джерелами. Ще за давніх часів на її території було створено дитячі табори, санаторії та бази відпочинку, які стали частиною рекреаційної та оздоровчої інфраструктури. Проте більшість цих об'єктів значно застаріли і вже не відповідають сучасним вимогам туристичного та оздоровчого обслуговування.

У зв'язку з цим створення сучасного комплексу відпочинку та оздоровлення в Сумській області, зокрема в місті Суми, а також модернізація існуючих туристичних об'єктів є надзвичайно актуальним завданням. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіону на туристичному ринку, залученню інвестицій та розвитку економічного потенціалу міста та області загалом.

Метою дослідження є визначення прийомів архітектурно-планувального вирішення баз відпочинку на прикладі Сумської області та розробка проекту даного об'єкту.

Об'єктом дослідження є бази та комплекси відпочинку (бази відпочинку, готелі, кемпінги, санаторії тощо).

Предметом дослідження є особливості та прийоми архітектурно-планувального вирішення баз відпочинку.

Завдання дослідження:

- провести історичне дослідження та вивчити розвиток будівництва баз відпочинку та оздоровчих комплексів;
- проаналізувати сучасні тенденції архітектурного проектування рекреаційних об'єктів та баз відпочинку;
- розглянути і оцінити практичний досвід будівництва та експлуатації баз відпочинку та оздоровчих комплексів;
- сформулювати класифікацію баз відпочинку та рекреаційних комплексів;
- виявити фактори, що впливають на формування архітектурно-планувальної організації баз відпочинку;
- здійснити аналіз нормативних документів та вимог щодо проектування рекреаційних і оздоровчих комплексів;
- визначити архітектурно-композиційні та містобудівні принципи організації баз відпочинку;
- розглянути запропоновані архітектурно-планувальні рішення бази відпочинку в місті Суми, Сумська область;
- проаналізувати та запропонувати конструктивні рішення для бази відпочинку в місті Суми.

Методи дослідження. Дослідження методів архітектурно-планувальної організації та просторового розташування споруд баз відпочинку та рекреаційних комплексів у Сумській області проводиться із застосуванням комплексного підходу. Його суть полягає у поєднанні загальних принципів планування з особливостями окремих елементів, забезпеченні взаємозв'язку всіх складових і створенні цілісної системи функціонування об'єктів відпочинку.

Для проведення дослідження у роботі використані такі методи:

– Історичний метод дає змогу відстежити етапи розвитку баз відпочинку та рекреаційних комплексів у минулому.

– Порівняльний аналіз дозволяє зіставити досвід українського та міжнародного будівництва і експлуатації подібних об'єктів.

– Статистичний метод застосовується для оцінки впливу різних факторів і вимог на вибір локації та просторову організацію баз відпочинку.

– Метод узагальнення використовується для систематизації класифікацій і типів рекреаційних комплексів та баз відпочинку.

Застосування цих підходів дозволяє врахувати як історичний розвиток, так і сучасні тенденції в організації рекреаційних об'єктів, а також забезпечити відповідність архітектурних рішень сучасним вимогам комфорту та ефективного використання ресурсів. Природно-рекреаційний потенціал Сумської області створює сприятливі умови для проектування багатофункціональних баз відпочинку та рекреаційних комплексів, які поєднують ергономічність, екологічність та зручність для відвідувачів. Проектування таких об'єктів передбачає інтеграцію природних особливостей території та сучасних архітектурних рішень, спрямованих на створення комфортного і функціонального простору.

Наукова новизна дослідження проектування баз відпочинку та рекреаційних комплексів у Сумській області:

– у роботі запропоновано новий підхід до формування архітектурно-планувальної концепції баз відпочинку та рекреаційних комплексів на території Сумщини. Ця концепція враховує природно-ландшафтні особливості регіону, соціально-економічні умови та культурні традиції місцевості.

– розроблено інноваційні рішення для інтеграції природних елементів (озера, річки, лісові масиви, природні ландшафти) у планувальну структуру баз і рекреаційних комплексів, що забезпечує гармонійне поєднання архітектурного дизайну та навколишнього середовища.

– підготовлено рекомендації щодо модернізації та оновлення застарілих об'єктів рекреаційного призначення, включаючи адаптацію до сучасних вимог екологічності, енергоефективності та комфорту відпочивальників.

– визначено необхідність створення функціональних зон, орієнтованих на різні види відпочинку - сімейний, активний, природоорієнтований, дитячий, що дозволяє охопити широку аудиторію та задовольнити різноманітні потреби користувачів.

– запропоновано методологію комплексного аналізу природних, економічних та культурних характеристик територій для визначення найбільш придатних ділянок під будівництво баз відпочинку та рекреаційних комплексів.

– окреслено сучасні підходи щодо застосування екологічних технологій і матеріалів, які мінімізують негативний вплив на навколишнє середовище та одночасно підвищують ефективність функціонування комплексів.

Таким чином, наукова новизна роботи полягає у впровадженні комплексного міждисциплінарного підходу, який поєднує сучасні архітектурні рішення, унікальні регіональні особливості, забезпечуючи створення конкурентоспроможних і функціональних оздоровчих комплексів відпочинку.

Отримані результати мають значний практичний потенціал і можуть бути ефективно використані при проектуванні, плануванні та організації сучасних баз відпочинку і рекреаційних комплексів. Розроблені архітектурно-планувальні концепції та рекомендації дозволяють створювати об'єкти, що відповідають сучасним вимогам комфорту, естетичності та екологічної безпеки. Запропоновані рішення забезпечують ефективне поєднання архітектури з природним середовищем, що дозволяє зберегти унікальні ландшафтні та рекреаційні ресурси Сумської області.

Впровадження результатів цього дослідження сприятиме оновленню туристично-рекреаційної інфраструктури регіону, підвищенню її привабливості для відпочивальників як місцевих, так і іноземних. Розроблені підходи передбачають створення різноманітних функціональних зон у межах бази відпочинку - сімейних, активних, екологічних, дитячих, що дозволяє

задовольнити потреби широкої аудиторії та забезпечити комплексний відпочинок для різних груп користувачів.

Практичне значення також проявляється у формуванні комфортного і безпечного середовища для всіх категорій відпочиваючих, включаючи людей з обмеженими фізичними можливостями та туристів з інших регіонів чи країн. Використання результатів дослідження стимулюватиме економічний розвиток області через зростання туристичного потоку, активізацію місцевого бізнесу, залучення інвесторів, створення нових робочих місць і збільшення доходів громад.

Крім економічного аспекту, результати дослідження мають значне освітнє та наукове значення. Вони можуть використовуватися у навчальних програмах для підготовки фахівців у сфері архітектури, урбаністики, планування територій та менеджменту рекреаційних об'єктів. Також запропоновані підходи можуть слугувати основою для подальших наукових розробок, спрямованих на вдосконалення планування, будівництва та функціонування баз відпочинку і рекреаційних комплексів, включаючи застосування сучасних екологічних та енергоефективних технологій.

Загалом, реалізація сучасних підходів до організації баз відпочинку та рекреаційних комплексів сприятиме підвищенню якості життя місцевого населення, забезпеченню доступу до високоякісних послуг для відпочинку та рекреації, розвитку соціально-культурного потенціалу регіону та покращенню фізичного і емоційного стану людей. Крім того, впровадження цих рішень стимулює комплексний розвиток територій, інтегруючи економічні, соціальні та екологічні аспекти в систему сучасної туристично-рекреаційної інфраструктури.

РОЗДІЛ 1. ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ БАЗ ВІДПОЧИНКУ ТА РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ

1.1. Історичний огляд розвитку баз відпочинку та рекреаційних комплексів

Протягом багатьох століть архітектура баз відпочинку та рекреаційних комплексів зазнавала суттєвих змін, набуваючи нових форм та особливостей у відповідності до культурного, соціального та природного контексту. Вибір архітектурних рішень значною мірою визначався локальними традиціями, історичною спадщиною та побутовими звичаями населення, а також природними та кліматичними умовами території. Географічні особливості та рельєф місцевості істотно впливали на композиційне та планувальне вирішення об'єктів відпочинку. Історичний розвиток архітектури рекреаційних об'єктів можна умовно поділити на три етапи: традиційний, модернізаційний та сучасний. Кожний з них сформував характерні риси споруд і просторів, призначених для відпочинку та рекреації. Рекреаційна архітектура, як частина загальної урбаністичної та природної структури, змінювалася відповідно до потреб людей і тенденцій розвитку суспільства.

Протягом різних історичних періодів рекреаційні простори набували різних форм - від маленьких приватних садів і палацових парків минулого до сучасних багатофункціональних баз відпочинку та рекреаційних комплексів. Основною метою їх розвитку завжди було створення умов для відновлення фізичних і психоемоційних сил, а також забезпечення гармонії з природою. Сучасні відпочинкові простори включають міські парки, приміські зони, регіональні рекреаційні центри та великі туристично-рекреаційні комплекси, масштаби і функції яких змінюються відповідно до способу життя і мобільності сучасного населення.

Сумська область, багата на природні ресурси та культурно-історичні об'єкти, сьогодні має великий потенціал для розвитку сучасних баз відпочинку

та рекреаційних комплексів. Ефективне використання природних умов регіону - мальовничих ландшафтів, лісових масивів, чистих річок і озер - у поєднанні з сучасними архітектурними та планувальними рішеннями створює можливості для формування унікальних просторів, де відпочинок поєднується з рекреацією та екологічною збалансованістю. Особливо актуальним наразі є впровадження інноваційних технологій у процес проектування таких баз. Використання екологічно безпечних будівельних матеріалів, енергозберігаючих систем та інтелектуальних механізмів управління забезпечить високий рівень комфорту і ефективності функціонування об'єктів. Крім того, врахування культурної та історичної спадщини Сумщини дозволить створити атмосферу унікальності і автентичності для кожного комплексу. Сучасне архітектурне середовище рекреаційних і відпочинкових об'єктів у Сумській області повинно будуватися на основі багатовікових традицій розвитку цієї сфери, одночасно враховуючи сучасні потреби населення та гостей регіону. Гармонійне поєднання природних ресурсів, культурних цінностей і технологічних рішень забезпечить створення комфортних і привабливих комплексів, що сприятимуть відновленню фізичних і емоційних сил користувачів, а також розвитку туристично-рекреаційного потенціалу області.

Витоки архітектурного мистецтва Стародавнього Єгипту, Греції та Риму стали відправною точкою для формування типології будівель - від простих житлових приміщень до масштабних громадських споруд і комплексів. Соціальні й політичні відносини того часу визначали не лише естетику та форму архітектурних об'єктів, а й способи організації простору для відпочинку, дозвілля та рекреації.

У Стародавньому Єгипті архітектура була тісно пов'язана з релігійними та ідеологічними засадами, що підкреслювали велич фараонів і значення жерців у суспільстві. Разом із тим навіть житлові будівлі і палацові комплекси проектувалися з урахуванням потреб у комфорті та відпочинку. Внутрішні дворики з колонадними галереями створювали тінь та прохолоду, забезпечуючи захист від сонця, а гіпостильні зали - великі приміщення з багатьма колонами -

поєднували функціональність і естетичну довершеність. Такі рішення можна розглядати як перші приклади архітектурного мислення, спрямованого на організацію комфортного середовища для відпочинку та соціальної взаємодії. У Греції та Римі архітектура продовжувала розвивати ці принципи, створюючи простори для зборів, дозвілля і відпочинку громадян. Тут активно застосовувалися елементи планування, що забезпечували комфорт, гармонію з навколишнім середовищем та естетичне задоволення користувачів. Рекреаційні простори набували різних форм - від приватних садів і громадських агор до терм і громадських комплексів, що поєднували дозвілля, оздоровлення та соціальну взаємодію. Загалом, архітектурні принципи Стародавнього світу демонструють перші спроби гармонійного поєднання функціональності, комфорту і естетики. Саме вони лягли в основу розвитку концепцій організації відпочинкових та рекреаційних просторів, що у подальшому знайшло своє відображення в сучасних базах відпочинку та рекреаційних комплексах, де природне середовище, культурні особливості і потреби людини інтегруються в цілісну архітектурну систему.

Грецька цивілізація, що прийшла на зміну Вавилонській і Єгипетській, відкрила епоху прагнення до гармонійного розвитку тіла та духу вільних громадян. У Стародавній Греції простір для відпочинку та розвитку був організований у вигляді багатофункціональної архітектури, яка поєднувала будівлі для фізичних вправ, освітніх занять та соціального життя громади. Для підтримки фізичного вдосконалення створювалися гімназії - комплекси, де поєднувалися спортивні тренування, навчання музиці, літературі та іншим мистецтвам, а також палестри, спеціально обладнані для гімнастичних вправ. Додатково зводилися стадіони та іподроми, що слугували майданчиками для змагань, перегонів та публічних спортивних заходів.

Духовний і культурний розвиток забезпечували бібліотеки та лесхи - спеціальні приміщення для зборів, обговорень і інтелектуальної взаємодії, а стій (галереї чи портики) надавали громадянам простір для прогулянок і відпочинку на свіжому повітрі. Театри виконували важливу соціокультурну функцію,

забезпечуючи проведення вистав і громадських заходів, а катагогії - внутрішні двори для гостей і подорожніх - були місцем соціальної взаємодії та відпочинку. Таким чином, у грецькій архітектурі відпочинкові та рекреаційні простори поєднували фізичне, інтелектуальне та культурне вдосконалення, створюючи передумови для подальшого розвитку організації рекреаційних зон і сучасних комплексів відпочинку.

Громадське життя Стародавньої Греції відображалось у будівництві храмів, що символізували релігійні та моральні цінності, булеверіїв - приміщень для засідань ради поліса, а також пританіїв, які виконували функції адміністративних центрів для керівництва міста. Архітектура цього періоду демонструвала прагнення до гармонійного розвитку людини, формуючи простори, які одночасно сприяли фізичному вдосконаленню, духовному розвитку та соціальній взаємодії. Завдяки цьому вона стала прикладом поєднання функціональності та естетики, заклавши фундаментальні принципи для подальшого розвитку архітектурних рішень у різних культурах.

Вплив грецьких архітектурних ідей був помітний і в Стародавньому Римі, де римляни створювали більш масштабні та комплексні споруди для відпочинку та рекреації. Стадіони перетворювалися на амфітеатри, гімнасії - на терми, великі банно-оздоровчі комплекси для громадян, а житлові будинки розділялися на міські квартири й заміські вілли. Грецька агора трансформувалася в римські форуми - громадські простори для зустрічей, дозвілля та соціальної взаємодії. Такі архітектурні концепції стали основою для подальшого розвитку організації відпочинкових і рекреаційних просторів, демонструючи важливість поєднання комфорту, соціальної функціональності та естетичної довершеності, що актуально й для сучасних баз відпочинку та рекреаційних комплексів.

Римські амфітеатри, форуми та терми були не просто новими типами архітектурних споруд - вони відзначалися величезними масштабами та багатофункціональністю. Такі об'єкти могли одночасно приймати тисячі відвідувачів, забезпечуючи можливості для розваг, соціальної взаємодії, навчання та відпочинку. Вони стали першими прикладами організації простору,

де різні види дозвілля і рекреаційної діяльності гармонійно поєднувалися в єдину систему. У той же час у Римській імперії з'явилися споруди для тимчасового перебування мандрівників і торговців - заїжджі двори, розташовані вздовж римських доріг. Вони створювали зручні умови для короткочасного відпочинку та забезпечували базові потреби людей, що подорожували великими відстанями. Ці приміщення можна розглядати як попередники сучасних готелів та пансіонатів, адже вони вже поєднували житлову функцію із забезпеченням комфорту та обслуговуванням гостей.

Особливу увагу римляни приділяли оздоровленню та відновленню сил. Ще у III–IV століттях нашої ери зводилися перші кліматичні та оздоровчі комплекси з можливістю тимчасового проживання, призначені для аристократії та вищих верств населення. Тут враховували природні умови, розташування біля водойм чи на схилах пагорбів, що сприяло кліматотерапії, а також створювали комфортні умови для відпочинку й лікування. Поєднуючи спадщину грецької архітектури з власними інноваційними рішеннями, римляни заклали фундамент для масштабних та багатофункціональних комплексів, які могли одночасно задовольняти потреби у відпочинку, дозвіллі, оздоровленні та соціальній взаємодії. Сучасні бази відпочинку та рекреаційні комплекси успадкували ці принципи: вони організовують простір таким чином, щоб природні ресурси, комфорт, культурні та соціальні аспекти інтегрувалися в єдине функціональне середовище.

Архітектурне мистецтво споруд для відпочинку та рекреації у період феодалізму пройшло значну трансформацію, проходячи два основні історичні етапи: середньовіччя у XI–XIV століття та новий час у XV–XIX століття. У середньовічний період формування архітектурного середовища відбувалося під сильним впливом ідеології феодальних відносин та християнських цінностей, що визначали стилі і функції будівель. З настанням нового часу та виникненням нових соціальних і економічних відносин у межах феодального ладу почали з'являтися інноваційні архітектурні рішення для відпочинку, які відповідали потребам тогочасного населення. Архітектура середньовіччя розвивалася за

двома основними напрямками: західним (готичним і романським) та східним (візантійським). Цей поділ зумовлювався релігійними відмінностями між католицизмом і православ'ям, а також різницею культурних традицій Заходу та Сходу.

На Сході, у Візантії та країнах, на які впливала її архітектурна школа, розвивалися споруди, що згодом визначили стиль будівель у Грузії, Вірменії та на території Київської Русі. Уздовж міжнародних торгових шляхів почали будувати караван-сараї - тимчасові зупинки для мандрівників і купців. Такі споруди розташовувалися поблизу перевалів, річкових переправ та стратегічно важливих шляхів, забезпечуючи комфорт і безпеку подорожніх. У Вірменії та Грузії багато з цих будівель збереглися до сьогодні. З часом караван-сараї диференціювалися на торговельні й гостьові, що сприяло розвитку інфраструктури для комерційної діяльності. У міських центрах Сходу з'являлися заїжджі двори та готелі, відомі як ханапари та пндукі, які забезпечували місця ночівлі та обслуговування купців із власними караванами. Крім того, у містах активно будували лазні з окремими приміщеннями для чоловіків і жінок, які не лише забезпечували гігієнічні потреби, а й виконували важливу соціальну функцію, стаючи центрами спілкування та відпочинку. Таким чином, архітектура середньовіччя та нового часу заклала фундамент для розвитку сучасних баз відпочинку та рекреаційних комплексів, демонструючи поєднання функціональності, комфорту та соціально-культурної значущості простору для відпочинку.

Архітектурне оформлення об'єктів відпочинку у феодальний період формувалося під потужним впливом соціальних структур і релігійних традицій, залишаючи після себе багатий спадок у вигляді будівель, які поєднували практичні потреби населення з культурно-соціальними функціями. Такі споруди, хоча й виникали в контексті середньовічного способу життя, закладали принципи планування та організації простору, що пізніше стали основою для розвитку комплексів для відпочинку.

У Західній Європі в V–XV століттях архітектура проходила значну трансформацію, пов'язану з політичними змінами, соціальними процесами та культурним впливом релігії. В цей період виділяли два основних архітектурних стилі - романський у XI–XII столітті та готичний у XIII–XV столітті. Вони визначали не лише естетичні форми будівель, а й принципи організації простору, що вплинули на розвиток об'єктів тимчасового проживання та місць для відпочинку. Церква виступала не лише духовним центром, а й координатором соціальних процесів, формуючи місця, де люди могли відновлювати сили, проводити час у спільноті та отримувати послуги для тимчасового перебування. У романський період функції організації відпочинку та обслуговування людей виконували монастирські комплекси, які приймали численних паломників і відвідувачів. Ці будівлі демонстрували баланс між практичністю, комфортом і естетикою, закладаючи основи для подальшого розвитку архітектури, орієнтованої на рекреацію та відпочинок. Таким чином, середньовічні архітектурні практики стали попередниками сучасних рекреаційних комплексів, оскільки вони вперше поєднували функціональні простори для тимчасового проживання, соціальної взаємодії та відновлення життєвих сил, що залишається ключовим принципом і в сучасному проектуванні баз відпочинку.

Масове паломництво середньовіччя стало важливим чинником активізації суспільного життя та стимулювало інтерес до подорожей. Вздовж основних транспортних маршрутів споруджували паломницькі церкви та господарські комплекси, які забезпечували відвідувачам необхідні умови для зупинки, проживання та відпочинку. Такі споруди виконували не лише релігійну функцію, а й сприяли розвитку культурного та соціального середовища, формуючи специфічні риси архітектурного дизайну середньовічних регіонів.

Отже, архітектура Західної Європи у середньовіччі була не лише відображенням релігійного світогляду, а й практичним інструментом організації соціальних процесів, що впливали на культурний ландшафт територій.

З розвитком готичного стилю, у період інтенсивного зростання міст та формування активного міського життя, з'явилися нові типи архітектурних

споруд, які можна розглядати як прототипи сучасних рекреаційних комплексів. До них належали міські ратуші, госпіталі, торговельні будинки та готелі. Поступове зростання ролі торгівлі та культурних зв'язків сприяло створенню заїжджих дворів при замках і фортецях феодалів, які включали корчми, трактири та інші приміщення для тимчасового перебування мандрівників. Уздовж важливих транспортних шляхів формувалися придорожні готелі типу «інн», що одночасно виконували функцію поштових станцій і забезпечували базові послуги для подорожуючих. У містах з'являлися дво- та триповерхові готелі, які ставали складовою міської інфраструктури та прототипом сучасних баз відпочинку й рекреаційних комплексів, де організовується комфортне проживання, дозвілля та соціальна взаємодія гостей. Середньовічна практика створення об'єктів тимчасового перебування та відпочинку заклала фундаментальні принципи, які сучасні архітектори використовують при проектуванні баз відпочинку та рекреаційних комплексів, адаптуючи їх до потреб сучасних користувачів і екологічних стандартів. На відміну від античних часів, середньовічна архітектура відпочинку була переважно орієнтована на елітарні верстви населення - феодалів та знатних родин. Їхнє життя зосереджувалося в замках, фортецях, віллах і палацах, де створювалися спеціальні простори для відпочинку, розваг і спортивних змагань. Ці об'єкти поєднували житлові, культурні та рекреаційні функції, забезпечуючи комфортне середовище для проведення бенкетів, святкових заходів та дозвілля.

Сучасна архітектура баз відпочинку та рекреаційних комплексів використовує аналогічний принцип зонування та функціональної організації простору. Як і у феодальні часи, сучасні комплекси передбачають окремі зони для розміщення гостей, активного відпочинку, культурного дозвілля та харчування. Проте, на відміну від середньовічних замків, сучасні бази відпочинку орієнтовані на широкі категорії відпочиваючих - від сімей і груп друзів до індивідуальних туристів, поєднуючи комфорт, безпеку та екологічну гармонію з навколишнім середовищем.

У період XV–XIX століть архітектура переживала значні трансформації, проходячи через стилі Ренесансу, бароко, рококо та класицизму, кожен із яких залишив власний неповторний слід. Ренесанс відзначався поступовим переходом до світської архітектури, яка почала активно інтегруватися в планування міст і громадських просторів. У цей час особлива увага приділялася зручності мешканців, здоров'ю, а також естетичній привабливості будівель та ансамблів. Архітектурні рішення цього періоду заклали підвалини гармонійного поєднання краси та практичності, на відміну від суворих функціональних форм середньовічних споруд.

Сучасні бази відпочинку та рекреаційні комплекси в Сумській області можуть використовувати ці багатотисячолітні традиції, адаптуючи їх до потреб сучасних відпочиваючих. Історичні приклади, як-от замські та міські палаци аристократії та буржуазії у Франції XVI століття, які називалися шато або готелі, демонструють ефективне поєднання житлових та рекреаційних функцій. Такі споруди пропонували комфорт, естетичну привабливість та простір для відпочинку.

У контексті Сумської області ці ідеї можуть трансформуватися в сучасні рекреаційні проекти: створення комфортних житлових зон, зон активного відпочинку та громадських просторів, інтегрованих у природне середовище, з урахуванням культурної та історичної спадщини регіону. Такий підхід дозволяє поєднати багатофункціональність, естетику та екологічну гармонію, забезпечуючи комплексний відпочинок для різних категорій відпочиваючих. У той самий історичний період, коли в Європі активно розвивалися торгівля, подорожі та внутрішня міграція, сформувався тип будівель, що слугували для тимчасового розміщення мандрівників - придорожні готелі. В Англії особливу популярність набули фахверкові будівлі типу «інн», де на верхніх поверхах розташовувалися житлові кімнати, а нижні поверхи займали господарські приміщення: стайні, таверни та склади. Така структура забезпечувала одночасно зручність для гостей та функціональність для обслуговування. Подібні ідеї можуть бути застосовані в Сумській області при створенні сучасних

туристичних і рекреаційних комплексів уздовж ключових транспортних шляхів, поєднуючи комфорт і ефективно використання простору.

Наприкінці XVI століття у Франції виник тип міських будинків із поєднанням житлових приміщень, внутрішніх двориків та садів, що задовольняли потреби аристократії у приватності та комфорті. У XVIII столітті французька архітектура демонструє появу багатоквартирних будівель для здачі в оренду, які стали прообразом сучасних багатофункціональних комплексів. У таких об'єктах гармонійно поєднувалися житлові приміщення та комерційна інфраструктура, створюючи зручний та ефективний простір для мешканців і гостей міста. У XIX столітті сформувався ще один тип будівель - комбінація готелю та прибуткового житлового будинку. Споруди склалися з апартаментів і готельних номерів, а фасад доповнювали магазини або торговельні приміщення. Ця концепція стала важливим архітектурним рішенням, яке можна адаптувати для сучасних баз відпочинку та рекреаційних комплексів у Сумській області. Завдяки цьому будівлі можуть поєднувати комфортабельні номери для гостей, житлові апартаменти для персоналу або тривалого перебування, а також простори для відпочинку, рекреаційних заходів та організації дозвілля.

Таке поєднання функцій дозволяє створювати багатофункціональні комплекси, які одночасно задовольняють потреби туристів, забезпечують ефективно використання території та гармонійно інтегруються в природне та культурне середовище регіону.

Особливу цінність і перспективність таких підходів для Сумщини посилюють природні умови регіону - чисті лісові масиви, мальовничі озера, річки, а також багата історико-культурна спадщина. Інтегрування цих елементів у сучасні концепції баз відпочинку та рекреаційних комплексів дозволяє створювати об'єкти, що поєднують комфорт для відвідувачів із високим екологічним потенціалом і культурною цінністю.

У середині XIX століття розвиток інфраструктури для подорожей і відпочинку значною мірою вплинув на появу нових типів будівель - поштових станцій. Такі станції розташовувалися на відстані близько 20 км і більше одна

від одної, забезпечуючи мандрівникам зручні місця для зупинок та відпочинку транспортних засобів. Проектування станцій здійснювалося за типовими схемами: основна будівля концентрувалася навколо великого внутрішнього двору з в'їздами з обох боків, а у дворі розміщувалися службові приміщення, контори, стайні для коней, навіси для возів та екіпажів. Крім того, будівлі мали кімнати для персоналу і кухонні приміщення для обслуговування подорожуючих. Період із середини XIX до початку XX століття був відзначений динамічними змінами у світовій архітектурі, що відобразилося й на типології будівель для відпочинку та рекреації. У 1857 році в Лондоні був заснований перший Альпіністський клуб, який став важливою віхою у розвитку туристичної архітектури. Створення такого клубу стимулювало будівництво спеціалізованих споруд для туристів і альпіністів, заклавши основу для подальшого формування сучасних рекреаційних комплексів. Цей досвід демонструє, як розвиток організованого туризму впливає на появу архітектурних рішень, що поєднують функціональність, безпеку і комфорт для відвідувачів.

Адаптація принципів, що застосовувалися в архітектурі поштових станцій, до створення сучасних рекреаційних об'єктів у Сумській області дозволяє формувати комфортні й функціональні бази відпочинку для туристів. Використання традиційних підходів, орієнтованих на зручність і ефективне обслуговування мандрівників, може бути успішно інтегроване в сучасні проекти, розташовані в природних зонах регіону. Це підвищує привабливість Сумщини як території для відпочинку, одночасно зберігаючи гармонійний зв'язок із навколишнім середовищем.

У XIX столітті Швейцарія стала одним із провідних центрів розвитку туристичної та готельної інфраструктури Європи, що було зумовлено її стратегічним положенням на перехресті важливих торгових маршрутів. Історично країна виконувала функції митного контролю та обслуговування торгових караванів іноземних купців, проте поступово Швейцарія трансформувалася на популярний туристичний регіон, і обслуговування мандрівників стало ключовим фактором економічного розвитку.

Швейцарські готелі набули особливого значення як громадські будівлі, що поєднували функціональність і естетику. Вони розташовувалися в мальовничих природних зонах із максимальною інтеграцією в навколишній ландшафт. Замість великих монобудівель почали створюватися невеликі селища-готелі, що склалися з кількох окремих споруд, розташованих на складному рельєфі. Така організація дозволяла зберегти природні ландшафти, забезпечити близький контакт з природою та створити атмосферу приватності й спокою для відпочиваючих. Подібний підхід може стати орієнтиром для сучасних баз відпочинку Сумщини, де комфорт і високий рівень сервісу поєднуються з гармонійним перебуванням серед природи.

У другій половині XIX століття та на початку XX століття численні швейцарські міста, розташовані на узбережжях Фірвальдштетського, Женевського та Люцеранського озер, перетворилися на курортні центри, що фактично функціонували як комплексні готельні об'єкти. Такі міста стали еталонами розвитку курортної архітектури, створюючи умови для поєднання комфортного проживання та рекреаційного відпочинку. Досвід цих центрів згодом був використаний для проектування туристичних і рекреаційних об'єктів у різних регіонах світу, включаючи Сумську область, де природні умови, мальовничі ландшафти та водні ресурси створюють значний потенціал для формування сучасних баз відпочинку та рекреаційних комплексів. Такі об'єкти можуть поєднувати комфортні умови перебування з гармонійним включенням у природне середовище, забезпечуючи естетичну та функціональну привабливість.

Починаючи з кінця 1920-х років, у багатьох країнах світу - Європі, США, Японії та Південній Америці - виник новий архітектурний напрямок, відомий як функціоналізм. Він суттєво вплинув на розвиток архітектури та містобудування, визначивши нові підходи до організації просторів і планування об'єктів. Значним кроком у формуванні цих принципів стало прийняття Афіньської хартії у 1928 році на Конгресі міжнародної організації архітекторів CIAM в Афінах. У документі були окреслені основні функції міста: житло, робота, пересування та

відпочинок, що стало ключовим орієнтиром для створення зручних, комфортних і функціональних міських та рекреаційних просторів.

Впровадження принципів функціоналізму дало змогу розробляти об'єкти відпочинку з чітким зонуванням, враховуючи потреби відпочиваючих, доступність інфраструктури та оптимальне використання природних ресурсів. Цей підхід особливо актуальний для Сумської області, де сучасні бази відпочинку можуть поєднувати інноваційні архітектурні рішення із збереженням екологічної рівноваги, пропонуючи відвідувачам якісний та гармонійний відпочинок. Афінська хартія ввела концепцію простору для відпочинку як невід'ємної частини міського середовища, підкресливши його важливість для повсякденного життя людей. Відпочинок було структуровано за трьома рівнями: щоденний, тижневий та щорічний, що дозволяло систематично планувати дозвілля громадян. Було визначено оптимальні локації для організації відпочинку: безпосередньо біля житлових районів, на периферії міст, а також у природних регіонах із рекреаційним потенціалом.

Програма організації відпочинку, закладена в Афінській хартії, передбачала не лише планування територій для рекреаційних потреб, але й створення спеціалізованих об'єктів для різних активностей. Зокрема, пропонувалося будівництво туристичних баз, готелів, молодіжних таборів, закладів харчування та організація прогулянок, спортивних заходів і видовищних подій. Ці принципи дозволяли поєднати комфорт проживання з культурними та розважальними можливостями, а також з інтеграцією в природне середовище.

Важливим аспектом хартії стало раціональне використання транспортної інфраструктури для забезпечення зручного доступу до місць відпочинку. Цей підхід став базовим для подальшого розвитку сучасних курортів і рекреаційних комплексів, де простір для відпочинку планується із урахуванням мобільності населення та доступності природних і міських зон. Концепція відпочинку як обов'язкової складової життя людей сприяла формуванню архітектурних практик, що поєднують функціональність, комфорт і природну гармонію.

Саме в цей період стрімко розвивалася типологія будівель для рекреаційних цілей, що охоплювала як житлову, так і громадську архітектуру. Зокрема, особлива увага приділялася реконструкції застарілих споруд і проектуванню нових об'єктів, які відповідали вимогам сучасного санаторно-курортного та туристичного обслуговування. Це стало підґрунтям для формування комплексів відпочинку, які поєднують проживання, оздоровлення, розваги та активну взаємодію з природою.

На рубежі 1920-х – початку 1930-х років ХХ століття в архітектурі та плануванні рекреаційних територій визначаються основні типи курортів, серед яких особливо виділяються бальнеологічні та кліматичні комплекси. Для забезпечення організованого та індивідуального відпочинку на таких курортах починають формувати спеціальні курортні селища, що функціонували переважно в літній сезон і поєднували житлові, оздоровчі та дозвіллієві зони.

Планування курортних територій передбачало детальне зонування, де виділялися окремі функціональні сектори: санаторна зона, медична частина, культурно-розважальна інфраструктура, житлові приміщення для персоналу та господарські об'єкти. Такий підхід дозволяв чітко структурувати простір та забезпечувати комфортне поєднання лікувальних, оздоровчих і рекреаційних функцій. У процесі розвитку курортних комплексів встановлювалися стандарти для різних типів оздоровчих закладів: санаторії, готелі, будинки відпочинку, туристичні бази. Для забезпечення повноцінного культурного та соціального дозвілля курортні території доповнювалися об'єктами загально-курортного призначення: зимовими театрами, ресторанами та кафе, магазинами, оглядовими майданчиками, парковими зонами та іншою інфраструктурою для відпочинку. Це дозволяло створювати комплексну систему обслуговування відвідувачів, поєднуючи оздоровлення, розваги та культурні програми.

Особливе значення мали типові проекти готельних будівель, розроблені в 1930-х роках для курортних зон. Вони вперше передбачали стандартизовані варіанти номерів залежно від місткості, оснащення санвузлами, кількості житлових кімнат та організації внутрішнього простору. Такий підхід став

основою для уніфікації будівництва готелів і забезпечував гнучкість у використанні приміщень, комфорт для різних категорій відпочиваючих і ефективність експлуатації об'єктів. Завдяки впровадженню цих принципів курортна архітектура отримала системність та організованість, а типові планувальні рішення стали важливою базою для подальшого розвитку сучасних рекреаційних комплексів, у тому числі тих, що можуть бути реалізовані в Сумській області з урахуванням місцевих природних і культурних ресурсів.

До початку 1960-х років архітектурна практика курортного будівництва перейшла від окремих одиничних споруд до масштабного застосування типового проектування. Такий підхід дозволяв одночасно забезпечувати ефективність будівництва та задовольняти зростаючий попит на житлові та рекреаційні об'єкти на санаторно-курортних територіях, особливо в регіонах, де активно розширювалася мережа відпочинкових комплексів. В цей період велика увага приділялася диференційованому підходу до організації відпочинку для різних категорій населення. Для сімей з дітьми, молоді та школярів створювалися спеціалізовані установи нового типу: великі літні курортні містечка, пансіонати, готелі середньої категорії, мотелі та кемпінги. Такі комплекси забезпечували різноманітність умов проживання та дозвілля, що сприяло розвитку масового туризму та популяризації відпочинку серед широких верств населення.

Водночас зростання інтересу до активних видів відпочинку стимулювало освоєння гірських районів і розвиток зимових курортів, що вимагало будівництва спеціальної інфраструктури для лижного спорту, катання на санках та інших видів активного дозвілля. Це, у свою чергу, зумовило поступове розширення рекреаційних територій, формування мережі під'їзних шляхів і транспортних комунікацій, що забезпечувало доступність курортів для широкого кола відпочиваючих. Період до 60-х років став важливим етапом у розвитку архітектури рекреаційних об'єктів, коли традиційні концепції поєднувалися з новими технологічними та соціальними вимогами, закладаючи основу для подальшого формування сучасних оздоровчо-відпочинкових комплексів.

Важливим етапом у розвитку сучасних баз відпочинку та рекреаційних комплексів стало поява у 1980-х роках так званих тракційних рекреаційних комплексів. Ці об'єкти поєднували різні функції: вони забезпечували комфортне проживання та організацію відпочинку, а водночас пропонували широкий спектр дозвільних та розважальних активностей для різних категорій відпочивальників. Особливістю таких комплексів було впровадження активних видів відпочинку - спортивних ігор, прогулянок на природі, водних активностей, а також культурних та розважальних заходів. Це дозволяло організовувати різноплановий відпочинок, що задовольняв потреби сімей із дітьми, молоді, туристичних груп і людей, які прагнуть поєднувати релаксацію з фізичною активністю.

Створення таких баз і комплексів сприяло значному розширенню спектра послуг у сфері рекреації та стало важливим кроком у формуванні сучасних моделей туристично-відпочинкових об'єктів. Завдяки цьому можна було залучати ширше коло відпочивальників, поєднуючи рекреаційний, культурний і розважальний компоненти в єдиному архітектурно-планувальному середовищі.

Періоди розвитку та формування баз відпочинку та комплексів рекреації узагальнено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1. Періоди розвитку та формування баз відпочинку та рекреаційних комплексів

ПЕРІОДИ РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ рекреаційних комплексів			
ЕПОХА	ЕПОХА ЗАРОДЖЕННЯ	ЕПОХА ФЕОДАЛІЗМУ	СУЧАСНИЙ ПЕРІОД
ХРОНОЛОГІЧНІ МЕЖІ	Давні цивілізації (IV тис. до н.е. – V ст. н.е.)	VI – XVIII ст.	XIX ст. – XXI ст.
ХАРАКТЕРНІ ПЕРІОДИ	<ul style="list-style-type: none"> – Давній Єгипет – Вавилон та Давній Схід – Давня Греція – Давній Рим 	<ul style="list-style-type: none"> – Раннє та Середнє Середньовіччя – Караван-сараї та монастирські комплекси – Феодальні замки та палаци – Ренесанс, Бароко, Класицизм 	<ul style="list-style-type: none"> – Індустріальна епоха (курорти, санаторії). – Післявоєнний період (масові бази відпочинку). – XXI ст. (wellness-, SPA-, еко-комплекси).
КЛЮЧОВІ РИСИ ФОРМУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПРОСТОРІВ	<ul style="list-style-type: none"> – Поява перших організованих зон відпочинку та оздоровлення (сади, басейни, терми). – Відокремлення функцій дозвілля та процедур оздоровлення. – Формування публічних просторів для соціальної взаємодії. 	<ul style="list-style-type: none"> – Створення рекреаційних зон при монастирях, замках і палацих. – Формування перших готелів і заїздних дворів. – Розвиток регулярних парків, прогулянкових ансамблів. – Рекреація стає частиною релігійної, торгової та придворної культури. 	<ul style="list-style-type: none"> – Рекреація формується як окрема індустрія. – Розробляються стандарти проєктування та зонування. – Інтеграція природного середовища у структуру комплексів. – Використання екологічних технологій, енергоефективних рішень. – Створення багатофункціональних рекреаційних просторів.
ВІЗУАЛЬНИЙ ПРИКЛАД			

1.2. Сучасні архітектурні тенденції у проєктуванні баз відпочинку та рекреаційних комплексів

Відпочинок і оздоровлення є невід'ємною складовою підтримки фізичного та психічного здоров'я людини і одночасно відображають соціальні тенденції та можливості суспільства. Сучасні бази відпочинку та рекреаційні комплекси формують важливу частину як природного, так і урбанізованого середовища, пропонуючи різноманітні можливості для відновлення сил та активного дозвілля. Вони поєднують природні багатства - ліси, парки, річки, озера - із сучасною інфраструктурою, створеною для комфортного перебування та організації рекреаційних заходів.

Рекреаційні території можна умовно розділити на дві основні категорії. Перша - природні простори, які передбачають відпочинок на свіжому повітрі та безпосередній контакт із природою. Друга - організовані комплекси, де розташовані спеціалізовані споруди та інфраструктура для туристів і відпочивальників. На території Сумської області це включає як традиційні бази відпочинку, так і сучасні рекреаційні комплекси, що враховують потреби різних груп відпочивальників, зокрема сімей, молоді, дітей та людей із обмеженими фізичними можливостями. Особливе значення надається новим форматам рекреаційних об'єктів, таким як агротуристичні та екологічні комплекси, що інтегруються в природне середовище. Вони поєднують відпочинок, оздоровлення та культурно-освітні програми, сприяючи не лише відновленню фізичних сил, але й розвитку соціальної та культурної активності.

Таким чином, сучасні бази відпочинку та рекреаційні комплекси стають середовищем, де комфорт і природна гармонія доповнюють одне одного. Вони не лише забезпечують фізичне та емоційне відновлення відпочивальників, а й підвищують туристичну привабливість регіону, стимулюють економічний розвиток і сприяють формуванню позитивного іміджу Сумської області як території для різноманітного та сучасного відпочинку.

Сучасні бази відпочинку та рекреаційні комплекси можуть включати різноманітні об'єкти, що поєднують оздоровчі послуги з активним дозвіллям, дитячими та сімейними зонами, а також місця для короткочасного відпочинку або туристичних поїздок. При проектуванні таких територій слід враховувати природні та кліматичні умови регіону, наявність природних ресурсів, а також сучасні потреби відпочивальників щодо комфорту та безпеки. Розвиток рекреаційної інфраструктури в Сумській області робить регіон більш привабливим для туристів та жителів інших областей, які шукають не лише відпочинок, але й оздоровлення на свіжому повітрі. Важливу роль у створенні баз відпочинку та комплексів відіграє продумане планування, яке враховує наявність лісів, водойм, річок та мальовничих пейзажів. Природні території забезпечують не лише естетичну привабливість, а й сприяють відновленню фізичних та психічних сил.

Основним завданням сучасних баз відпочинку та рекреаційних комплексів є забезпечення різних форм відпочинку: щоденного, короткочасного або тривалого. Це передбачає функціонування об'єктів у різні сезони року та для різних категорій відпочивальників. Наприклад, літній період може орієнтуватися на сімейний відпочинок та дитячі програми, а зимовий – на дорослих, які обирають активні заняття, спортивні види дозвілля або оздоровчі процедури. Завдяки продуманому зонуванню територій та поєднанню природних елементів з функціональними зонами бази відпочинку та рекреаційні комплекси можуть забезпечувати комплексний відпочинок, поєднуючи оздоровлення, активне дозвілля, культурні та розважальні заходи. Такий підхід підвищує якість перебування, забезпечує комфорт та сприяє розвитку туристичного потенціалу регіону.

Бази відпочинку та рекреаційні комплекси зазвичай формуються із поєднання літніх будиночків та капітальних споруд, причому останні займають приблизно від 25% до 50% загальної площі території. Загальна місткість таких об'єктів коливається від 100 до 1000 осіб, що дозволяє обслуговувати як невеликі групи, так і великі колективи відпочивальників. Крім надання комфортних умов

проживання, такі комплекси створюють можливості для активного дозвілля, спортивних та оздоровчих заходів, що є важливим для відновлення фізичних і психічних сил гостей.

Планувальна структура баз відпочинку та рекреаційних комплексів може мати різні організаційні рішення, серед яких найбільш поширеними є павільйонна та блочно-павільйонна системи забудови. Ці підходи передбачають малоповерхову забудову з великою кількістю окремих літніх будиночків, додаткових споруд для відпочинку, майданчиків та малих архітектурних форм, що забезпечують гармонійне включення об'єктів у природне середовище. Центральним елементом композиції таких комплексів залишаються капітальні будівлі, які формують ядро для цілорічного функціонування. Вони можуть бути пов'язані з обслуговуючими центрами за допомогою критих переходів або складатися в єдину блочну структуру. Обслуговуючий центр зазвичай представляє собою окрему будівлю або комплекс, що включає різні функціональні приміщення: зони прийому та розміщення, їдальні, спортивні та оздоровчі зали, кімнати для культурного дозвілля, що забезпечує комплексний і різноманітний відпочинок для всіх категорій відвідувачів. Завдяки такій організації території забезпечується ефективне використання площі, зручність пересування та максимальна інтеграція з природним середовищем, що підвищує привабливість комплексу та сприяє тривалому перебуванню гостей у комфортних умовах.

Обслуговуючий центр бази відпочинку та рекреаційного комплексу зазвичай включає приміщення для проведення культурно-масових заходів. Сюди можуть входити кіноконцертні зали, лекційні аудиторії, бібліотеки та інші простори для навчання та дозвілля. Спортивно-оздоровча частина комплексу передбачає наявність басейну, багатофункціонального спортивного залу, а також медичного пункту для надання першої допомоги та оздоровчих процедур. Зони харчування представлені кафе, столовими або рестораном, що забезпечує відпочиваючим доступ до різноманітних кулінарних послуг. Така організація

простору дозволяє поєднати відпочинок, оздоровлення та культурне дозвілля в межах одного центру, створюючи комплексну інфраструктуру для гостей.

Композиційним ядром обслуговуючої частини комплексу є універсальна площа, яка може бути адаптована для проведення масових заходів, фестивалів, концертів або спортивних змагань. Важливою складовою планування є відкриті майданчики: спортивні зони з футбольним полем, дитячі майданчики для активних ігор і розваг, а також території для організації видовищних заходів. Для повноцінного відпочинку передбачено зелені паркові зони, пляжі та господарські території, що забезпечують як рекреаційну, так і сервісну функцію комплексу.

Літня житлова зона бази відпочинку являє собою цілісну архітектурну композицію з окремими будиночками для проживання, облаштованими майданчиками для барбекю та мангалів. Гості можуть тут готувати їжу на відкритому вогні, займатися збором та обробкою природних продуктів - ягід, грибів тощо. На території передбачені спеціальні майданчики для активного відпочинку, перегляду телевізійних програм, ігор та фізичних вправ. Для дітей дошкільного та шкільного віку створені окремі ігрові майданчики, а для спортивно активних відпочивальників передбачено зони для легкої атлетики, волейболу, баскетболу та гімнастики. Любителі тенісу можуть скористатися спеціально обладнаними кортами, а найменші гості - дитячими басейнами. Така різноманітність об'єктів забезпечує комплексне задоволення потреб різних категорій відпочивальників і сприяє формуванню комфортного середовища для всіх вікових груп.

Якщо на території бази відпочинку є природні водойми, передбачено облаштування пляжних зон, місць для купання та човнових станцій для любителів водних видів спорту, таких як катання на човнах, каяках або водних велосипедах. Бази відпочинку також можуть включати спеціальні майданчики для риболовлі, зоновані ділянки для спокійного сімейного відпочинку та активні пляжі для спортивних ігор на піску.

Малоповерхова забудова бази відпочинку дозволяє органічно інтегрувати споруди в природний ландшафт, зберігаючи рельєф, дерева, чагарники та водні об'єкти. Це створює гармонійний архітектурний ансамбль, який не порушує природну естетику місцевості, а навпаки підкреслює її особливості. Такі рішення сприяють ефективному використанню природних ресурсів ділянки, забезпечують комфортні умови для відпочинку та оздоровлення, а також підтримують екологічну рівновагу.

На базах відпочинку передбачено комплексне планування території, де окремо виділяються житлові зони, спортивні та ігрові майданчики, зони для активного відпочинку та місця для спокійного перебування. Житлова частина може включати як літні будиночки, так і капітальні споруди для цілорічного перебування. Для дітей облаштовуються безпечні ігрові майданчики, дитячі басейни та спортивні зони для розвитку координації й фізичних навичок. Для дорослих передбачаються зони для легкої атлетики, волейболу, баскетболу, тенісні корти, гімнастичні майданчики та тренажерні зони. (Рисунок 1.1)

Рисунок 1.1. Приклад облаштування території бази відпочинку з майданчиками для розваг

Особлива увага приділяється організації відпочинку на свіжому повітрі: територія бази може включати місця для пікніків, барбекю, спеціально обладнані альтанки та майданчики для групових занять або святкових заходів. Центральні площі бази відпочинку використовуються для культурно-масових подій, концертів, спортивних турнірів та інших заходів, що сприяють активному соціальному життю відпочивальників. Інфраструктура бази включає також об'єкти для харчування - кафе, ресторани, бари, а для оздоровлення передбачені медичні пункти та оздоровчі зони. Бази відпочинку можуть мати спеціальні зони для релаксації, SPA-центри, сауни та відкриті або криті басейни. Продумана система пішохідних і транспортних шляхів забезпечує зручне пересування по території та доступ до всіх об'єктів, не порушуючи природний ландшафт. Сучасні бази відпочинку поєднують комфортні умови для проживання, активного та спокійного відпочинку, використання природних ресурсів і збереження екологічної рівноваги. Вони створюють середовище, де відпочинок стає повноцінним і корисним для фізичного та психологічного здоров'я, а територія стає привабливою як для короткострокових відпочивальників, так і для тих, хто планує тривале перебування.

1.3. Аналіз практики будівництва та експлуатації баз відпочинку та рекреаційних об'єктів

Для того, щоб виокремити основні особливості містобудівної та архітектурно-планувальної організації комплексів відпочинку та оздоровлення, доцільно провести системний аналіз як концептуальних проєктів, так і вже реалізованих прикладів у міжнародному та українському контексті. Такий підхід дозволяє всебічно оцінити різні методи організації рекреаційних просторів, враховуючи місцеві кліматичні умови, природні ресурси, культурно-історичні традиції та економічний потенціал регіону. Вивчення світового досвіду відкриває широкі можливості для запозичення прогресивних рішень. Зокрема, це стосується концепцій гармонійного поєднання архітектурних об'єктів із

природним середовищем, використання енергоефективних та екологічно безпечних технологій, а також створення багатофункціональних комплексів із гнучким плануванням, що дозволяє одночасно забезпечувати відпочинок, оздоровлення та культурно-розважальні заходи.

Разом із цим, аналіз української практики дозволяє врахувати специфіку регіону: традиційні архітектурні рішення, наявність природних рекреаційних ресурсів, соціальні потреби місцевого населення та вже існуючу інфраструктуру. Поєднання міжнародного досвіду та національних особливостей забезпечує створення сучасних комплексів відпочинку та оздоровлення, здатних ефективно функціонувати в різні пори року, задовольняти запити різних категорій відпочивальників і зберігати унікальний природний та культурний ландшафт. Крім того, детальний аналіз дозволяє визначити оптимальні підходи до планування територій, розташування житлових і допоміжних будівель, зонування простору для активного та пасивного відпочинку, а також організації інфраструктури для обслуговування туристів і відпочивальників. Такий комплексний підхід стає важливою основою для подальшого розвитку сучасних рекреаційних та оздоровчих центрів у Сумській області та в інших регіонах, де поєднуються природна краса, історико-культурна спадщина та сучасні архітектурні тенденції.

Особливу увагу при проектуванні баз відпочинку слід приділяти соціальним потребам сучасного населення, включаючи доступ до спорту, активного відпочинку та сімейного дозвілля. Це передбачає організацію просторів, які будуть комфортними для дітей, підлітків і дорослих, із забезпеченням безпеки, зручності та різноманітності можливостей для відпочинку. Сучасні підходи до облаштування баз відпочинку орієнтовані на гнучкість функціонального використання. Наприклад, території зимових активностей можуть влітку перетворюватися на маршрути для піших і велопрогулянок, спортивні майданчики або майданчики для культурно-розважальних заходів. Така сезонна адаптивність дозволяє забезпечити ефективне використання бази протягом року, підвищуючи її привабливість для різних категорій відпочивальників.

Інфраструктура сучасних баз відпочинку передбачає поєднання комфортного проживання, оздоровчих процедур, активних видів спорту та культурного дозвілля. Ретельно продумана планувальна організація забезпечує інтеграцію з природним середовищем, що дозволяє максимально використовувати природні ресурси ділянки без порушення екологічної рівноваги. Це створює умови для комфортного відпочинку та оздоровлення, зберігаючи природні ландшафти, водойми та зелені зони, які одночасно виконують рекреаційну та естетичну функцію.

Розглянемо приклади **закордонного досвіду** будівництва та експлуатації баз відпочинку та рекреаційних комплексів.

1. Термальний комплекс «Erđing», Німеччина

Therme Erđing - це один із найбільших термальних комплексів у Європі, розташований неподалік від Мюнхена. Комплекс поєднує водні атракціони, басейни з різною температурою води, джакузі та сауни, що створюють унікальні умови для релаксації та оздоровлення. Відвідувачі можуть обирати між активним відпочинком у водних гірках та спокійним перебуванням у термальних зонах, що робить його привабливим як для сімей, так і для дорослих. Інфраструктура комплексу включає численні ресторани, кафе, бари та зони відпочинку, де гості можуть насолоджуватися їжею та напоями після процедур. Архітектура Therme Erđing поєднує сучасні дизайнерські рішення з просторими приміщеннями та панорамними вікнами, що дозволяє природному світлу заповнювати інтер'єри і створювати відчуття свободи та простору.

Особливу увагу приділено оздоровчим процедурам: водні масажі, лікувальні басейни та програми для зміцнення імунітету забезпечують комплексне оздоровлення. Завдяки цьому Therme Erđing стає не просто місцем відпочинку, а й центром для відновлення фізичних та психологічних сил. Комплекс активно розвиває інноваційні підходи до організації відпочинку: спеціальні зони для дітей, спортивні майданчики та програми для дорослих дозволяють комбінувати активний відпочинок із релаксацією. Завдяки такому

комплексному підходу Therme Erding залишається прикладом сучасного рекреаційного центру світового рівня. (Рисунок 1.2)

Рисунок 1.2. Термальний комплекс «Erding», Німеччина

2. Рекреаційний комплекс «Les Thermes», Люксембург

Les Thermes - сучасний рекреаційний комплекс, що пропонує поєднання спа-процедур, термальних басейнів та спортивних зон. Основна концепція спрямована на оздоровлення, релаксацію та активний відпочинок, охоплюючи всі вікові категорії відвідувачів. В комплексі передбачені програми для психологічного та фізичного відновлення, фітнес-зони та майданчики для активного проведення часу. Комплекс надає комфортні умови для сімейного відпочинку, створюючи окремі дитячі ігрові та навчальні простори. Крім того, гостям пропонуються заняття йогою, медитацією та різноманітні оздоровчі програми, які сприяють покращенню загального самопочуття.

Архітектура Les Thermes органічно поєднує сучасний дизайн із природним оточенням, що створює атмосферу гармонії та спокою. Всі приміщення спроектовані з урахуванням природного освітлення, відкритих просторів та

зелених зон, що сприяє відпочинку та відновленню енергії. Комплекс також приділяє увагу екологічним технологіям і енергоефективності будівель, що робить його прикладом сучасного рекреаційного центру, де комфорт поєднується з турботою про навколишнє середовище. Les Thermes демонструє новітні підходи до організації оздоровчих та рекреаційних зон у міському та природному середовищі. (Рис. 1.3, 1.4)

Рисунок 1.3. Рекреаційний комплекс «Les Thermes», Люксембург

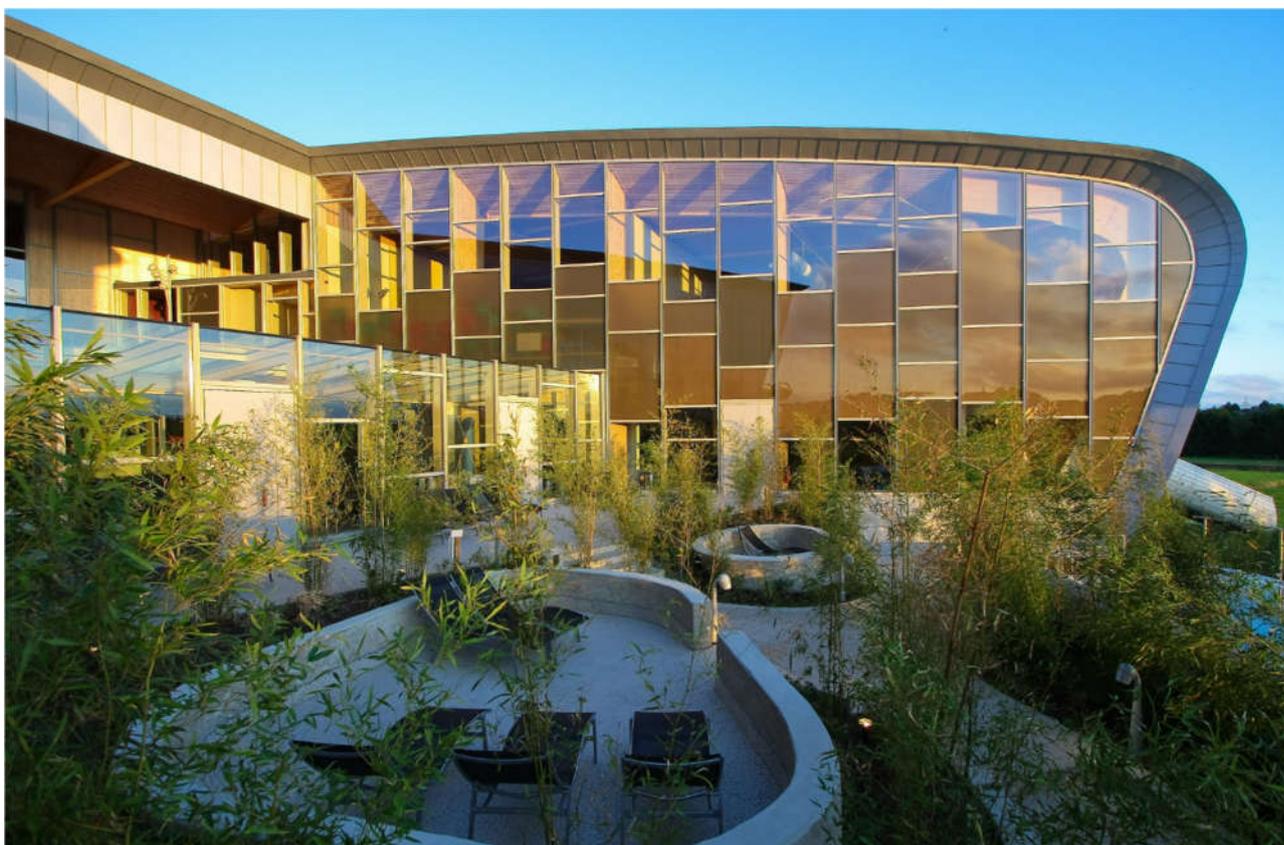

Рисунок 1.4. Рекреаційний комплекс «Les Thermes», Люксембург

3. Комплекс «Thanyapura Sports & Health Resort», Пхукет (Таїланд)

Thanyapura Sports & Health Resort на острові Пхукет - міжнародний спортивно-оздоровчий комплекс, орієнтований на активний та здоровий спосіб життя. Комплекс пропонує програми індивідуальних і групових тренувань, плавання, біг, велоспорт, фітнес та інші спортивні активності, поєднуючи їх із медичним оздоровленням. Проживання в комплексі організовано у сучасних комфортних номерах, а харчування враховує принципи здорового раціону. Медичний центр забезпечує фізіотерапію та відновлювальні процедури, дозволяючи поєднувати спортивну підготовку з комплексним оздоровленням. (Рис. 1.5, 1,6)

Рисунок 1.5. Будівля комплексу з житловими номерами

Рисунок 1.6. Будівля комплексу з житловими номерами

Архітектурне рішення Thanapura спрямоване на гармонійну інтеграцію з природою: відкриті простори, зелені зони та панорамні види створюють комфортну атмосферу для активного та спокійного відпочинку. Комплекс також пропонує різноманітні зони для відпочинку та рекреації, включаючи спортивні майданчики, басейни та відкриті простори для занять йогою та медитацією. Thanapura є прикладом сучасного підходу до організації спортивно-оздоровчих баз, де фізичне відновлення поєднується з відпочинком у природному середовищі. (Рис. 1.7)

Рисунок 1.7. Територія комплексу «Thanapura Sports & Health Resort», Пхукет

4. Оздоровчо-рекреаційний комплекс «Forte Village», Італія (Сардинія)

Forte Village на Сардинії - престижний оздоровчий комплекс, що спеціалізується на таласотерапії та спа-процедурах з морською водою та лікувальними грязями. Курорт пропонує високоякісні послуги оздоровлення та відпочинку, інтегруючи сучасну архітектуру з природним середовищем узбережжя. Проживання в комплексі забезпечує комфортні умови, а ресторани пропонують місцеву кухню та здорове харчування. Крім традиційних спа-процедур, комплекс пропонує фізіотерапію та спортивні активності, що дозволяє поєднувати відпочинок із оздоровленням. (Рис. 1.8, 1.9, 1.10)

Рисунок 1.8. Мапа оздоровчого комплексу «Forte Village»

Архітектурна концепція передбачає інтеграцію природних ресурсів у простір комплексу, збереження ландшафту та створення умов для комфортного перебування. Зелені зони та відкриті простори дозволяють гостям

насолоджуватися природою та одночасно проходити процедури для оздоровлення. Комплекс також передбачає рекреаційні та спортивні майданчики, що сприяють активному відпочинку. Forte Village є прикладом гармонійного поєднання сучасних оздоровчих технологій із природним середовищем та високим рівнем сервісу.

Рисунок 1.9, 1.10. Оздоровчий комплекс «Forte Village»

Розбудова мережі рекреаційних об'єктів в Україні сьогодні вирізняється активним використанням природного потенціалу територій, застосуванням сучасних архітектурних концепцій та постійним зростанням інтересу населення до оздоровчого, екологічного й активного туризму. Завдяки значній різноманітності природних ландшафтів - від гірських масивів Карпат до узбережжя Чорного моря та густої річково-озерної системи - в державі сформувалася широка структура баз відпочинку й рекреаційних комплексів, кожен із яких має власну специфіку функціонування та планувально-просторові особливості.

Одним із ключових напрямів розвитку стало оновлення колишніх рекреаційних установ, що залишилися у спадок від минулого періоду. Їх модернізація здебільшого передбачає повну перебудову житлових блоків, застосування технологій енерго-заощадності, створення розвинених SPA-центрів, басейнів, медично-оздоровчих кабінетів та багатофункціональних спортивних зон. Такі трансформації значно підвищують рівень сервісу та дозволяють рекреаційним об'єктам залишатися затребуваними й конкурентоспроможними.

Паралельно з реконструкцією старої інфраструктури, в Україні активно з'являються нові приватні комплекси, що проектуються відповідно до сучасних вимог екологічної архітектури, енергоефективності та комфортного зонування територій. Найчастіше такі заклади розташовуються у межах природоохоронних або мало-трансформованих ландшафтів - у лісових масивах, біля водойм чи в передгір'ї - що формує сприятливі умови для релаксації та відновлення фізичного й психологічного стану.

Нижче подано низку репрезентативних **прикладів українських рекреаційних об'єктів**, які демонструють різні підходи до організації відпочинку, особливості територіального планування та архітектурні рішення.

1. База відпочинку «Зелений гай», Сумська область

База відпочинку «Зелений гай», розташована серед живописних озер та лісових масивів Сумської області, є ідеальним місцем для сімейного, групового

та корпоративного відпочинку. Вона пропонує різні варіанти проживання, зокрема комфортні дерев'яні котеджі, обладнані усім необхідним для зручного перебування гостей. Територія комплексу організована так, щоб задовольнити потреби як активного, так і спокійного відпочинку. Тут є спортивні майданчики, місця для пікніків і барбекю, дитячі ігрові зони. Любителі риболовлі можуть скористатися спеціально підготовленими ділянками на озерах, а прогулянки на човнах або катамаранах дозволяють повною мірою насолодитися красою природного оточення. (Рис. 1.11, 1.12)

Крім рекреаційних можливостей, база забезпечує проведення банкетів, корпоративних заходів та сімейних свят. У комплексі працює ресторан із стравами місцевої та європейської кухонь, а також передбачені відкриті майданчики для концертів, вечірок та інших розважальних програм. Однією з головних переваг «Зеленого гаю» є його розташування в екологічно чистому куточку регіону, що сприяє відновленню енергії та гармонійному відпочинку серед природи. Комплекс відзначається затишною атмосферою та універсальністю, створюючи комфортні умови для гостей різного віку та потреб.

Рисунок 1.11. Житлові котеджі бази відпочинку «Зелений Гай»

Рисунок 1.12. Житлові котеджі бази відпочинку «Зелений Гай»

2. База відпочинку «Буковель» (Івано-Франківська область)

Туристичний комплекс «Буковель» вважається найбільшим та одним із найрозвиненіших гірськолижних центрів України. Інфраструктура курорту охоплює широкий спектр об'єктів: від готельних корпусів і котеджних поселень до сучасних SPA-комплексів, ресторанів, пунктів прокату спорядження та розгалуженої мережі лижних трас протяжністю у десятки кілометрів. Проектування та забудова території здійснювалися з урахуванням природних особливостей карпатського рельєфу, що дало можливість органічно вписати споруди у місцевий ландшафт і значною мірою зменшити вплив на навколишнє середовище (Рисунок 1.13, 1.14).

У теплу пору року Буковель трансформується у великий центр літнього відпочинку та активного туризму. На території функціонують марковані веломаршрути, пішохідні та трекінгові стежки різної складності, облаштовані озера для купання, місця для водних розваг і різноманітні тематичні парки. Завдяки такому підходу комплекс забезпечує постійну туристичну

привабливість протягом року, пропонуючи відвідувачам різні формати дозвілля залежно від сезону.

Багатофункціональність та продумана організація простору роблять Буковель показовим прикладом всесезонного рекреаційного центру, який демонструє ефективне поєднання природних ресурсів, сучасної інженерної інфраструктури та туристичних сервісів високого рівня.

Рисунок 1.13, 1.14. Котеджні містечка в Буковелі, Івано-Франківська обл.

3. Рекреаційний комплекс «Ріксос-Прикарпаття» (м. Трускавець)

Цей рекреаційний комплекс належить до найбільш прогресивних центрів відновлення здоров'я в Україні, адже він поєднує медичну інфраструктуру, готельні послуги та повноцінний відпочинок у межах одного об'єкта. До складу комплексу входять сучасний діагностичний центр, розгалужена SPA-зона, відкриті та закриті басейни, а також спеціалізовані відділення бальнеотерапії. Основою лікувальних процедур є використання мінеральних вод, характерних для курортної зони Трускавця, що значно розширює оздоровчий потенціал закладу (Рисунок 1.15, 1.16).

Архітектурно-планувальна структура комплексу сформована таким чином, щоб усі ключові функції були об'єднані в єдину просторову систему. Завдяки цьому забезпечується комфортна логістика, зручні маршрути пересування для гостей і швидкий доступ до медичних або відпочинкових підрозділів. Такий підхід мінімізує потребу в зайвих переміщеннях і підвищує загальну функціональну ефективність комплексу. Особливе місце в організації території займає озеленення. Ландшафтні рішення спрямовані на створення сприятливого мікроклімату та атмосферних внутрішніх дворів, що виконують роль рекреаційних зон. Зелені насадження використовуються не лише як декоративний елемент, але і як інструмент формування комфортного середовища, яке сприяє психологічному і фізичному відновленню відвідувачів.

У поєднанні сучасних медичних технологій, продуманих архітектурних рішень та природного потенціалу курорту комплекс виступає ефективною моделлю всесезонного центру оздоровлення й відпочинку, що відповідає міжнародним стандартам якості.

Рисунок 1.15, 1.16. Рекреційний комплекс «Ріксос-Прикарпаття»

4. База відпочинку «Козацькі Забави» (Полтавська область)

База відпочинку «Козацькі Забави» розташована на берегах річки Ворскла, серед мальовничих природних ландшафтів Полтавщини. Комплекс вирізняється гармонійним поєднанням українських етнічних мотивів та сучасних стандартів комфорту. Архітектурні рішення закладу виконані переважно з натуральних матеріалів, передусім дерева, що формує атмосферу автентичної козацької традиції та підсилює відчуття єднання з природою.

На території комплексу облаштовані затишні гостьові будиночки, стилізовані під сільську садибу, але з повним набором зручностей для тривалого проживання. Додаткову привабливість створюють лазні та банні комплекси, які є важливою складовою оздоровчого відпочинку та відповідають регіональним традиціям. Окремі зони призначені для проведення банкетів, заходів та сімейних свят, що робить базу зручною не лише для індивідуального, а й групового відвідування. Важливим елементом функціональної організації є місця для риболовлі та активного відпочинку. Уздовж річки обладнані спеціальні платформи, а на території - майданчики для пікніків, прогулянкові маршрути та ігрові зони. Це дозволяє відвідувачам поєднувати спокійний релаксаційний відпочинок із дозвіллям на свіжому повітрі. (Рисунок 1.17). База «Козацькі Забави» є показовим прикладом регіонального підходу до проектування рекреаційних об'єктів, де національна стилістика поєднується з сучасними сервісними рішеннями. Завдяки збереженню локальних традицій, використанню природних матеріалів та продуманому функціональному зонуванню комплекс формує унікальний простір для туристів різного віку та уподобань.

Рисунок 1.17. База відпочинку «Козацькі Забави» (Полтавська область)

Таблиця 1.2. Приклади будівництва та експлуатації баз відпочинку та рекреаційних комплексів в Україні та за кордоном.

ПРИКЛАДИ БУДІВНИЦТВА ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ БАЗ ВІДПОЧИНКУ ТА РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ						
	НАЗВА	ТИП	КЛЮЧОВІ РИСИ	ПЛАНУВАННЯ/АРХІТЕКТУРА	ПОСЛУГИ	ВІЗУАЛЬНИЙ ПРИКЛАД
ЗАРУБІЖНІ ПРИКЛАДИ	Therme "Erding" (Німеччина)	Великий термальний рекреаційно-оздоровчий центр	Масштабний водний комплекс з різноманітними басейнами, гірками, сауною; яскрава сучасна архітектура з панорамними просторами	Чітке зонування для активного та спокійного відпочинку; великі світлі інтер'єри, зонування за видами відпочинку	Водні атракціони, термальні зони, оздоровчі процедури, ресторани/зони харчування	
	"Les Thermes" (Люксембург)	Сучасний спа- і термальний комплекс	Посадження спа-процедур, спортивних зон і термальних басейнів; увага до екології та енергоефективності	Інтеграція природного оточення, використання природного світла, розділення на терапевтичні та рекреаційні зони	SPA-програми, фітнес, йога/медитація, дитячі зони	
	"Thanayapura Sports & Health Resort" (Пхукет, Таїланд)	Спортивно-оздоровчий резорт з акцентом на спорт і реабілітацію	Профіль на інтенсивні тренування, спортивну підготовку та відновлення; посадження медичних і спортивних сервісів	Інтеграція відкритих спортивних майданчиків, басейнів і житлових корпусів у ландшафт; простори для індивідуальних та групових тренувань	Тренувальні програми, медично-фізіотерапевтичні послуги, фітнес, здорове харчування	
	"Forte Village" (Сардинія, Італія)	Преміум-оздоровчий курорт (таласотерапія, SPA)	Високий рівень сервісу, морська оздоровча спрямованість, посадження релаксу та лікувальних процедур	Комплексна інтеграція узбережжя і ландшафту; розсінені функціональні кластери (проживання, SPA, рекреація)	Таласотерапія, SPA, спортивні й розважальні програми, гастрономія	
УКРАЇНСЬКІ ПРИКЛАДИ	НАЗВА	ТИП	КЛЮЧОВІ РИСИ	ПЛАНУВАННЯ/АРХІТЕКТУРА	ПОСЛУГИ	ВІЗУАЛЬНИЙ ПРИКЛАД
	«Зелений гай» (Сумська область)	Регіональна база відпочинку серед лісів і озер	Природна інтеграція, котеджна забудова з дерев'яними будівлями, сімейна орієнтація	Горизонтальна малоповерхова забудова, місця для пікніків і активностей біля води	Проживання в котеджах, спортивні майданчики, риболовля, водні прогулянки, ресторан	
	«Буховель» (Івано-Франківська область)	Всесезонний гірськолижний курорт / туристичний кластер	Велика інфраструктура, сезони з різними типами активностей (зима/літо), сучасні сервіси	Організація трас, котеджні містечка та готелі, система під'їзду і транспортної інфраструктури	Лижні траси, обладнання, SPA, веломаршрути, тематичні парки	
	«Ріксос-Прикарпаття» (м. Трускавець)	Медико-оздоровчий та рекреаційний комплекс	Посадження медичної діагностики та SPA-послуг, використання місцевих мінеральних вод	Єдина логістична система, ландшафтна організація внутрішніх дворів, зелена структура	Діагностика, бальнеотерапія, SPA, лікувальні програми	
«Козацькі Забави» (Полтавська область)	Регіональна база з етностилем і природною орієнтацією	Етнографічна стилізація, використання натуральних матеріалів (дерево), акцент на місцевих традиціях	Компактні гостьові будиночки в тематичному стилі, банні комплекси, рекреаційні простори біля річки	Проживання, банні процедури, риболовля, пікніки, святковий майданчик		

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ПРИЙОМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БАЗ ВІДПОЧИНКУ

2.1. Класифікація баз відпочинку та рекреаційних комплексів

Бази відпочинку та рекреаційні комплекси являють собою спеціалізовані просторово-організовані утворення, які забезпечують різні форми дозвілля, оздоровлення та короточасного або тривалого перебування населення. Такі об'єкти функціонують як цілісні містобудівні системи, що поєднують низку споруд і споруджень, об'єднаних спільною архітектурно-планувальною концепцією, логічною структурою взаємозв'язків та комплексом сервісних функцій.

Класифікація відпочинкових та рекреаційних закладів здійснюється за низкою критеріїв, які умовно поділяють на соціально-економічні та містобудівні умови. До містобудівних характеристик належать тип рекреаційної діяльності, природно-ландшафтні умови розміщення, щільність і поверховість забудови, особливості інженерної інфраструктури та ступінь інтеграції об'єкта в навколишнє середовище. Соціально-економічні параметри охоплюють категорії відпочивальників, функціональний набір приміщень, кількість місць для розміщення, рівень сервісу та сезонність експлуатації.

Створення таких комплексів орієнтоване на задоволення різноманітних рекреаційних потреб населення - від активного відпочинку та спортивних занять до оздоровчих процедур і сімейного дозвілля. В основі архітектурного формування подібних комплексів лежить прагнення до синтезу функціональності, комфортності та гармонійної взаємодії з природним оточенням. Раціональна організація простору дозволяє оптимально використовувати територію та забезпечувати відпочивальникам сприятливі умови перебування. Взаємозалежність критеріїв класифікації простежується в усьому процесі проектування. Функціональна спеціалізація та місце розташування комплексу визначають вимоги до планувальної структури,

формують зміст і площі його основних зон - житлової, спортивної, культурної, ландшафтної. Рівень комфортності, у свою чергу, впливає на архітектурно-планувальні та об'ємно-просторові рішення, типи будівельних матеріалів, якість благоустрою та кількість додаткових сервісів. Таким чином, класифікація баз відпочинку є системним процесом, що враховує взаємозв'язок природних, функціональних та соціальних факторів для створення максимально ефективного рекреаційного середовища.

Важливим критерієм для визначення типу рекреаційного комплексу є його функціональне призначення та основна спрямованість діяльності. На цій основі виділяють кілька основних категорій: відпочинкові комплекси, туристичні бази та санаторні заклади. Санаторні комплекси орієнтовані на оздоровчо-реабілітаційні послуги й включають санаторії для дорослих, дитячі санаторії, профілактичні та реабілітаційні установи, а також спеціалізовані санаторні табори. Відпочинкові бази та комплекси створюються з метою організації масового відпочинку і включають пансіонати, дитячі та молодіжні табори, готелі на курортних територіях, а також приватні рекреаційні комплекси для сімейного дозвілля. Туристичні комплекси, у свою чергу, орієнтовані на організовані подорожі, трекінгові маршрути, спортивний туризм і сезонні активності.

Об'ємно-планувальна структура таких баз та комплексів формується з урахуванням потреб різних категорій відвідувачів, забезпечення комфорту та створення сприятливого середовища для відпочинку і відновлення сил. Основна увага приділяється зонуванню території: виділяються житлові, спортивні, культурно-розважальні та рекреаційні зони. У плануванні також враховуються ландшафтні особливості місцевості, екологічні вимоги та можливості для організації активного і пасивного відпочинку. Місткість баз та рекреаційних комплексів визначається загальною кількістю місць для проживання, яку вони можуть запропонувати відпочивальникам. Комплекси невеликої місткості розраховані приблизно на 20 – 150 осіб, середньої - на 150–350 осіб, а великі заклади здатні приймати від 400 до 900 гостей і більше. Такі категорії дозволяють

класифікувати пансіонати, санаторії, курортні готелі, туристичні бази, а також кемпінги та приватні котеджні селища.

Особливою категорією є малокомплектні об'єкти - затишні будиночки та притулки, які надають спальні місця для 20 – 100 осіб. Вони часто розташовуються у природних зонах і призначені для короткочасного або сезонного перебування, поєднуючи комфортне житло з можливістю активного відпочинку на свіжому повітрі, риболовлі, піших та велопрогулянках. Такі заклади ідеально підходять для сімейних груп, невеликих компаній та спеціалізованих туристичних програм. Кількість відпочивальників, яку може прийняти база або рекреаційний комплекс, визначається багатьма факторами, зокрема функціональним призначенням закладу, типом об'єктів, що входять до його складу, а також особливостями розташування. Наприклад, комплекси в гірських районах мають специфічну структуру та планування, відмінні від об'єктів на морському узбережжі чи біля великих водойм, що впливає на кількість житлових місць, організацію зон відпочинку та інфраструктури.

Велике значення має рівень капітальності забудови, який визначає довговічність споруд, їхню стійкість до пожеж та зовнішніх факторів, а також загальну міцність конструкцій. За цим критерієм виділяють три основні групи будівель:

1. **Капітальні споруди** - це об'єкти для тривалого використання, здатні функціонувати як цілорічно, так і сезонно. До них відносяться пансіонати, санаторії, курортні та туристичні готелі, мотелі та інші стаціонарні заклади високого рівня.

2. **Некапітальні стаціонарні будівлі** - споруди тимчасового або сезонного використання, до яких належать бази відпочинку, літні будиночки, дитячі та молодіжні табори, кемпінги, туристичні притулки та хатини.

3. **Мобільні об'єкти** - це пересувні та збірно-розбірні конструкції, включно з автокемперами, караванами, ротелями, плавучими будинками, туристичними яхтами та катерами. Такі об'єкти зазвичай використовуються для

короткочасного або сезонного відпочинку та дозволяють розширювати можливості організації туризму у віддалених або природно обмежених зонах.

Функціональна структура та архітектурно-планувальні рішення комплексів відпочинку завжди адаптуються під конкретні кліматичні умови, рельєф місцевості та цільове призначення. Ці фактори визначають не лише тип будівель, але й набір послуг та інфраструктурних елементів, які забезпечують відвідувачам комфортне перебування, активний і спокійний відпочинок, оздоровлення та релаксацію. Водночас мобільні та тимчасові споруди дозволяють організувати відпочинок у будь-яких природних умовах без шкоди для навколишнього середовища та з високим рівнем адаптивності до сезонних змін.

Критерій капітальності будівель у базах відпочинку та рекреаційних комплексах тісно пов'язаний із показником стаціонарності об'єктів. Стаціонарні споруди проектуються та зводяться для тривалого перебування на конкретній ділянці, з урахуванням їхньої експлуатації до моменту природного зносу чи амортизації. До цієї групи відносяться всі капітальні будівлі, які мають фундаментні основи, стійкі конструкції та можливість цілорічного використання. Нестационарні об'єкти, навпаки, характеризуються можливістю переміщення до інших локацій, що забезпечує гнучкість у використанні територій для відпочинку та туризму. Серед них виділяють стабільні об'єкти, наприклад, сезонні будиночки для літнього відпочинку чи туристичні бази з тимчасовим розташуванням, а також мобільні - до яких відносяться туристичні поїзди, плавучі будинки, яхти або інші пересувні засоби. Така класифікація дозволяє ефективно організовувати відпочинок у різних природних та урбанізованих середовищах, враховуючи специфіку місцевості та сезонність.

Сезонність функціонування комплексу відпочинку та оздоровлення прямо залежить від капітальності його споруд. Капітальні будівлі зазвичай розраховані на цілорічну експлуатацію, забезпечуючи відвідувачам комфорт та безпечні умови перебування у будь-який час року. У той же час легкі конструкції з мінімальною інфраструктурою орієнтовані на обмежену сезонну роботу. Такі

об'єкти можуть бути як стаціонарними, так і мобільними, що дозволяє адаптувати їх до кліматичних особливостей регіону та потреб відпочивальників.

Наприклад, санаторій відноситься до капітальних і цілорічних споруд, забезпечуючи повний спектр оздоровчих послуг. Кемпінги та сезонні літні будиночки - це стаціонарні споруди з обмеженим періодом використання, орієнтовані на літній відпочинок. Водночас туристичні річкові або морські судна є мобільними об'єктами, що забезпечують сезонний відпочинок у різних локаціях, демонструючи гнучкість і адаптивність сучасних рекреаційних систем.

У контексті даної наукової роботи об'єктом дослідження є саме бази відпочинку, які відносяться до категорії некапітальних споруд. Це означає, що такі об'єкти можуть бути стаціонарними сезонними або тимчасовими, їх конструкції, як правило, полегшені та не передбачають фундаментальної капітальної основи, що дозволяє розташовувати їх у різних природних умовах і змінювати локацію при потребі. Некапітальні споруди відзначаються гнучкістю у використанні, що особливо важливо для літніх будиночків, сезонних турбаз, дитячих та молодіжних таборів. Стаціонарні некапітальні об'єкти баз відпочинку передбачають тривале, але сезонне використання на визначеній ділянці, з обмеженим рівнем інженерної інфраструктури. Водночас мобільні або тимчасові конструкції забезпечують можливість пересування, що дозволяє адаптувати їх до особливостей конкретного ландшафту та потреб відпочивальників у різні періоди року.

Класифікація баз відпочинку з урахуванням капітальності, стаціонарності та сезонності представлена узагальнено у таблиці 2.1. У цій таблиці відображено взаємозв'язок типу об'єкта, його функціонального призначення, а також можливості експлуатації протягом року. Такий підхід дозволяє чітко визначити категорію бази відпочинку та її основні характеристики, що є важливим для планування, архітектурного оформлення та управління рекреаційною інфраструктурою.

Таблиця 2.1. Класифікація баз відпочинку та рекреаційних комплексів

КЛАСИФІКАЦІЯ БАЗ ВІДПОЧИНКУ ТА рекреаційних комплексів		
КРИТЕРІЙ	ТИПИ	ХАРАКТЕРИСТИКА
ЗА ФУНКЦІОНАЛЬНИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ	Відпочинкові комплекси	Масовий відпочинок; пансіонати, табори, курортні готелі, приватні комплекси.
	Туристичні бази	Організовані подорожі, треїнг, спортивний туризм, сезонні маршрути.
	Санаторно-оздоровчі комплекси	Реабілітація та оздоровлення: санаторії для дорослих, дитячі, профілакторії.
ЗА МІСТКІСТЮ	Малокомплектні (20–100 осіб)	Будиночки, притулки; короткочасний або сезонний відпочинок.
	Невеликі (20–150 осіб)	Будиночки, притулки; короткочасний або сезонний відпочинок.
	Середні (150–350 осіб)	Повноцінна інфраструктура, різні види активностей.
	Великі (400–900+ осіб)	Курортні готелі, санаторії, великі туристичні центри.
ЗА КАПІТАЛЬНІСТЮ СПОРУД	Капітальні	Цілорічні споруди: санаторії, готелі, мотелі; висока довговічність.
	Некапітальні стаціонарні	Сезонні бази відпочинку, літні будиночки, табори, кемпінги.
	Мобільні	Автокемпери, каравани, плавучі будинки, яхти; короткочасне або сезонне використання.
ЗА СЕЗОННІСТЮ ЕКСПЛУАТАЦІЇ	Цілорічні	Капітальні споруди з повною інфраструктурою.
	Сезонні	Стаціонарні легкі конструкції, літні будиночки, кемпінги.
	Тимчасові / мобільні	Використовуються залежно від природних умов.
ЗА ТИПОМ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	Активна	Спорт, треїнг, водні види спорту, веломаршрути.
	Пасивна / сімейна	Відпочинок, релаксація, природні локації, пляжі.
	Оздоровча	Процедури, медичні послуги, реабілітація.
ЗА ОСОБЛИВІСТЮ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ	Житлова зона	Розміщення гостей (номери, котеджі).
	Спортивна зона	Майданчики, спорткомплекс, маршрути.
	Культурно-розважальна зона	Клуби, кафе, івент-простори.
	Ландшафтно-рекреаційна	Парки, водойми, природні маршрути.
ЗА ПРИРОДНО-ЛАНДШАФТНИМИ УМОВАМИ	Гірські комплекси	Специфічне планування, розосереджена забудова.
	Приморські / прибережні	Пляжна зона, висока сезонність.
	Лісові / озерні	Інтеграція в природне середовище, мінімальне втручання.
*ПРИМІТКА - КОЛІР ПОЗНАЧАЄ, ЩО ВІДПОВІДНИЙ КРИТЕРІЙ БЕЗПОСЕРЕДНЬО СТОСУЄТЬСЯ ДАНОГО ПРОЄКТУ БАЗИ ВІДПОЧИНКУ.		

Рівень комфорту баз відпочинку та рекреаційних комплексів тісно пов'язаний із сезонністю їхнього функціонування та умовами експлуатації. Показники комфорту визначаються не лише архітектурними та планувальними рішеннями будівель, але й організацією внутрішніх приміщень, оснащеністю номерного фонду, якістю інженерних систем, благоустроєм прилеглої території та доступністю різноманітних послуг. Серед ключових параметрів комфорту виділяють розміри житлових приміщень, співвідношення типів номерів за місткістю та кількістю кімнат, які стають основою для формування уявлення про рівень зручності та затишку комплексу.

Гнучкі критерії комфорту враховують специфіку потреб відвідувачів, географічне розташування об'єкта, розмір комплексу та перелік доступних додаткових послуг. Наприклад, бази відпочинку високого рівня можуть пропонувати сучасні зручності, такі як автоматизоване регулювання клімату в номерах, спортивні майданчики та простори для релаксації, приватні СПА-зони, а також інноваційні рішення для дозвілля та відновлення сил. Завдяки можливості впровадження нових сервісів комплекси можуть підтримувати сучасні стандарти та відповідати очікуванням різних категорій гостей. Важливим фактором комфортності є стан матеріально-технічної бази комплексів відпочинку. Рівень оснащення та сучасність обладнання визначають загальний рівень сервісу, а його розвиток залежить від економічних та технологічних умов конкретної країни. У зв'язку з цим виникає потреба в уніфікації критеріїв оцінки комфортності для забезпечення сумісності стандартів у міжнародному туризмі.

Одним із поширених підходів до стандартизації є використання системи категорійності, що в готельній практиці відображається через «зірковість» об'єкта. Кількість зірок визначає рівень комфорту: від однієї зірки – базового мінімального рівня, до п'яти зірок – преміального рівня з високою якістю послуг, інфраструктури та обслуговування. Подібна система дозволяє відпочивальникам об'єктивно оцінювати умови перебування та обирати базу відпочинку або рекреаційний комплекс відповідно до своїх потреб і очікувань. В Україні теж застосовується система класифікації баз відпочинку та рекреаційних комплексів,

яка передбачає визначення чітких стандартів для різних елементів об'єктів. До таких стандартів входять вимоги до будівельних конструкцій, інженерного обладнання, оснащення номерного фонду та меблювання, а також до складу громадських і допоміжних приміщень. Крім того, нормативно визначено перелік послуг, що повинні надаватися відвідувачам, залежно від категорії комфортності та типу закладу.

Бази відпочинку та рекреаційні комплекси в Україні виконують роль у забезпеченні комфортних умов для відпочинку, реабілітації і оздоровлення. Їх класифікація формується з урахуванням кількох основних критеріїв: функціонального призначення, капітальності будівель, сезонності експлуатації та набору наданих послуг. Такий підхід дозволяє стандартизувати планування та організацію об'єктів, забезпечуючи зручність для різних категорій відпочивальників і підвищуючи ефективність використання ресурсів. Вибір конкретного типу бази відпочинку чи рекреаційного комплексу значною мірою залежить від розташування об'єкта, природних та кліматичних умов регіону, а також від потреб потенційних гостей. Наприклад, бази на узбережжі пристосовані для пляжного та водного відпочинку, а комплекси в гірських районах орієнтовані на активні види спорту, туристичні походи та зимові види відпочинку.

Рівень комфорту та технічного оснащення визначає привабливість бази відпочинку для відвідувачів. Це включає якість інженерних систем, благоустрій території, розмір і облаштування приміщень, наявність сучасних сервісів та додаткових послуг. Впровадження таких стандартів дозволяє забезпечити високий рівень комфорту та безпеки, а також стимулює розвиток туристичної та оздоровчої індустрії, підвищуючи конкурентоспроможність українських баз відпочинку на національному та міжнародному рівні.

2.2. Фактори, що впливають на формування архітектурно-планувальної структури баз відпочинку

При плануванні та розміщенні баз відпочинку і рекреаційних комплексів необхідно враховувати комплекс факторів, які визначають архітектурні рішення, функціональну організацію та ефективність використання території. До основних чинників належать природно-кліматичні умови, рельєф, соціально-економічна ситуація регіону, транспортна доступність, а також функціонально-типологічні характеристики об'єкта.

Природно-кліматичні умови визначають оптимальний вибір локації та тип будівель. Наприклад, на морському узбережжі доцільно створювати комплекси з легкими літніми будиночками та пляжними зонами, тоді як у гірських регіонах більше підходять малоповерхові котеджі та об'єкти з капітальними спорудами для цілорічного використання. Крім того, наявність природних рекреаційних ресурсів, таких як ліси, озера, річки, джерела мінеральних вод, створює сприятливі умови для організації оздоровчих процедур, активного відпочинку та культурних заходів.

Соціально-економічні фактори також відіграють важливу роль у формуванні комплексу. Вони визначають категорії відпочивальників, які будуть обслуговуватися, набір послуг, рівень комфортності та сезонність експлуатації. Наприклад, комплекси преміум-класу можуть пропонувати широкий спектр послуг - SPA-процедури, фітнес-зони, спортивні майданчики, дитячі центри, кафе та ресторани. У той же час бюджетні бази відпочинку концентруються на базових потребах гостей, таких як проживання, харчування та організація активного відпочинку на природі.

Не менш важливим є врахування містобудівних та ландшафтних аспектів. Планування території бази відпочинку передбачає оптимальне розміщення житлових, спортивних, культурно-розважальних та службових зон, забезпечення зручних під'їздів і пішохідних маршрутів, а також гармонійну інтеграцію архітектурних форм у навколишній ландшафт. Правильне поєднання природних

умов та сучасних архітектурних рішень дозволяє забезпечити максимальний рівень комфорту для відпочивальників, ефективно використовувати простір і ресурси, а також зберігати екологічну рівновагу території. Важливим елементом планування є також адаптація комплексів до сезонних змін і різних сценаріїв використання. Це передбачає розробку гнучких просторових рішень, які дозволяють організовувати літні активності - пляжі, катання на човнах, спортивні ігри, а взимку - зимові види спорту, прогулянки та культурні заходи. Такий підхід дозволяє зробити базу відпочинку універсальним і привабливим місцем для гостей протягом всього року, враховуючи різноманітні потреби різних категорій відпочивальників.

Аналіз природних ресурсів України свідчить про значний потенціал для розвитку рекреаційної та оздоровчої інфраструктури. Площа територій, придатних для природоохоронної, оздоровчої та рекреаційної діяльності, становить близько 15 млн га, що складає приблизно 30% від загальної площі країни. Такий рівень забезпечення природними ресурсами відповідає міжнародним нормам щодо збереження і використання рекреаційних територій. Наявність таких площ створює сприятливі умови для розбудови сучасних баз відпочинку та рекреаційних комплексів, стимулюючи розвиток туристичного сектора та підвищення привабливості регіонів для відпочиваючих.

Особливу увагу слід приділити Сумському району та місту Суми, які характеризуються високою концентрацією рекреаційних територій. Природні умови цього регіону - річки, ліси, зелені зони та озера - створюють унікальні можливості для організації різноманітних форм відпочинку. Крім того, сприятливий клімат і екологічна чистота території роблять район ідеальним для оздоровчої діяльності, сімейного та корпоративного відпочинку. Саме завдяки таким характеристикам Суми та Сумщина загалом мають значний потенціал для створення як невеликих баз відпочинку, так і великих рекреаційних комплексів.

Сумська область забезпечує можливості для організації різних видів рекреаційної діяльності. Тут можна розміщувати активні форми відпочинку, включаючи водні види спорту, прогулянки пішки та велосипедні маршрути, а

також створювати зони для спокійного відпочинку, релаксації та оздоровлення. У поєднанні з природною красою ландшафтів та чистотою довкілля це дозволяє організувати рекреаційні комплекси, які гармонійно інтегруються в природне середовище та забезпечують комфортні умови для відвідувачів. Завдяки багатству природних ресурсів, Сумщина відкриває перспективи для розвитку екологічного туризму та рекреаційної інфраструктури. Створення сучасних баз відпочинку та рекреаційних комплексів у цьому регіоні дозволяє не лише підвищити привабливість території для туристів, а й сприяти сталому розвитку регіону, зберігаючи природну цінність ландшафтів та створюючи комфортні умови для оздоровлення та відновлення сил.

Соціально-економічні умови регіону мають значний вплив на архітектурно-планувальні рішення баз відпочинку та рекреаційних комплексів, а також на їхні функціональні характеристики. Демографічна структура населення, рівень доходів та економічні можливості безпосередньо визначають профіль відпочивальників, їхні потреби та очікування щодо комфорту. Ці чинники впливають на вибір типу приміщень, їхню місткість, організацію функціональних зон та сезонність експлуатації комплексів. Соціально-економічний контекст формує не лише попит на рекреаційні послуги, але й рівень інвестиційної привабливості території для будівництва відпочинкових об'єктів. Наприклад, у регіонах з високим рівнем доходів та активним туризмом зростає потреба у комплексах преміум-класу з розвиненою інфраструктурою: SPA-зонами, спортивними майданчиками, дитячими ігровими та культурними просторами. У свою чергу, у регіонах із помірним рівнем доходів більш затребуваними стають бази відпочинку середньої категорії, орієнтовані на сімейний та груповий відпочинок.

Додатково, соціально-економічні фактори визначають динаміку розвитку туризму та рекреаційної інфраструктури. Зростання доходів населення, поширення інформаційних технологій, покращення транспортного сполучення та збільшення туристичного потоку сприяють зростанню популярності відпочинкових комплексів. Це стимулює будівництво нових баз відпочинку,

модернізацію існуючих об'єктів і впровадження сучасних стандартів комфорту та сервісу. Крім того, соціально-економічні умови регіону визначають вибір спеціалізації рекреаційного комплексу. Наприклад, у туристично привабливих зонах можуть створюватися багатофункціональні комплекси, що поєднують активний відпочинок, оздоровлення, дитячі та сімейні програми, а також культурно-розважальні заходи. Такий комплексний підхід дозволяє максимально задовольнити різноманітні потреби відпочивальників та підвищити ефективність використання рекреаційної інфраструктури.

На формування архітектурно-планувальної організації комплексів відпочинку значний вплив мають природно-кліматичні умови. Сприятливий клімат, чисте повітря, наявність лісових масивів, річок, озер або морського узбережжя створюють основу для розміщення об'єктів відпочинку. Наприклад, у гірських або лісових районах комплекси зазвичай мають невисоку, малоповерхову забудову, що гармонійно вписується в рельєф і забезпечує відчуття єднання з природою. При цьому враховуються і специфічні кліматичні фактори - напрямки вітрів, інсоляція, захист від опадів, що впливає на розташування житлових, обслуговуючих і рекреаційних зон.

Соціально-економічні умови регіону визначають тип відпочивальників, їхні потреби та очікування щодо комфорту. Високий рівень доходів населення та активний попит на оздоровчий і туристичний відпочинок стимулюють створення комплексів із високим рівнем сервісу, сучасними спа-зонами, басейнами, спортивними майданчиками і додатковими розважальними послугами. У регіонах із більш низьким доходом населення зберігаються доступні формати відпочинку - сезонні бази, кемпінги, котеджні містечка, що забезпечують базові умови комфорту.

Містобудівні аспекти включають аналіз щільності забудови та планування території. Рациональне зонування території бази відпочинку передбачає виділення житлових корпусів, об'єктів харчування, спортивно-оздоровчих споруд, дитячих майданчиків, зелених зон і водойм. Важливим є не лише компактне розташування функціональних зон, а й забезпечення просторової

автономії та приватності відпочивальників, гармонійне поєднання споруд із природним середовищем, а також врахування заходів пожежної безпеки та доступності для обслуговуючого персоналу.

Функціонально-типологічні чинники включають розмір комплексу, місткість житлових приміщень, сезонність експлуатації та наявність додаткових сервісів. Від цих параметрів залежить структура будівель, їхній об'ємно-планувальний об'єм, рівень благоустрою території та інженерне забезпечення. Для прикладу, великі бази відпочинку можуть поєднувати житлові корпуси, котеджі, стаціонарні та мобільні об'єкти, а також рекреаційні майданчики для спорту, культурних заходів і розваг, забезпечуючи різноманітні сценарії відпочинку для різних груп гостей.

Архітектурно-планувальні рішення баз відпочинку та рекреаційних комплексів формуються під впливом численних факторів, що визначають ефективність їх функціонування та комфорт перебування відвідувачів. Одним із ключових аспектів є природно-кліматичні умови території, які впливають на розміщення споруд, їх орієнтацію щодо сонця та вітру, а також вибір матеріалів і конструктивних рішень. Наявність водних об'єктів, зелених зон, різноманітного рельєфу створює додаткові можливості для організації рекреаційних зон, зон для спортивного відпочинку, прогулянкових маршрутів та місць для спокійного дозвілля.

Не менш важливим є соціально-економічне середовище, яке визначає цільову аудиторію комплексу та його потенційний рівень заповнюваності. Враховуються такі фактори, як доходи та платоспроможність населення, вікові та демографічні особливості відпочивальників, а також рівень розвитку регіональної інфраструктури та транспортного сполучення. Ці дані визначають тип і склад послуг, необхідність додаткових сервісів, а також рівень комфорту і технологічне оснащення об'єктів. Містобудівні умови розташування комплексу також відіграють вирішальну роль. Розмір і конфігурація земельної ділянки, її топографія, наявність доступу до транспортної мережі та сусідство з іншими об'єктами визначають можливості для розташування житлових будівель,

адміністративних приміщень, зон для спорту і дозвілля, а також зелених і водних рекреаційних зон. Важливим є оптимальне поєднання щільності забудови з відкритими просторами для збереження природної атмосфери і забезпечення безпечного пересування відпочивальників.

Функціонально-типологічні характеристики комплексів відпочинку і рекреаційних об'єктів дозволяють визначити їх місце в загальній класифікації рекреаційних структур, обсяг і сезонність використання. Від цього залежать планувальні рішення щодо розміщення спальних, обслуговуючих та допоміжних приміщень, зон активного та пасивного відпочинку, а також організація інженерної інфраструктури. Раціональне поєднання усіх факторів - природних, соціально-економічних, містобудівних та функціонально-типологічних - забезпечує створення комфортного, безпечного та привабливого середовища для відпочинку, оздоровлення та рекреаційної діяльності.

Інженерно-технічна та транспортна інфраструктура відіграють важливу роль у плануванні та організації баз відпочинку і рекреаційних комплексів. Від їх рівня залежить зручність під'їзду до об'єкта, наявність ефективного транспортного сполучення з основними магістралями та вузлами, а також забезпечення належного функціонування комунікаційних систем - водопостачання, каналізації, електропостачання, газопостачання та телекомунікацій. Раціональне розташування та технічне оснащення цих систем дозволяє не лише створити комфортні умови для відвідувачів, але й гарантує ефективну та безпечну експлуатацію комплексу впродовж року. Крім того, транспортні та інженерні фактори тісно взаємопов'язані з природними та містобудівними умовами території. Вони визначають можливості організації зон проживання, обслуговуючих приміщень, рекреаційних та спортивних ділянок, а також відведення територій під парковки, проїзди та пішохідні маршрути. Високий рівень інженерного забезпечення сприяє підвищенню привабливості комплексу для різних категорій відпочивальників, дозволяючи максимально адаптувати об'єкт до потреб гостей.

Функціональні та типологічні особливості баз відпочинку та оздоровчих комплексів активно взаємодіють із зовнішніми чинниками - природними, соціально-економічними та містобудівними. Це означає, що ефективність роботи об'єкта залежить не лише від внутрішнього планування, але й від відповідності його інфраструктури умовам регіону, клімату, рельєфу та наявності рекреаційних ресурсів. Таке комплексне поєднання чинників забезпечує створення стійкої та комфортної туристичної інфраструктури, яка відповідає сучасним вимогам і стандартам.

Загальна взаємодія всіх факторів, що визначають архітектурно-планувальну організацію комплексів відпочинку та оздоровлення, наочно представлена на графічній схемі 2.1, де показано вплив природних, соціально-економічних, містобудівних, інженерно-технічних та функціонально-типологічних факторів на формування структури і організацію території рекреаційних об'єктів.

2.3. Огляд нормативних вимог до проектування баз відпочинку та оздоровчих комплексів

При розробці проектної документації для баз відпочинку та рекреаційних комплексів критично важливо дотримуватися нормативно-правових актів і стандартів, які регламентують усі етапи проектування, будівництва та експлуатації таких об'єктів. Ці вимоги охоплюють містобудівні рішення, благоустрій прилеглих територій, архітектурні та санітарно-гігієнічні параметри, а також екологічні й технологічні стандарти. Дотримання цих норм забезпечує функціональність об'єктів, їх безпеку та комфортність для відвідувачів, а також дозволяє інтегрувати комплекси у природне середовище без шкоди для екосистеми.

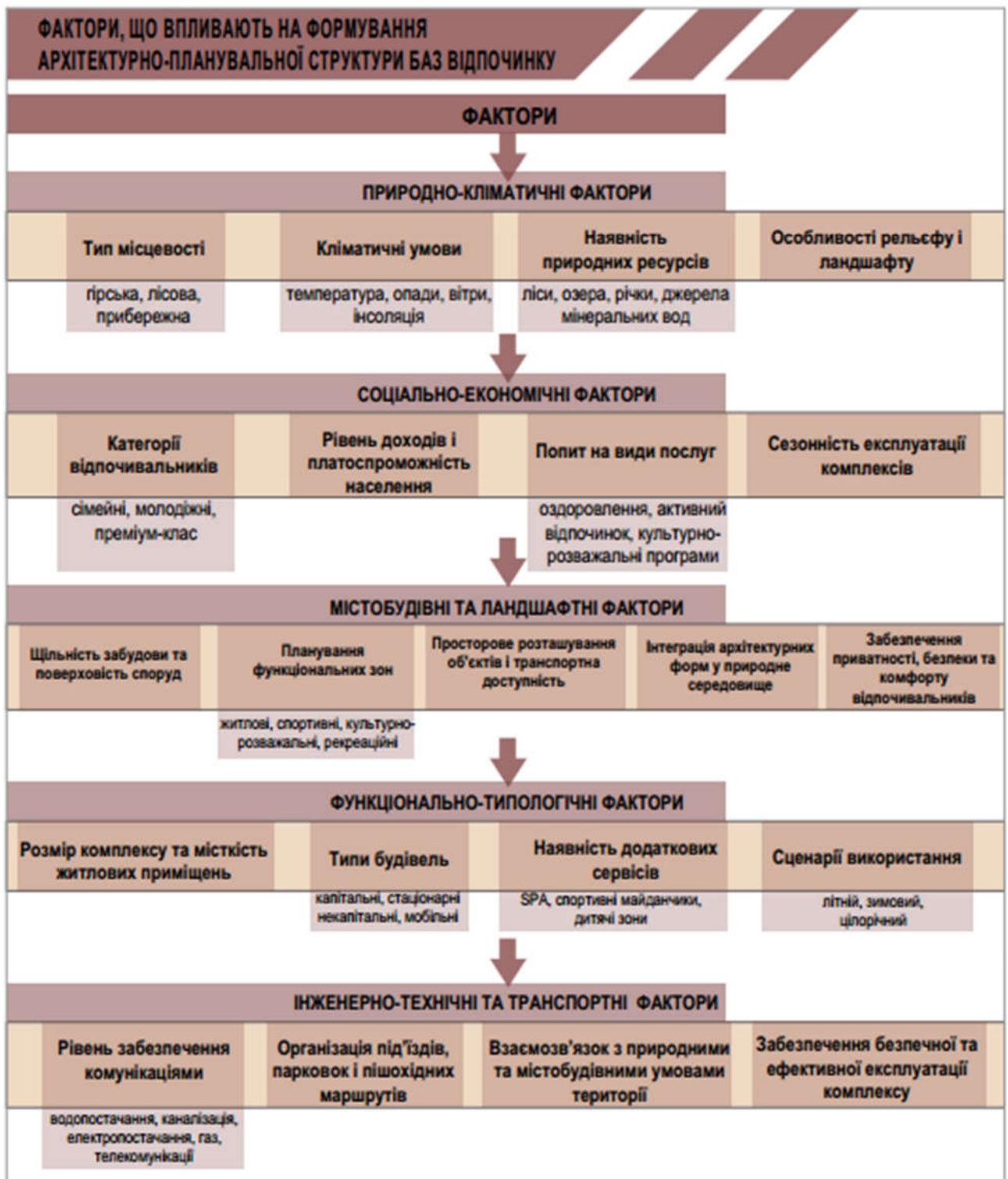
Містобудівні нормативи, визначені ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій», передбачають основні правила для організації курортних, оздоровчих і рекреаційних зон. При проектуванні баз відпочинку та рекреаційних комплексів необхідно враховувати такі аспекти, як контроль рівня

шуму - територія комплексу повинна бути розташована так, щоб забезпечити спокійний відпочинок і безпечну реабілітацію відвідувачів. Не менш важливим є відокремлення рекреаційних зон від промислових і транспортних об'єктів. Забезпечення ізоляції від джерел шуму та забруднення дозволяє зберегти екологічну привабливість територій і підтримує комфортні умови для гостей. Архітектурно-планувальні рішення для баз відпочинку мають передбачати зручне розташування житлових будівель, громадських приміщень, місць для активного відпочинку, спортивних і дитячих зон, а також оздоровчих і SPA-об'єктів.

Ще один важливий нормативний аспект стосується організації руху та доступності комплексу. Транзитний транспорт не повинен проходити через територію бази, щоб не порушувати спокій гостей. При цьому інженерно-технічне забезпечення - водопостачання, каналізація, електропостачання та зв'язок - має відповідати потребам комплексу і забезпечувати безперебійну роботу всіх функціональних елементів. Дотримання таких вимог підвищує ефективність експлуатації, комфортність перебування відпочивальників і сприяє довгостроковій стійкості рекреаційної інфраструктури.

Відповідно до ДБН Б.2.2-12:2019, при проектуванні земельних ділянок для баз відпочинку та рекреаційних комплексів слід суворо дотримуватися вимог, наведених у нормативних документах. Для відпочинкових будинків та комплексів, що включають рекреаційні та оздоровчі функції, рекомендована площа земельної ділянки становить 120 м² на одне місце проживання. Це забезпечує достатній простір для розміщення житлових приміщень, громадських зон, озелених територій та інфраструктури для активного відпочинку.

Схема 2.1. Фактори, що впливають на формування архітектурно-планувальної структури баз відпочинку

На території рекреаційних комплексів передбачено три санітарні зони охорони, що визначають режим використання земельних ділянок та рівень екологічної безпеки:

1. **Перша зона суворого режиму** охоплює узбережжя водойм, пляжі та прилеглі території. Мінімальна ширина цієї зони становить 100 м. Вона призначена для зелених насаджень, набережних, бульварів і скверів, а також для облаштування спортивних майданчиків, кліматолікувальних споруд і зон відпочинку на відкритому повітрі. Для баз відпочинку ця зона може включати прогулянкові доріжки, дитячі майданчики, пікнікові зони, зони барбекю та місця для риболовлі.

2. **Друга зона обмежень** визначає території, де дозволяється розміщення санаторно-курортних та рекреаційних об'єктів, включаючи житлові корпуси, будиночки для тимчасового проживання, адміністративні та громадські приміщення, їдальні та розважальні споруди. Тут встановлюються певні обмеження щодо шуму, забудови та промислової діяльності, що гарантує комфортне перебування відпочивальників і збереження природних ресурсів.

3. **Третя зона спостереження** відведена для контролю стану навколишнього середовища, моніторингу якості води, повітря та ґрунту, а також для ведення статистичних даних про туристичну та рекреаційну діяльність. Ця зона необхідна для оцінки впливу рекреаційного комплексу на екосистему і планування подальшого розвитку території.

Таке зонування забезпечує екологічну безпеку, охорону здоров'я відпочивальників та ефективне функціонування бази відпочинку чи рекреаційного комплексу. Воно дозволяє поєднати рекреаційні, оздоровчі та розважальні функції з дотриманням норм екологічної безпеки. Крім того, нормативи рекомендують, щоб реабілітаційні та рекреаційні комплекси формували цілісні архітектурно-планувальні ансамблі. Це передбачає гармонійне розташування житлових корпусів, громадських приміщень, спортивно-оздоровчих зон, адміністративних об'єктів і зелених насаджень. Для баз відпочинку це означає оптимальне розміщення котеджів, альтанок, бесідок,

спортивних і дитячих майданчиків, зон для культурно-масових заходів та відкритих місць для відпочинку.

У проєктуванні комплексів особливу увагу приділяють доступності об'єкта, що включає зручне сполучення з основними транспортними магістралями, організацію внутрішніх доріжок і під'їздів, а також забезпечення повного циклу інженерно-технічного забезпечення (водопостачання, каналізація, електропостачання, газифікація, телекомунікації). Все це дозволяє створити комфортне середовище для перебування відпочивальників і сприяє ефективній експлуатації комплексу протягом сезону або року. Дотримання нормативних вимог ДБН Б.2.2-12:2019 забезпечує науково обґрунтовану організацію території бази відпочинку або рекреаційного комплексу, гармонійне поєднання архітектурних і природних компонентів, максимальний комфорт для відвідувачів та стійкий розвиток рекреаційної інфраструктури.

При вірішенні об'ємно-планувальних рішень, при проєктуванні баз відпочинку та рекреаційних комплексів необхідно керуватися вимогами ДБН В.2.2-9:2018, які регламентують будівництво та організацію громадських будівель і споруд. Окрім цього, оскільки такі комплекси передбачають розміщення туристів і відпочивальників, важливо враховувати положення ДБН 2.2-20:2008, що встановлюють стандарти проєктування готелів та інших закладів аналогічного призначення. Дотримання цих нормативів забезпечує створення комфортного, функціонального та безпечного середовища для відпочинку, оздоровлення та рекреаційної діяльності. У процесі планування просторової організації комплексу слід враховувати не лише естетичні й функціональні аспекти, але й будівельні та безпекові стандарти. Наприклад, відповідно до ДБН В.2.2-9:2018, висота надземних приміщень громадських будівель повинна бути не менше 3,0 м, що забезпечує оптимальні умови для перебування та пересування відпочивальників. Водночас у коридорах, холах і технічних проходах, де простір використовується більш функціонально, висота може бути зменшена до 2,5 м, а в допоміжних приміщеннях, таких як склади або технічні коридори, – до 2,2 м.

Дотримання цих норм дозволяє не лише забезпечити зручність і ергономічність простору, але й гарантує відповідність сучасним стандартам безпеки. У контексті оздоровчих та рекреаційних комплексів, де комфорт відпочивальників є ключовим, такі нормативні показники допомагають правильно організувати внутрішні приміщення для різних категорій гостей, включаючи сім'ї з дітьми, людей похилого віку або осіб з обмеженими фізичними можливостями. Застосування ДБН при проектуванні баз відпочинку забезпечує оптимальне поєднання функціональності, безпеки та ергономіки, що створює умови для ефективного обслуговування та комфортного перебування відвідувачів протягом усього сезону.

Згідно з положеннями ДБН 2.2-20:2008, при проектуванні баз відпочинку та рекреаційних комплексів, аналогічно до готельних закладів, передбачено організацію кількох основних функціональних зон, які забезпечують ефективне обслуговування відпочиваючих і комфортний перебіг відпочинку.

Зона приймання та реєстрації відіграє ключову роль у створенні першого враження від комплексу. Тут організовується зустріч гостей, оформлення документів, надання консультацій та інших послуг, що сприяють швидкому та зручному вступу на територію комплексу.

Житлові приміщення формують основний номерний фонд комплексу. Вони мають бути розташовані таким чином, щоб забезпечувати приватність, зручність і безпеку відпочиваючих. Планування номерів та їх розташування враховують комфорт, доступність інженерних систем, а також можливість обслуговування різних категорій гостей. Культурно-дозвіллева зона призначена для організації культурних, мистецьких та розважальних заходів. Вона може включати концертні зали, клуби, кінотеатри, кімнати для творчих занять або майстер-класи, що забезпечують активне проведення часу для різних вікових груп.

Фізкультурно-оздоровчі приміщення передбачають наявність тренажерних залів, спортивних майданчиків, басейнів, саун і інших споруд, спрямованих на підтримку фізичної форми та оздоровлення відпочиваючих. Медичні та реабілітаційні послуги включають лікувально-профілактичні кабінети, спа-

процедури, масажні та фізіотерапевтичні приміщення, що дозволяють проводити комплексну оздоровчу програму.

Служби побутового обслуговування та торгівлі охоплюють магазини, пральні, хімчистки та інші сервіси, необхідні для повсякденного комфорту гостей. Підприємства харчування складаються з ресторанних комплексів, кафе, барів та буфетів, що забезпечують різноманітне харчування та зручність для відпочиваючих протягом усього перебування. Ділова зона включає конференц-зали, переговорні кімнати та простори для проведення корпоративних заходів, що дозволяє поєднувати відпочинок із діловою активністю. Адміністративні та експлуатаційні приміщення забезпечують організацію управління комплексом, технічне обслуговування, логістику та безперебійну роботу всіх служб.

Серед усіх функціональних зон обов'язковими є зона приймання та житлові приміщення, адже вони складають основу роботи будь-якої бази відпочинку. Інші приміщення можуть варіюватися залежно від масштабів комплексу, цільової аудиторії та специфіки надаваних послуг, що дозволяє створювати максимально комфортне середовище для відпочинку, оздоровлення та рекреаційної діяльності.

Для баз відпочинку та рекреаційних комплексів особливо важливе правильне розташування житлових корпусів та будиночків, щоб вони знаходилися у тих зонах території, де мінімальний рівень шуму. Це стосується як зовнішніх джерел шуму (транспорт, сусідні об'єкти), так і внутрішніх – технічних споруд або кухонних приміщень. Відповідно до санітарних та будівельних вимог, житлові будиночки та котеджі повинні бути ізольовані від сторонніх шумів і запахів, що гарантує комфорт і безпеку відпочиваючих.

Всі житлові приміщення на базах відпочинку повинні відповідати санітарно-гігієнічним нормам та виключати можливість виникнення фізичних, хімічних або біологічних забруднень. Розміщення номерів у підвальних або низько освітлених приміщеннях категорично не рекомендується через ризики підвищеної вологості та недостатньої вентиляції. Це особливо актуально для

рекреаційних комплексів на природі, де гості приїжджають для відновлення сил та проведення часу на свіжому повітрі.

Просторова організація бази відпочинку передбачає логічне розділення потоків відпочиваючих та персоналу, щоб уникнути перетину маршрутів і забезпечити зручний доступ до всіх функціональних зон: житлових, харчових, спортивних та рекреаційних. Така організація не лише підвищує комфорт відпочинку, а й дозволяє ефективно обслуговувати гостей та підтримувати порядок на території комплексу. Крім того, правильне зонування та розташування будиночків і котеджів сприяє гармонійному використанню території бази відпочинку, створює умови для комфортного відпочинку та оздоровлення, а також забезпечує максимальну ефективність інфраструктури. Особливу увагу слід приділяти доступності об'єктів, їхньому взаємному розташуванню та збереженню природних рекреаційних ресурсів на території комплексу.

Головні входи будівель на базах відпочинку повинні бути обладнані тамбурами, що забезпечують додаткову тепло- та звукоізоляцію, а також підвищують безпеку відвідувачів. Для допоміжних входів рекомендується застосовувати подвійні двері, які відкриваються у бік виходу, що є важливим для безпечної евакуації у разі надзвичайних ситуацій. Розміри тамбурів визначаються відповідно до нормативних вимог: ширина повинна перевищувати дверний проріз щонайменше на 0,15 м з кожного боку, а глибина - на 0,2 м більше за ширину дверного полотна. Мінімальні габарити тамбура складають 1,8 м у глибину та 2,2 м у ширину. Такі параметри відповідають ДБН В.2.2-9:2018 та ДБН 2.2-20:2008 і забезпечують комфортне функціонування приміщень, енергоефективність будівель і належний рівень шумоізоляції.

Житлові приміщення баз відпочинку включають не лише спальні кімнати, а й зони загального користування, такі як вітальні, ігрові або дитячі кімнати, а також допоміжні приміщення для обслуговування гостей. Планування таких приміщень передбачає розміщення номерів у тих частинах території комплексу, де мінімальний рівень шуму від транспортних потоків, технічного обладнання

або комунікацій. Крім того, житлові приміщення повинні бути ізольовані від запахів і шумів кухонних та технічних зон, щоб гарантувати безпеку та комфорт гостей. Проектування номерів, їх площі, розташування, а також планування санітарних та електромереж здійснюється відповідно до вимог ДБН 2.2-20:2008. Номери можуть бути однокімнатними з санітарним вузлом або доповнюватися передпокоюм та гардеробною, що підвищує зручність проживання.

Допоміжні та технічні приміщення включають склади, пральні, господарські кімнати, технічні коридори, системи вентиляції та інженерні вузли. Вони розташовуються у зручних для обслуговування місцях, але ізольовані від житлових зон, щоб уникнути шуму та порушення комфорту відпочивальників. Таке планування дозволяє забезпечити безперебійну роботу комплексу та ефективну організацію потоків персоналу.

Організація внутрішніх і зовнішніх потоків відвідувачів є важливою складовою просторового рішення баз відпочинку. Вона передбачає чітке розділення маршрутів руху гостей і працівників, щоб уникати перехресних потоків, забезпечуючи легкий доступ до всіх функціональних зон: житлових приміщень, зон харчування, рекреаційних і медичних об'єктів. Дотримання цих норм дозволяє створити базу відпочинку з високим рівнем комфорту та функціональності, забезпечує оптимальне використання площі та підвищує якість обслуговування гостей, відповідаючи сучасним стандартам безпеки та ергономіки.

При проектуванні баз відпочинку та рекреаційних комплексів особлива увага приділяється організації житлових, сервісних та дозвіллевих зон з урахуванням вимог сучасних будівельних нормативів. Житлові приміщення повинні бути розташовані так, щоб мінімізувати вплив зовнішнього шуму, запахів від кухонних і технічних приміщень, а також транспортних потоків. Рекомендується уникати розміщення номерів у підвальних чи напівпідвальних поверхах через можливі проблеми з вентиляцією, вологістю та природним освітленням, що важливо для забезпечення комфортних умов перебування гостей.

Норми ДБН 2.2-20:2008 передбачають для номерів підвищеного комфорту на базах відпочинку кілька житлових кімнат і мінімум два санітарні вузли, що гарантує максимальну зручність для відпочиваючих. При проектуванні також враховуються додаткові елементи, такі як передпокої, гардеробні та кімнати загального користування, що підвищують рівень сервісу та комфорт перебування.

Приймально-вестибюльні зони повинні забезпечувати зручний доступ до всіх функціональних частин комплексу, організувати логічний рух потоків гостей і персоналу, а також сприяти безпечному та швидкому входу та виходу з території бази відпочинку. Головні входи оснащуються тамбурами, які покращують тепло- і звукоізоляцію, а також підвищують рівень безпеки. Для допоміжних входів застосовуються подвійні двері, що відкриваються у бік виходу, що важливо для евакуаційних заходів.

Підприємства харчування, розташовані на території комплексів, проектуються відповідно до санітарно-гігієнічних норм і стандартів ДБН В.2.2-9:2018 та ДСТУ 4281, що забезпечує належну якість харчування і комфортне обслуговування гостей. Крім стандартних ресторанних і кавових зон, у великих базах відпочинку передбачаються спеціалізовані приміщення для кейтерингу та організації масових заходів, що дозволяє максимально задовольнити потреби різних груп відпочиваючих.

Культурно-дозвіллеві та спортивні зони є невід'ємною частиною сучасних баз відпочинку. Вони включають театральні та кінозали, багатофункціональні спортивні майданчики, басейни, тренажерні зали, зони для активного відпочинку, а також спеціальні приміщення для організації майстер-класів та розважальних заходів. Планування цих зон здійснюється з урахуванням ергономічності, безпеки та ефективного використання простору, що підвищує загальний рівень комфорту та задоволення від перебування на базі.

Застосування нормативів ДБН Б.2.2-12:2019 щодо планування територій дозволяє забезпечити правильне зонування рекреаційних і санітарних областей, організувати зелені насадження, зони відпочинку на відкритому повітрі та

набережні, що створює сприятливу екологічну та естетичну атмосферу для гостей. Такий підхід сприяє формуванню комплексного середовища для відпочинку, оздоровлення та рекреації різних категорій відвідувачів, забезпечуючи високий рівень функціональності та привабливості бази відпочинку.

Для ефективного функціонування баз відпочинку та рекреаційних комплексів надзвичайно важливим є правильне розташування об'єктів на території комплексу. При плануванні слід враховувати зручність для відвідувачів, легкість доступу до основних транспортних маршрутів, а також можливість дотримання високих стандартів гігієни, безпеки та комфорту. Продумана організація розміщення приміщень дозволяє оптимізувати внутрішні потоки гостей та персоналу, забезпечуючи ефективне використання простору та безперешкодний доступ до всіх функціональних зон.

Особлива увага приділяється створенню спеціалізованих зон для фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг, що є ключовим фактором для комфортного відновлення відпочиваючих. До таких приміщень відносяться плавальні басейни, тренажерні зали, сауни, солярії, масажні кабінети та інші об'єкти оздоровчої інфраструктури. Відповідно до норм ДБН 2.2-20:2008, площа спортивних і тренажерних залів має становити щонайменше 10% від загальної місткості комплексу, а сауни - близько 1% від загальної площі. Для плавальних басейнів нормативи визначають мінімальну площу водної поверхні на одного відвідувача - 0,55 м², що гарантує комфортне та безпечне перебування гостей.

Планування та благоустрій прилеглої території є не менш важливими складовими проектування. Згідно з нормами ДСП 172, територія бази відпочинку повинна бути не лише функціонально організованою, а й естетично привабливою та безпечною для гостей. Санітарні вимоги передбачають збереження екологічного стану довкілля, дотримання гігієнічних стандартів і запобігання негативному впливу на природу. Це включає створення зелених зон, облаштування пішохідних доріжок для зручного пересування, а також зон

відпочинку на відкритому повітрі - альтанок, лавок, майданчиків для йоги, спортивних тренувань чи дитячих ігрових зон.

Зелені насадження, декоративні ландшафтні елементи та природні водні об'єкти не лише підвищують естетичну привабливість комплексу, але й сприяють покращенню психоемоційного стану гостей. Вони створюють сприятливе середовище для релаксації та відновлення сил, гармонійно поєднуючи природну красу з функціональністю рекреаційних об'єктів. Психологічний комфорт гостей також є важливою складовою проектування. Просторі тренажерні зали та басейни з природним освітленням і комфортними температурними режимами підвищують ефективність відпочинку, сприяють зняттю стресу та покращенню загального самопочуття. Оптимальна організація внутрішніх і зовнішніх просторів забезпечує гармонійний рух відвідувачів і персоналу, створюючи атмосферу спокою та безпеки.

Таким чином, комплексне проектування баз відпочинку та рекреаційних центрів передбачає інтеграцію фізичного, естетичного та психологічного комфорту, а також відповідність сучасним будівельним і санітарним нормам. Це дозволяє створити середовище, яке одночасно сприяє ефективному відновленню, оздоровленню та насолоді від перебування на природі, що є основною метою сучасних оздоровчих та рекреаційних комплексів.

РОЗДІЛ 3. АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНІ ВИРІШЕННЯ БАЗ ВІДПОЧИНКУ

3.1. Архітектурно-композиційні та містобудівні принципи організації баз відпочинку та рекреаційних комплексів

Основними принципами планування і організації баз відпочинку та оздоровчих комплексів є інтеграція містобудівного підходу та композиційного планування, що дозволяє створити комфортне, функціональне та естетично привабливе середовище для відпочиваючих.

1. Містобудівний підхід

Визначають місце розташування комплексу у структурі навколишнього середовища містобудівні рішення, вони враховують як природні, так і урбаністичні умови. Вони формують основу для комфортного перебування гостей, оптимізації транспортних зв'язків та інтеграції з існуючою інфраструктурою. Ключові аспекти включають:

– **Розміщення в межах міських рекреаційних зон.** Центри відпочинку можуть бути розташовані у частинах міста з високим відсотком зелених насаджень, парків та водойм, забезпечуючи легкий доступ до громадського транспорту та основних магістралей. Таке розташування підвищує зручність для гостей та сприяє ефективному використанню міських рекреаційних ресурсів.

– **Приміські та заміські території.** Для створення спокійної та природної атмосфери бази відпочинку можуть розташовуватися на околицях міста або у заміських зонах. Таке розміщення дозволяє забезпечити тишу, більшу площу зелених насаджень та віддаленість від шуму міського середовища, що важливо для оздоровлення і релаксації відвідувачів.

– **Інтеграція в курортну інфраструктуру.** Важливою умовою є органічне включення комплексу у загальну структуру курортних територій, де об'єднуються засоби розміщення, оздоровчі послуги, рекреаційні та культурно-

дозвіллеві об'єкти. Це забезпечує зручність для гостей і дозволяє комплексно реалізовувати функції відпочинку, лікування та дозвілля.

– **Оптимізація транспортної доступності.** Розташування бази відпочинку має враховувати наближення до основних транспортних вузлів, маршрутів громадського та приватного транспорту, а також легкість під'їзду для служб доставки та обслуговування.

– **Екологічна та ландшафтна інтеграція.** Містобудівні рішення повинні враховувати природний рельєф, наявність водойм, лісових масивів та інших природних елементів. Гармонійне поєднання з навколишнім ландшафтом забезпечує природну естетику та створює сприятливе середовище для оздоровлення.

Детальну інформацію щодо містобудівних прийомів формування комплексів відпочинку та оздоровлення наведено у таблиці 3.1, яка систематизує варіанти розташування, орієнтацію на ландшафт та взаємодію з курортною інфраструктурою.

Розміщення баз відпочинку та рекреаційних комплексів у межах міських рекреаційних зон зазвичай характерне для сезонних об'єктів, що функціонують переважно в літній період. Такі комплекси часто мають частково тимчасовий характер і передбачають сезонний демонтаж окремих споруд або їх трансформацію під час міжсезоння. Вибір розташування поблизу природних водойм - річок, озер або штучних ставків - забезпечує зручний доступ для відпочивальників і сприяє організації активного дозвілля на свіжому повітрі, включаючи купання, прогулянки, катання на човнах та інші водні види спорту. Базы відпочинку зазвичай орієнтовані на короткочасне перебування: відвідувачі проводять час у комплексі переважно на вихідні або святкові дні. Планування території передбачає гнучкість просторових рішень, можливість зміни функціонального зонування та мобільність тимчасових споруд, таких як літні кафе, навіси, спортивні і дитячі майданчики.

Важливим аспектом проектування сезонних баз відпочинку є забезпечення комфорту та безпеки гостей у пікові періоди. Передбачаються оптимальні

маршрути пересування відпочивальників, організація зон відпочинку та рекреації, а також належне проектування інженерних та комунікаційних систем, здатних працювати у посиленому режимі під час високого навантаження. Крім того, такі об'єкти інтегруються у міську рекреаційну інфраструктуру, забезпечуючи легкий доступ до громадського транспорту, парковок і прилеглих зелених зон, що підвищує загальну привабливість території для мешканців та туристів.

Таблиця 3.1. Містобудівні принципи формування баз відпочинку та рекреаційних комплексів

МІСТОБУДІВНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ БАЗ ВІДПОЧИНКУ ТА РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ			
ПРИНЦИП	ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ	ПОЯСНЕННЯ	ПРИКЛАД
1 Місце розташування у структурі навколишнього середовища	Враховання природних та урбаністичних умов	Забезпечує комфортне перебування гостей, оптимізацію транспортних зв'язків, інтеграцію з існуючою інфраструктурою	
2 Розміщення в межах міських рекреаційних зон	Парки, водойми, зелені насадження, легкий доступ до громадського транспорту	Підвищує зручність для гостей та ефективне використання міських рекреаційних ресурсів	
3 Приміські та заміські території	Околиці міста, природна атмосфера, тиша, більша площа зелених зон	Створює сприятливі умови для релаксації та оздоровлення відвідувачів	
4 Екологічна та ландшафтна інтеграція	Використання рельєфу, водойм, лісових масивів та природних елементів	Забезпечує гармонійну естетику, природне середовище та оздоровчий ефект для гостей	

*ПРИМІТКА - КОЛІР ПОЗНАЧАЄ, ЩО ВІДПОВІДНИЙ КРИТЕРІЙ БЕЗПОСЕРЕДНЬО СТОСУЄТЬСЯ ДАНОГО ПРОЄКТУ БАЗИ ВІДПОЧИНКУ.

У структурі баз відпочинку часто передбачаються різноманітні функціональні зони, що забезпечують комфортне перебування гостей та широкий спектр послуг. Серед них - громадські заклади харчування, які можуть працювати з напівфабрикатами або пропонувати повноцінне меню, сауни та інші

фізкультурно-оздоровчі приміщення, літні котеджі для розміщення відпочивальників, альтанки та мангальні зони, пляжі, спортивні та розважальні майданчики, танцплощадки, дитячі ігрові зони, а також пункти прокату човнів, катамаранів та облаштовані пристані для водних прогулянок.

Розташування баз відпочинку у приміських зонах є оптимальним для комплексів, які працюють цілий рік і забезпечують різні типи перебування: як короткотривалі візити, так і тривалі відпустки. Такі об'єкти, як правило, розташовані на відстані 6–17 км від міста, у рекреаційних зонах, що поєднують доступність з природними ресурсами - водоймами, лісовими масивами або штучними зеленими насадженнями. Для таких баз характерна більш розвинена інфраструктура, яка включає сучасний номерний фонд, ресторани та кафе, приміщення для відпочинку та релаксації (басейни, сауни, більярдні), а також спортивні та дитячі майданчики. Часто всі об'єкти розташовуються компактно в межах однієї будівлі або кількох споруд, що забезпечує зручне обслуговування гостей і оптимізацію просторових потоків.

Бази відпочинку у замських рекреаційних зонах мають свої специфічні переваги, оскільки вони розташовуються в екологічно чистих районах, що відзначаються природною красою: річки, озера, ліси, гірські ландшафти та джерела мінеральних вод створюють сприятливі умови для оздоровлення та тривалого відпочинку. Таке розміщення дозволяє підтримувати екологічну стабільність території, зберігати спокій і тишу, необхідні для відновлення фізичних і психоемоційних ресурсів відпочивальників. Проектування баз відпочинку в приміських та замських зонах має враховувати не лише природні і транспортні особливості місцевості, але й функціональну організацію внутрішніх приміщень, просторове зонування та розміщення тимчасових і постійних споруд. Це дозволяє створити комплексне середовище, яке одночасно забезпечує комфорт, безпеку, широкий спектр послуг і можливості для активного та оздоровчого відпочинку гостей.

Інфраструктура баз відпочинку та рекреаційних комплексів часто нагадує організацію об'єктів у приміських зонах, проте має більш широкий спектр

функціональних рішень і послуг. Однією з характерних особливостей таких закладів є наявність малоповерхових котеджів або окремо розташованих будівель, де концентруються відпочинкові, житлові та сервісні зони. Така організація дозволяє створити комфортні умови для тривалого перебування гостей, забезпечує інтеграцію з природним середовищем, підтримує спокійну атмосферу для відновлення сил та дозволяє уникати перенасичення території великими будівельними масивами. Розташування баз відпочинку у структурі рекреаційних територій є типовим для об'єктів, що знаходяться на узбережжях морів, озер або в гірських зонах, наприклад, на території гірськолижних курортів. Інфраструктура таких комплексів подібна до організації курортних готелів, де житловий фонд може включати стандартні номери, сімейні апартаменти або спеціальні люкси. Комплекси оснащені різноманітними зонами дозвілля: басейнами, спортивними майданчиками, саунами, зонами для активного відпочинку, дитячими та ігровими майданчиками, а також закладами громадського харчування.

Особлива увага приділяється плануванню території, що включає продумане зонування житлових, рекреаційних та сервісних об'єктів, оптимізацію транспортних і пішохідних потоків та забезпечення високого рівня безпеки і комфорту для всіх категорій відпочивальників. Організація баз відпочинку в курортних або природно-рекреаційних зонах поєднує функціональну зручність, комфорт житлових приміщень та багатофункціональні можливості для активного і оздоровчого відпочинку, що є ключовим для ефективного функціонування сучасних рекреаційних комплексів.

Архітектурно-композиційне планування баз відпочинку охоплює організацію внутрішнього простору будівель та зонування прилеглої території комплексу, з урахуванням різноманітних потреб і очікувань відпочиваючих. Основною метою такого підходу є забезпечення максимальної функціональності, комфорту та зручності, а також створення гармонійного середовища, яке інтегрує архітектуру з природним ландшафтом.

Ключові принципи архітектурно-композиційного вирішення включають:

– Розподіл простору на функціональні зони. Територія та внутрішні приміщення бази відпочинку мають чітко розмежовуватися на окремі функціональні блоки: житлові зони для відпочивальників, зони активного дозвілля та спортивних ігор, рекреаційні та оздоровчі блоки, об'єкти харчування та культурно-дозвіллеві простори. Такий розподіл забезпечує комфортне одночасне перебування різних категорій гостей без перешкод і конфліктів у використанні території.

– Створення безпечних та зручних пішохідних маршрутів. Важливим елементом є організація пішохідних шляхів, що поєднують всі основні об'єкти комплексу. Особлива увага приділяється маршрутам для людей з обмеженими фізичними можливостями, а також зонуванню потоків відпочивальників і персоналу, щоб уникати перехрещень і забезпечити безпечне та комфортне пересування територією.

– Інтеграція зелених та водних елементів. Для підвищення привабливості території та створення сприятливої атмосфери відпочинку важливо включати ландшафтні зелені насадження, парки, газони, водойми, фонтани та штучні озера. Такі природні елементи не лише покращують естетичні характеристики комплексу, а й сприяють оздоровленню та психологічному відновленню гостей, забезпечуючи чисте повітря та комфортне середовище для релаксації.

– Гармонійна інтеграція з навколишнім середовищем. Бази відпочинку, особливо розташовані в замських або курортних зонах, повинні органічно поєднуватися з природними ресурсами - річками, озерами, лісовими масивами чи гірськими схилами. Комплексне планування території включає розташування житлових і рекреаційних зон таким чином, щоб гості мали легкий доступ до природних елементів, а будівлі не порушували екологічну цілісність ділянки.

– Функціональна та естетична єдність простору. Архітектурне рішення повинно забезпечувати зручне розташування всіх об'єктів комплексу, гармоніювати з природним ландшафтом і створювати приємне візуальне сприйняття. Це дозволяє забезпечити не лише фізичний комфорт, але й психологічне розслаблення відпочивальників.

Всі перелічені принципи архітектурно-композиційного планування, поєднані з грамотним інженерним забезпеченням та продуманою інфраструктурою, створюють високоякісне середовище для функціонування бази відпочинку та рекреаційного комплексу, підвищують привабливість об'єкта для різних груп відпочивальників і забезпечують безпеку та комфорт перебування на території.

В процесі організації баз відпочинку одним із ключових принципів є правильне розміщення об'єктів на земельній ділянці, що включає продумане зонування та взаємодію між функціональними елементами комплексу. Планування території має забезпечувати максимальну зручність для відпочивальників, оптимальне використання простору та ефективну експлуатацію інженерних комунікацій. Одним із поширених підходів є **компактна організація простору**, що передбачає концентрацію основних функцій у межах одного архітектурного об'єму. У такій структурі житлові та громадські приміщення розташовуються в єдиній будівлі, що дозволяє економно використовувати обмежену площу ділянки, зменшувати тепловтрати та підвищувати енергоефективність комплексу. Даний підхід особливо актуальний для баз відпочинку в умовах холодного клімату або при наявності обмеженої території. Крім того, скорочення довжини комунікаційних ліній спрощує обслуговування і знижує витрати на експлуатацію.

Для баз відпочинку, що розташовані на великих територіях або в умовах складного рельєфу, доцільно застосовувати **ускладнену планувальну організацію**. Вона включає використання будівель у формі літери Н, Г або П, а також динамічних архітектурних ліній, що дозволяють гармонійно вписати об'єкти у природне середовище. Таке рішення дозволяє зберегти існуючі зелені насадження, органічно інтегрувати будівлі з ландшафтом та створити комфортні умови для відпочинку.

Чарункова або модульна організація є оптимальним рішенням для баз відпочинку, розташованих у замських зонах або природних рекреаційних територіях з великими земельними ділянками. Вона передбачає поділ комплексу

на окремі функціональні модулі - житлові котеджі, громадські зони, об'єкти харчування, спортивно-оздоровчі та рекреаційні споруди. Такий підхід дозволяє підвищити приватність відпочивальників, створити інтимну атмосферу та забезпечити гнучке використання території для різних видів відпочинку. Важливою особливістю є розміщення котеджів або окремих житлових блоків, що створюють зони спокою та приватності, водночас громадські приміщення, такі як ресторани, спа або культурно-дозвіллеві центри, можуть бути інтегровані у житлові модулі або розташовані в окремих будівлях, гармонійно вписаних у загальну композицію бази. Це забезпечує баланс між приватним життям гостей та загальними зонами користування.

Для великих баз відпочинку доцільне застосування **комбінованої планувально-композиційної організації**, що поєднує переваги компактних та складних структур. Основна будівля такого комплексу включає адміністративні приміщення, зони громадського харчування, спортивно-оздоровчі та розважальні послуги, тоді як окремо розташовані житлові котеджі підвищують рівень комфорту та приватності для гостей.

Усі архітектурно-композиційні принципи для формування баз відпочинку та рекреаційних комплексів зведені в систематизованому вигляді у таблиці 3.2, що дозволяє наочно відобразити різні підходи до планування, оптимізації території та інтеграції природного середовища з функціональними елементами комплексу.

3.2. Архітектурно-планувальні особливості бази відпочинку в місті Суми

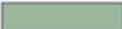
Містобудівне вирішення

При проектуванні бази відпочинку була обрана ділянка на території міста Суми в безпосередній близькості до Блакитних озер. Ця територія вирізняється сприятливими природними умовами та унікальними ландшафтними характеристиками, що забезпечують комфортне поєднання рекреаційного відпочинку та оздоровчих процедур. Присутність водойм, зелених насаджень та

природного рельєфу створює сприятливі умови для організації активного та пасивного відпочинку, а також для відновлення фізичного та психоемоційного стану відвідувачів. Розташування бази біля водойм дає можливість облаштувати пляжні та рекреаційні зони, пішохідні маршрути, майданчики для водних видів спорту, а також прогулянкові та оглядові доріжки, що сприяють підвищенню естетичної привабливості території. Завдяки природним характеристикам ділянки забезпечується гармонійне поєднання відпочинку на свіжому повітрі з елементами природи, що значно покращує загальний оздоровчий ефект для гостей.

Таблиця 3.2. Архітектурно-композиційні принципи формування баз відпочинку та рекреаційних комплексів

АРХІТЕКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ БАЗ ВІДПОЧИНКУ ТА РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ			
ПРИНЦИП	ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ	ПЕРЕВАГИ	ПРИКЛАД
1 Компактна організація простору	Гармонійне вписування у ландшафт, збереження зелених насаджень, комфортні умови відпочинку	Економне використання площі, зменшення тепловтрат, підвищення енергоефективності, спрощене обслуговування	
2 Ускладнена планувальна організація	Використання будівель у формі Н, Г, П; динамічні архітектурні лінії; підходить для великих територій або складного рельєфу	Гармонійне вписування у ландшафт, збереження зелених насаджень, комфортні умови відпочинку	
3 Чарункова (модульна) організація	Поділ комплексу на окремі функціональні модулі: котеджі, громадські зони, об'єкти харчування, спортивно-оздоровчі та рекреаційні споруди	Підвищення приватності, створення інтимної атмосфери, гнучке використання території, баланс між приватними та загальними зонами	
4 Комбінована планувально-композиційна організація	Поєднання компактних та складних структур; основна будівля – адміністративні та громадські функції, окремо – житлові котеджі	Максимальний комфорт для гостей, приватність, ефективне використання території, інтеграція різних функцій	

*ПРИМІТКА - КОЛІР ПОЗНАЧАЄ, ЩО ВІДПОВІДНИЙ КРИТЕРІЙ БЕЗПОСЕРЕДНЬО СТОСУЄТЬСЯ ДАНОГО ПРОЄКТУ БАЗИ ВІДПОЧИНКУ.

Архітектурно-планувальні рішення бази передбачають максимально органічне інтегрування будівель у природне середовище. Розташування

житлових блоків, громадських приміщень та рекреаційних зон здійснено з урахуванням існуючих зелених насаджень, водних об'єктів та рельєфу, що дозволяє зберегти екологічну цінність території. Ландшафтне оформлення включає облаштування зон відпочинку, альтанок, оглядових майданчиків та пішохідних алей, що сприяє створенню спокійної та привабливої атмосфери для гостей. Містобудівне розташування бази відпочинку забезпечує ефективну взаємодію між архітектурними об'єктами та природним середовищем, створюючи сприятливі умови для оздоровлення та відпочинку. Відвідувачі такого комплексу отримують можливість поєднувати комфорт перебування з насолодою від природного оточення, що включає чисте повітря, мальовничі краєвиди та спокійну атмосферу водою. (Рисунок 3.1)

Обрана архітектурна концепція для проектування бази відпочинку відповідає сучасним тенденціям у сфері дизайну та архітектури рекреаційних об'єктів. Вона спрямована на створення максимально комфортного середовища для відпочивальників, де поєднуються естетика, функціональність та ергономіка. Планування приміщень та відкритих просторів розроблене з урахуванням оптимального використання території, забезпечення приватності для гостей та інтеграції природних елементів у загальний простір комплексу.

Для будівництва використовуються матеріали високої якості, які характеризуються довговічністю, екологічністю та енергоефективністю. Це дозволяє забезпечити не тільки сучасний зовнішній вигляд об'єктів, але й комфортні умови для перебування гостей у різні сезони року. Крім того, застосування інноваційних рішень у плануванні та конструктиві забезпечує ефективну організацію внутрішніх та зовнішніх зон комплексу, створюючи гармонійний баланс між функціональністю та естетичною привабливістю. Територія для розміщення бази відпочинку вибрана з урахуванням її стратегічного та зручного розташування. Місто Суми, як адміністративний центр області, має вигідне розташування на транспортних маршрутах регіонального та національного значення, що забезпечує легкий доступ до комплексу для місцевих жителів та туристів. Таке розташування підвищує привабливість

проекту та сприяє формуванню зручної логістики для гостей, що планують як короткостроковий, так і тривалий відпочинок.

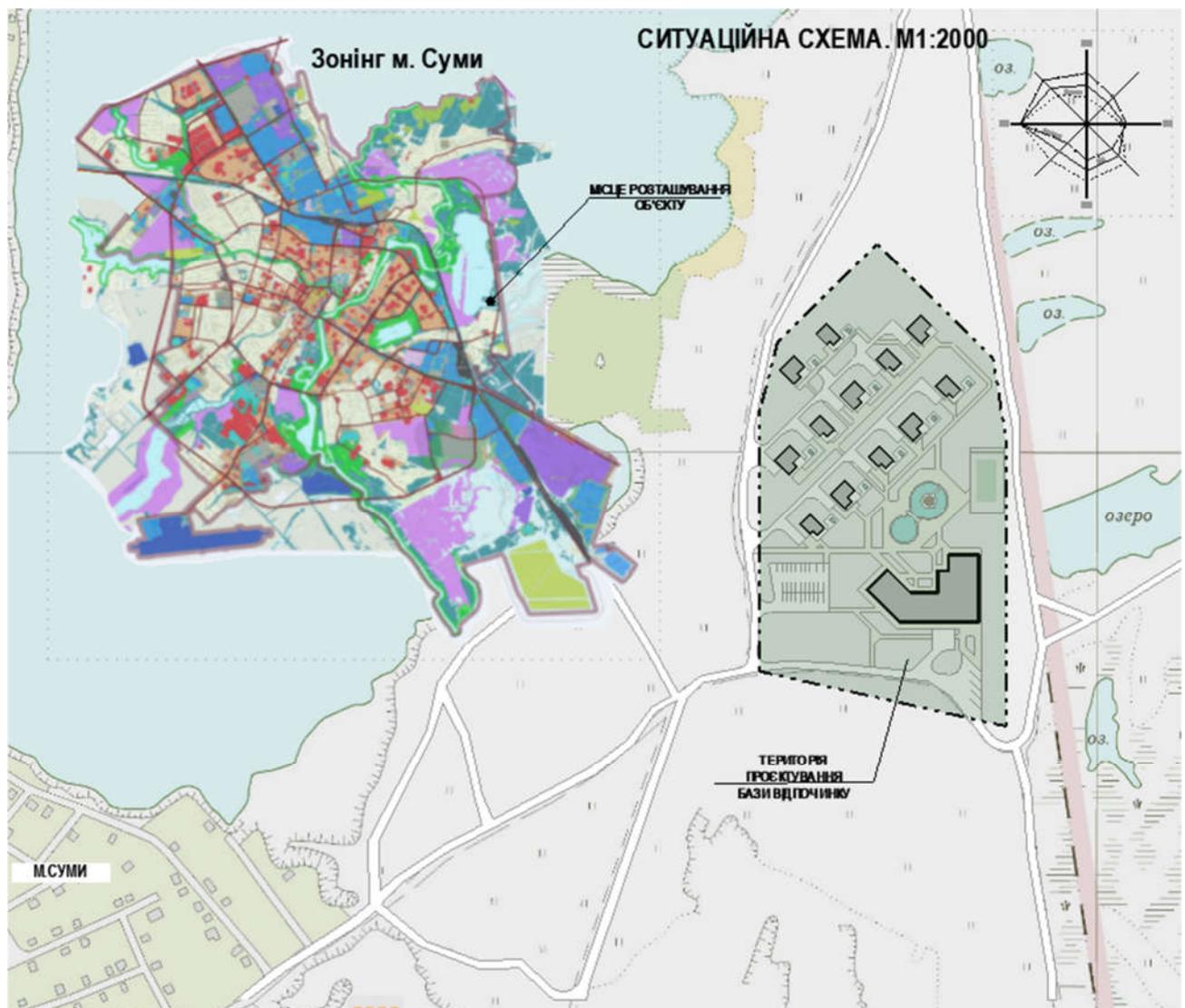

Рисунок 3.1. Розміщення бази відпочинку в структурі міста Суми, Сумської обл.

Розташування бази відпочинку комплексу поблизу Блакитних озер має численні переваги з точки зору природного та рекреаційного потенціалу. Природне оточення водного об'єкта надає території естетичної привабливості, створює сприятливі умови для комфортного відпочинку та дозволяє гостям відчувати тишу й гармонію природи. Таке розташування сприяє відновленню фізичних і психоемоційних сил, забезпечуючи ефективну релаксацію серед мальовничих пейзажів та зелених насаджень. (Рисунок 3.2)

Вибір ділянки біля водойми обумовлює широкий спектр можливостей для організації активного дозвілля. Відпочивальники можуть користуватися водними ресурсами для купання, плавання, катання на човнах та катамаранах, а також займатися іншими видами водного спорту. У той же час наявність водного об'єкта створює заспокійливий вплив на психоемоційний стан гостей, допомагаючи відновлювати внутрішній баланс та сприяючи загальному оздоровленню. Кліматичні умови міста Суми, що характеризуються помірно континентальним кліматом із відносно м'якою зимою та теплим літом, дозволяють ефективно експлуатувати базу відпочинку протягом більшої частини року. Крім того, Блакитні озера відомі чистотою води, що забезпечує безпечне купання та високий рівень комфорту для гостей. Такий природний потенціал території дозволяє поєднувати активний та пасивний відпочинок, створюючи умови для оздоровлення і тривалого перебування відпочивальників.

Рисунок 3.2. Схема розміщення ділянки проектування на мапі

Територія бази відпочинку однозначно має вигідне розташування з точки зору пішохідної доступності: житловий район центру міста знаходиться всього за два кілометри, що дозволяє гостям без зусиль дістатися до основних міських об'єктів. Просторі вулиці та облаштовані прогулянкові доріжки забезпечують зручне пересування пішки, а також комфортний доступ до місцевих магазинів, кафе, ресторанів та інших закладів громадського обслуговування. Окрім цього, наявність Блакитних озер у безпосередній близькості створює додаткову зелену зону для активного відпочинку, прогулянок на свіжому повітрі, занять спортом або спокійного дозвілля серед природи. Водний об'єкт виконує не лише рекреаційну функцію, а й сприяє покращенню психоемоційного стану відпочивальників, забезпечуючи гармонійне поєднання активного та пасивного відпочинку.

Відстань до залізничного вокзалу, що складає близько чотирьох кілометрів, забезпечує легкий доступ до комплексу для гостей, які прибувають на поїзді, що робить об'єкт привабливим для туристів з різних міст. Доступність основних транспортних вузлів та розташування в межах 2–3 км від ключових міських сервісів дозволяють гостям швидко та зручно переміщатися, користуючись усіма необхідними послугами. Завдяки цим характеристикам, ділянка біля Блакитних озер є оптимальним вибором для розміщення бази відпочинку. Вона поєднує комфортну інфраструктуру, природну привабливість та легкий доступ для відвідувачів, створюючи затишне, безпечне та функціональне середовище для відпочинку та оздоровлення.

Вирішення генерального плану

Проектування території бази відпочинку здійснювалося з урахуванням чинних нормативних вимог, зокрема ДБН В.2.2-20:2008, що регламентують організацію саме таких об'єктів розміщення. Генеральний план передбачає чітке зонування території, забезпечення зручних під'їздів для автомобільного транспорту та пішохідних маршрутів, а також виділення спеціальних ділянок для розвороту автотранспорту і проведення вантажно-розвантажувальних операцій

у господарських зонах. Таке рішення гарантує ефективний рух гостей і персоналу та оптимальну роботу всіх сервісних служб бази.

При проектуванні бази відпочинку особлива увага приділялася організації простору, щоб створити комфортні умови для відпочивальників, відвідувачів та працюючого персоналу. Територія планується з урахуванням природних особливостей місцевості, близькості водойми та зелених зон. Основні функціональні блоки включають житлову частину з номерами різних категорій, громадські зони для відпочинку та розваг, спортивні майданчики та місця для активного проведення часу, а також зони для культурного дозвілля. Земельна ділянка для бази відпочинку розташована з відступом від водойми на 50 метрів, що відповідає екологічним вимогам та дозволяє зберегти природний баланс. Такий підхід мінімізує вплив на водні ресурси та навколишнє середовище, створюючи безпечні умови для гостей.

Головний вхід у центральну будівлю бази відпочинку орієнтований на північ та виходить до головного внутрішнього двору самої бази відпочинку, що забезпечує інтуїтивно зрозумілу навігацію для відвідувачів. Це сприяє легкому доступу до житлових будиночків та номерів, громадських зон та розважальної інфраструктури, одночасно підтримуючи логіку руху гостей і персоналу на території. Завдяки такому плануванню території створюється максимально зручне та безпечне середовище, що відповідає потребам відпочивальників і забезпечує комфортне перебування протягом усього часу їхнього відпочинку. (Рисунок 3.3.)

Генеральний план бази відпочинку організовано з акцентом на зручність та комфорт відвідувачів. Вхідні зони житлової частини та ресторану спроектовані таким чином, щоб гості могли легко потрапити до них незалежно від того, чи проживають вони в номерах, чи відвідують заклад лише для користування рестораном. Це забезпечує гнучкість у використанні комплексу та підвищує рівень сервісу для всіх категорій гостей.

забезпечують безпечний доступ до всіх об'єктів і сприяють логічному розподілу потоків гостей. Таке планування дозволяє одночасно підтримувати комфорт, приватність і функціональність території, а також створює умови для максимально ефективного та приємного відпочинку. Розважальна інфраструктура включає відкриті майданчики для активного відпочинку, спортивний майданчик, а саме тенісний корт та зони для індивідуальної релаксації, що розміщені таким чином, щоб не заважати відпочинку гостей у житлових будиночках. Така організація території забезпечує гармонійне поєднання комфорту, безпеки та естетичної привабливості всього комплексу.

Рисунок 3.4. Зона відпочинку з джакузі поруч з житловими будиночками

Гості бази відпочинку мають легкий доступ до озера, що дозволяє їм займатися різноманітними водними розвагами, плаванням або просто відпочивати на березі влітку. Така близькість до водойми створює умови для активного та приємного дозвілля, сприяє релаксації та формує позитивний емоційний настрій відпочивальників.

Під'їзди та пішохідні доріжки до основних входів головної будівлі та житлових котеджів передбачають ширину від 3,5 до 4,5 метра. Це забезпечує вільний рух як транспортних засобів, так і пішоходів, сприяє безпечному та комфортному обслуговуванню території та створює умови для доступності для людей з обмеженими фізичними можливостями. Особлива увага приділена інклюзивності - головні маршрути та під'їзди дозволяють відвідувачам з різними потребами легко дістатися до всіх об'єктів комплексу. На західній стороні ділянки біля головної будівлі передбачено відкриту парковку на 28 автомобілів для гостей та окрему стоянку на 5 місць для персоналу. Таке рішення забезпечує ефективну організацію транспортних потоків і запобігає створенню незручностей для відпочивальників. Поруч із службовим входом ресторану розташований розворотний майданчик розміром 12x12 м, що дозволяє комфортно організувати рух технічного транспорту та обслуговування об'єкта.

Особлива увага приділена організації паркувальних місць для груп населення, а саме людей з обмеженими можливостями. Ці місця розташовані найближче до основних входів комплексу, що забезпечує доступність та комфорт для всіх категорій відвідувачів. Система стоянки спроектована з урахуванням сучасних вимог безпечного руху, включно з чіткою розміткою, під'їзними шляхами та безпечними зонами пішохідного пересування, що дозволяє мінімізувати затори та забезпечити ефективне використання території. У центральній частині бази відпочинку, між житловими котеджами та головною будівлею, розташований головний басейн з баром. Навколо басейну організовані пішохідні доріжки, які з'єднують основні зони комплексу, а також встановлені лежачки та зонтики для комфортного відпочинку. Матеріали благоустрою підібрані з урахуванням естетики та гармонійно вписані в загальний дизайн території.

Басейн виконує не лише розважальну, а й соціальну функцію - він створює зручне та комфортне середовище для відпочинку сімей з дітьми, дозволяючи поєднувати релаксацію, водні розваги та спілкування в безпечній і привабливій

атмосфері. Така організація простору сприяє формуванню функціональної, зручно організованої та естетично привабливої бази відпочинку, яка відповідає сучасним стандартам комфорту та інклюзивності (Малюнки 3.5, 3.6).

Рисунок 3.5. Зона відпочинку з басейном та лежаками

Рисунок 3.6. Зона відпочинку з басейном та лежаками

Озеленення займає значну частину площі комплексу - понад 55% території, що дозволяє формувати сприятливе середовище для відпочинку та релаксації. Рослинність не лише покращує зовнішній вигляд бази, а й виконує екологічні функції: очищає повітря, знижує рівень шуму та пом'якшує мікроклімат на відкритих просторах. Крім того, зелені насадження створюють природні бар'єри, які підвищують приватність відпочивальників і формують відчуття спокою. Пішохідні доріжки на території бази відпочинку виконані з міцного та довговічного покриття, що забезпечує безпечний і комфортний рух для всіх відвідувачів, включно з людьми з обмеженими фізичними можливостями. Таке рішення сприяє легкому переміщенню між житловими котеджами, зонами відпочинку та іншими об'єктами комплексу, одночасно створюючи естетично привабливу та охайну територію.

Інтеграція пішохідних доріжок із зеленими зонами дозволяє гостям насолоджуватися прогулянками серед природного середовища, одночасно забезпечуючи легкий доступ до всіх функціональних об'єктів бази. Такий підхід забезпечує гармонійне поєднання естетики, зручності та екологічної чистоти, що робить перебування на території комфортним для всіх категорій відвідувачів.

Архітектурно-планувальне вирішення

Об'ємно-планувальна структура бази відпочинку в місті Суми сформована з урахуванням природного рельєфу та характеру навколишньої забудови. Центральним елементом планування стало розташування житлових та громадських будівель у безпосередній близькості до мальовничих Блакитних озер. Таке розташування створює природну естетичну привабливість території, а також забезпечує затишну атмосферу, комфортну для відпочинку як сімей, так і індивідуальних гостей.

Архітектурні рішення бази відпочинку передбачають гармонійне вписування будівель у природне оточення, зберігаючи цілісність ландшафту та підкреслюючи красу природних ресурсів ділянки. Планування території спроектоване так, щоб максимально використовувати зелені насадження та

відкриті простори для організації зон відпочинку, прогулянок, активного дозвілля та рекреаційних заходів на свіжому повітрі. Велику увагу приділено організації відкритих ділянок та зон озеленення, що не лише підвищує естетичну привабливість бази, але й створює комфортне середовище для перебування гостей, забезпечує природну тінь, покращує мікроклімат території та сприяє відновленню сил. Такий підхід дозволяє поєднати архітектурні споруди з природою, забезпечуючи водночас приватність і спокій для відпочивальників, а також підтримку екологічної рівноваги на території.

Головна будівля бази відпочинку має три основні поверхи та два технічні рівні. Вона складається з одноповерхової громадської частини та двоповерхової житлової секції, між якими розташовано технічний поверх для інженерних та комунікаційних потреб. Висота першого поверху становить 4,5 метра, технічного - 2,5 метра, житлових поверхів - по 3,3 метра. Така конструкція дозволяє максимально ефективно використовувати простір будівлі, забезпечуючи комфорт і функціональність для гостей. (Рисунок 3.7)

На території бази відпочинку запроєктовано два типи житлових будиночків, кожен із яких є окремим індивідуальним номером для проживання. Обидва типи одноповерхові, проте мають різну внутрішню конфігурацію. Будиночок типу 1 включає дві кімнати: загальну зону, яка поєднує кухню та вітальню, та окрему спальню. Будиночок типу 2 має три кімнати: аналогічну загальну кімнату та дві спальні, що робить його більш придатним для сімей або групових відпочинків. Висота приміщень у всіх будиночках складає 4,5 метра, що створює відчуття простору та комфорту для відпочиваючих. (Рисунки 3.8, 3.9)

Рисунок 3.7. Головна будівля бази відпочинку в м. Суми

Рисунок 3.8. Житловий будиночок типу 1

Рисунок 3.9. Житловий будиночок типу 2

Архітектурно-планувальна організація головної будівлі бази відпочинку вирізняється сучасним композиційним рішенням, яке поєднує функціональність, естетичну виразність та адаптацію до природного середовища. Об'єкт сформований у вигляді декількох взаємопов'язаних об'ємів, що утворюють складену просторову форму з різною висотністю та пластикою фасадів. Така структура дозволяє будівлі гармонійно інтегруватися в ландшафт, створюючи відчуття відкритості та взаємодії з навколишньою природою.

Фасадні площини виконані з використанням стриманих природних тонів - світлих та темних відтінків, що підсилюють контраст і акцентують сучасний характер споруди. На зображенні головної будівлі бази чітко простежуються вертикальні й горизонтальні декоративні елементи, які формують динамічний ритм і створюють глибину композиції. (Рисунок 3.10, 3.11). Такі елементи нагадують природні лінії ландшафту, що підсилює ефект органічної єдності архітектури з довкіллям.

Суттєву роль у формуванні зовнішнього вигляду відіграють прорізи балконів та панорамне скління, орієнтовані на сторони з найкращими видами. Балкони різної глибини утворюють багат шарову структуру фасаду та забезпечують кожному номеру вихід на приватний відкритий простір. Панорамні вікна пропускають значну кількість природного світла, підсилюючи візуальну легкість будівлі й створюючи тісний зв'язок між внутрішніми приміщеннями та природою комплексу.

Перший рівень головної будівлі підкреслений масивним горизонтальним карнизом і збільшеною кількістю скляних поверхонь, що вказує на його громадську функцію. Тут розміщені основні приміщення для гостей - рецепція, вестибюль, зони очікування, приміщення персоналу, а також допоміжні блоки. Чітка прямокутність планування створює логічну структуру та мінімізує пересічення потоків відвідувачів і обслуговуючого персоналу.

Вхідна група акцентована навісом та використанням темніших оздоблювальних матеріалів. До входу веде пішохідна алея, інтегрована в загальне благоустрійне рішення території. Передбачено пандус для маломобільних груп населення, що забезпечує інклюзивність та відповідність сучасним будівельним нормам.

Об'ємно-планувальна структура будівлі поєднує різні за призначенням частини: громадську, житлову та технічну. Житлові поверхи вирізняються складною конфігурацією об'ємів, перекриттями різної висоти та фрагментованими виступами, які надають споруді індивідуальності та пластичності. Такий підхід дозволив створити не лише зручне функціональне середовище, а й архітектурно виразний об'єкт, що стає композиційним центром усієї бази відпочинку.

Рисунок 3.10. Образ головної будівлі бази відпочинку в м. Суми

Рисунок 3.10. Образ головної будівлі бази відпочинку в м. Суми

Загалом головна будівля демонструє сучасний підхід до проєктування, де архітектура поєднується з природою, а використання простору спрямоване на забезпечення максимального комфорту відвідувачів. Поєднання природних матеріалів, продуманої геометрії та гармонії об'ємів створює візуально цілісний і привабливий образ рекреаційного комплексу.

Житлові будиночки бази відпочинку сформовані як окремі однотипні та двотипні малоповерхові об'єкти, призначені для короткострокового розміщення відпочивальників. Кожен із них має одноповерхову структуру з продуманою

внутрішньою організацією, що забезпечує максимально комфортні умови проживання у рекреаційному середовищі. Усі будиночки спроектовані таким чином, щоб інтегруватися у природний ландшафт та зберігати приватність окремих груп гостей. Загальна кількість таких житлових споруд становить 12 одиниць, що забезпечує оптимальну щільність забудови та не перевантажує територію комплексу.

Об'ємно-просторове рішення будиночків ґрунтується на принципах компактності, раціонального використання площі та відкритості інтер'єру. На єдиному поверсі передбачено спільне приміщення з функцією вітальні, що поєднана з міні-кухнею та зоною для прийому їжі. Наявність санітарного вузла в кожному будиночку забезпечує автономність проживання, а окремі спальні приміщення створюють умови для комфортного приватного відпочинку. Додаткові гардеробні кімнати дозволяють організувати зручне зберігання особистих речей та спорядження гостей, що особливо важливо для рекреаційних об'єктів. Особливістю архітектурного вирішення є облаштована вхідна тераса, яка формує перехід між внутрішнім житловим простором і навколишнім природним середовищем. Тераса оснащена мебльованою зоною для відпочинку та проводить гостей до індивідуального входу кожного котеджу. Це створює додатковий відкритий простір, що може використовуватися як для ранкової кави, так і для вечірнього відпочинку.

Фасади будиночків виконано в сучасній мінімалістичній стилістиці, що перегукується з основною архітектурною концепцією всієї бази відпочинку. Ключовим елементом зовнішнього оформлення є суцільне панорамне скління, яке займає значну частину головного фасаду. Такий прийом забезпечує наповнення інтер'єру природним світлом протягом усього дня, створює відчуття простору та посилює візуальну взаємодію будиночка з ландшафтом. Вертикальні декоративні ламелі на фасаді, представлені в проєктній візуалізації, формують ритмічну композицію та додають об'єму пластичності. Поєднання темних природних відтінків з елементами світлих вставок підсилює сучасний характер

архітектури та забезпечує естетичну єдність зі стилем головної будівлі комплексу. (Рисунок 3.11)

Навколишній благоустрій включає озеленені ділянки з декоративними кущами, невеликими деревами та природними кам'яними композиціями, які органічно поєднуються зі спокійною геометрією будиночків. Пішохідні доріжки м'яко підводять до входів, забезпечуючи комфортний та інтуїтивний рух територією. Житлові будиночки формують гармонійний житловий кластер, де кожен елемент поєднує функціональність, архітектурну виразність та відчутний зв'язок із природою. Системність у їхньому плануванні, сучасність фасадних рішень та продуманість благоустрою дозволяють створити високоякісне середовище для рекреації та відпочинку гостей бази.

Узагальнені архітектурно-планувальні особливості бази відпочинку в місті Суми сформовано в таблиці 3.3.

Рисунок 3.11. Головний фасад житлового будиночка через окрему терасу

Таблиця 3.3. Архітектурно-планувальні особливості бази відпочинку в м. Суми

АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ БАЗИ ВІДПОЧИНКУ В М. СУМИ		
ЗАГАЛЬНИЙ ОПИС ПРОЄКТУЮЧОГО ОБ'ЄКТУ		
КРИТЕРІЙ	ОСОБЛИВОСТІ	ВІЗУАЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ
МІСТОБУДІВНЕ РОЗТАШУВАННЯ	Ділянка на території міста Суми, біля Блакитних озер; стратегічно вигідне розташування, зручний доступ до транспортних маршрутів та міських сервісів; пішохідна доступність (2 км до житлового району центру міста, 4 км до залізничного вокзалу).	
ПРИРОДНЕ ОТОЧЕННЯ	Наявність водойм, зелених насаджень, природного рельєфу; чисте повітря та мальовничі краєвиди; сприяє активному та пасивному відпочинку, релаксації та оздоровленню.	
ГЕНЕРАЛЬНИЙ ПЛАН ТА ЗОНУВАННЯ	Чітке зонування: житлова частина, громадські приміщення, спортивні та розважальні майданчики; під'їзди для авто та пішохідні маршрути; відступ від водойми 50 м для збереження екологічного балансу; спеціальні ділянки для паркування та обслуговування.	
АРХІТЕКТУРНА КОНЦЕПЦІЯ	Максимально органічне інтегрування в природне середовище; поєднання естетики, функціональності та ергономіки; сучасні тенденції дизайну рекреаційних об'єктів; використання високоякісних, енергоефективних і екологічних матеріалів.	
ГОЛОВНА БУДІВЛЯ	Три основні поверхи + два технічні рівні; громадська частина (одноповерхова), житлова (двоповерхова), технічний поверх; висота поверхів: 1-й – 4,5 м, технічний – 2,5 м, житлові – 3,3 м; панорамне скління, балкони, природні тони фасадів; поєднання функціональності та архітектурної виразності.	
ЖИТЛОВІ БУДИНОЧКИ	12 одноповерхових одиниць; два типи: тип 1 – дві кімнати (вітальня+кухня + спальня), тип 2 – три кімнати (вітальня+кухня + дві спальні); висота приміщень 4,5 м; приватні тераси, панорамне скління; інтеграція з природою та збереження приватності гостей.	
ВІДКРИТІ ТА РЕКРЕАЦІЙНІ ПРОСТОРИ	Басейн з баром у центральній частині, лежачки, зонтики; пішохідні доріжки шириною 3,5–4,5 м; зона джакузі поруч із котеджами; спортивні майданчики (тенісний корт, активні та індивідуальні зони відпочинку); інтеграція з природними ландшафтами.	
ОЗЕЛЕНЕННЯ ТА БЛАГОУСТРІЙ	Понад 55% території займають зелені насадження; декоративні кущі, невеликі дерева, кам'яні композиції; створення тіні, покращення мікроклімату, екологічні та естетичні функції; природні бар'єри для приватності.	
ПАРКУВАЛЬНА ЗОНА ТА ТРАНСПОРТ	Гостьова парковка – 28 місць + біля кожного житлового будиночка окремі паркувальні місця на два автомобілі; стоянка для персоналу – 5 місць; розворотний майданчик 12x12 м; доступність для людей з обмеженими фізичними можливостями.	

У межах проєктування бази відпочинку функціонально-просторова організація території передбачає формування двох домінуючих зон - **громадської** та **житлової**, кожна з яких виконує окремий комплекс завдань. Такий поділ дозволяє оптимізувати використання площі території, чітко розмежувати потоки відвідувачів і створити комфортні умови як для короткотривалого перебування, так і для проживання гостей.

Громадська частина комплексу зосереджена на першому поверсі головної будівлі та виконує роль основного комунікаційно-відпочинкового ядра (Рисунок 3.12). Саме тут розміщуються зони колективного користування, що забезпечують базові послуги, харчування, дозвілля та адміністративне управління об'єктом. У свою чергу, **житловий сектор** організований на верхніх поверхах будівлі - третьому та четвертому (Рисунок 3.13), де розташовано номери різних типів і категорій, призначені для розміщення туристів.

Громадська зона бази відпочинку включає розгалужену систему приміщень із чітко визначеною функціональною спрямованістю:

- Вхідно-виставкова група

До її складу входять просторий вестибюль, рецепція, камера схову, кімнати обслуговуючого персоналу, ліфтовий хол, зона очікування та низка технічних приміщень. Основним завданням цього блоку є забезпечення комфортної зустрічі гостей, організація їх маршруту по території та надання первинних сервісів.

- Ресторанно-кафетерійний комплекс

У дану частину включено великий ресторанний зал, виробничу кухню, складські кімнати, приміщення для персоналу та адміністративні кабінети. Функціонування цієї зони спрямовано на забезпечення повноцінного харчування відпочивальників, проведення святкових заходів і створення місця для соціальної взаємодії гостей.

- Адміністративний блок

Сюди належать робочі кабінети директора комплексу, адміністратора, головного інженера, бухгалтерії та зал для нарад. Цей комплекс приміщень

виконує організаційно-керівну функцію, забезпечуючи безперебійне управління всіма службами бази.

– Спортивно-оздоровчий відділ

Блок містить тренажерний зал, перукарню, роздягальні, кабінет лікаря, приміщення для тренерів та кімнати для зберігання спортивного інвентарю. Це створює можливості для активного дозвілля, оздоровлення та підтримання фізичної форми гостей у зручних умовах.

– Господарсько-технічна зона

До її складу входять санітарні кімнати, службові приміщення для робітників, окремі складські зони та приміщення для зберігання білизни. Функція цієї частини - забезпечення безперервної роботи комплексу та підтримання належного санітарно-побутового стану.

Рисунок 3.12. План першого поверху з громадським обслуговуванням

Житлова зона бази відпочинку організована у змішаному форматі: частина номерів розташована на третьому та четвертому поверхах головної будівлі, а частина - у відокремлених житлових будиночках на території комплексу. Така

структура дозволяє гнучко задовольняти потреби різних груп відпочивальників - від гостей, що приїжджають на декілька днів, до сімей або компаній, які планують триваліший релакс на природі.

У головній будівлі передбачено кілька типів житлових номерів, зокрема одномісні, двомісні та тримісні варіанти, що відповідають стандартним вимогам тимчасового розміщення. Вони підійдуть для коротких туристичних поїздок та індивідуального або парного відпочинку. Для відвідувачів з порушеннями мобільності у будівлі створено спеціально адаптовані номери, де враховано вимоги безбар'єрності: розширені комунікаційні проходи, зручний доступ до санітарних кімнат, безпечне пересування та можливість користування всіма функціональними зонами без обмежень.

Крім базових номерів, у структурі житлової частини передбачено номери люкс підвищеного рівня комфорту, що підходять для сімейного відпочинку або для гостей, які прагнуть більш приватного та тривалого перебування. Такі номери відрізняються збільшеною площею, наявністю додаткових функціональних зон і підвищеним рівнем інтер'єрного оздоблення.

В окремих житлових будиночках бази відпочинку передбачено два різновиди планувальних рішень: двокімнатні будиночки типу 1 та трикімнатні - типу 2. Кожен із них функціонує як автономний житловий модуль, що забезпечує гостям високий рівень приватності та комфортного проживання (Рисунок 3.14, 3.15). Будиночки мають власні окремі входи та спроектовані приватні тераси, що виступають продовженням внутрішнього простору та формують затишне середовище для відпочинку на свіжому повітрі. Додатковою перевагою є наявність зовнішніх релакс-зон з джакузі, які дозволяють мешканцям насолоджуватися природою, уникаючи зайвого шуму та зберігаючи відчуття приватності. Такі рішення створюють атмосферу відокремленого відпочинку, що особливо цінується під час тривалих перебувань за містом.

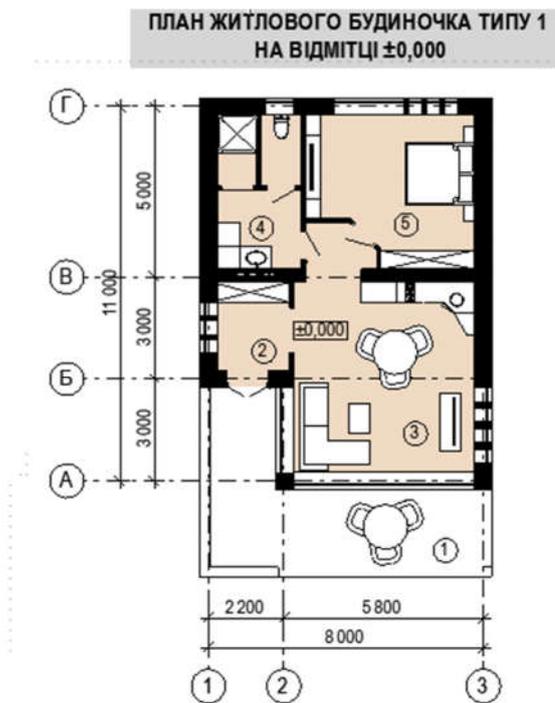

Рисунок 3.13. План типового поверху з житловими номерами

Різноманітність планувальних типів дає змогу гостям обрати формат проживання відповідно до їхніх індивідуальних побажань:

- **двокімнатні будиночки** орієнтовані на пари або невеликі сім'ї, що планують короткочасний відпочинок;
- **трикімнатні будиночки** більше підходять для компаній або гостей, які потребують додаткового простору та зручностей для довготривалого перебування.

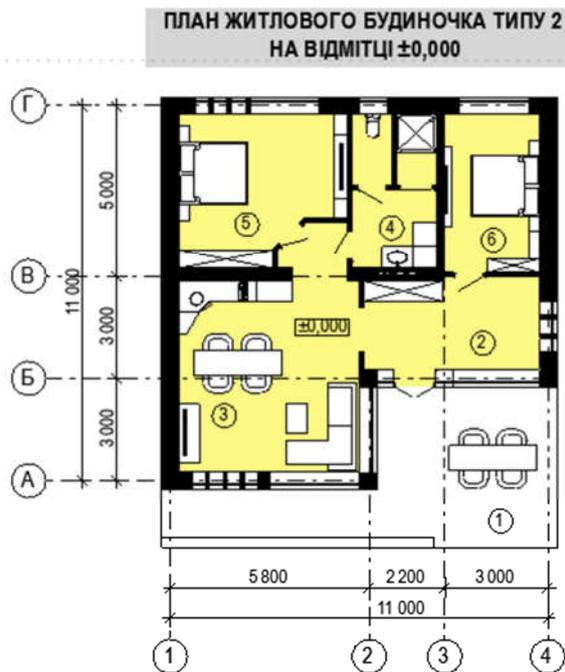
Завдяки продуманому функціональному зонуванню та комплексному підходу до організації простору, житлові будиночки створюють оптимальні умови для комфортного проживання, поєднуючи зручність, приватність та високу якість сервісу.

ЕКСПЛІКАЦІЯ ПРИМІЩЕНЬ ЖИТЛОВОГО БУДИНОЧКА

№	НАЗВА	Площа м ²
<i>Двокімнатний - ТИП 1</i>		
1	Тераса	26,00
2	Передпокій	5,50
3	Кухня-студія	29,50
4	Санвузол	11,00
5	Спальня	19,40

Рисунок 3.14. План поверху житлового будиночка типу 1

<i>Трикімнатний - ТИП 2</i>		
1	Тераса	33,00
2	Передпокій	13,70
3	Кухня-студія	29,50
4	Санвузол	11,00
5	Спальня	19,40
6	Спальня	12,80

Рисунок 3.15. План поверху житлового будиночка типу 2

Кожен житловий номер, розташований у гостевій зоні бази відпочинку, спроектований таким чином, щоб забезпечити максимально комфортні умови для тимчасового проживання. Усі приміщення оснащені необхідним меблевим

обладнанням, санітарно-гігієнічними вузлами, сучасними телевізорами та побутовою технікою, що створює повноцінний побутовий простір для гостей різних категорій. Окрему увагу приділено інклюзивності: у складі номерного фонду передбачені спеціальні кімнати, адаптовані для осіб з обмеженими фізичними можливостями. Такі приміщення мають збільшені габарити, зручні проходи, понижені пороги та обладнання, що дозволяє забезпечити безпечно і комфортно перебування людей з особливими потребами.

Структурно-функціональні взаємозв'язки приміщень гостьової та допоміжної зон демонструються на схемі 3.1, що дозволяє чітко простежити логіку переміщення відвідувачів та забезпечити зручність експлуатації комплексу.

Окрім номерів для проживання гостей, у житловому блоці розміщуються службові приміщення для персоналу, які включають:

- кімнати для зберігання інвентарю та обладнання для прибирання;
- службові кімнати для обслуговуючого персоналу;
- невеликі зони релаксації, де працівники можуть відпочити та відновити сили між змінами.

Наявність таких приміщень забезпечує якісне функціонування всієї інфраструктури та сприяє стабільному рівню сервісу протягом усього періоду роботи комплексу.

Система евакуації на території бази відпочинку спроектована відповідно до чинних норм пожежної та будівельної безпеки. Усі маршрути евакуації розроблені так, щоб гарантувати максимально швидке та організоване залишення будівель у разі надзвичайних ситуацій. Шляхи евакуації мають оптимальну протяжність, чіткі вказівники, а виходи облаштовані так, щоб їх можна було швидко та безперешкодно використати навіть за умов обмеженої видимості. Таке комплексне опрацювання функціональних, побутових та безпекових аспектів гарантує комфорт, зручність і безпеку як гостям, так і персоналу бази.

Для забезпечення ефективної та безпечної евакуації у складі головної будівлі бази відпочинку передбачено дві ізольовані сходові клітки, розташовані у протилежних частинах споруди. Така схема дозволяє відвідувачам і персоналу швидко досягти евакуаційних виходів незалежно від того, в якому крилі або на якому поверсі вони перебувають. Раціональне розміщення сходових кліток сприяє рівномірному розподілу людських потоків під час надзвичайної ситуації та мінімізує ризик утворення скупчень.

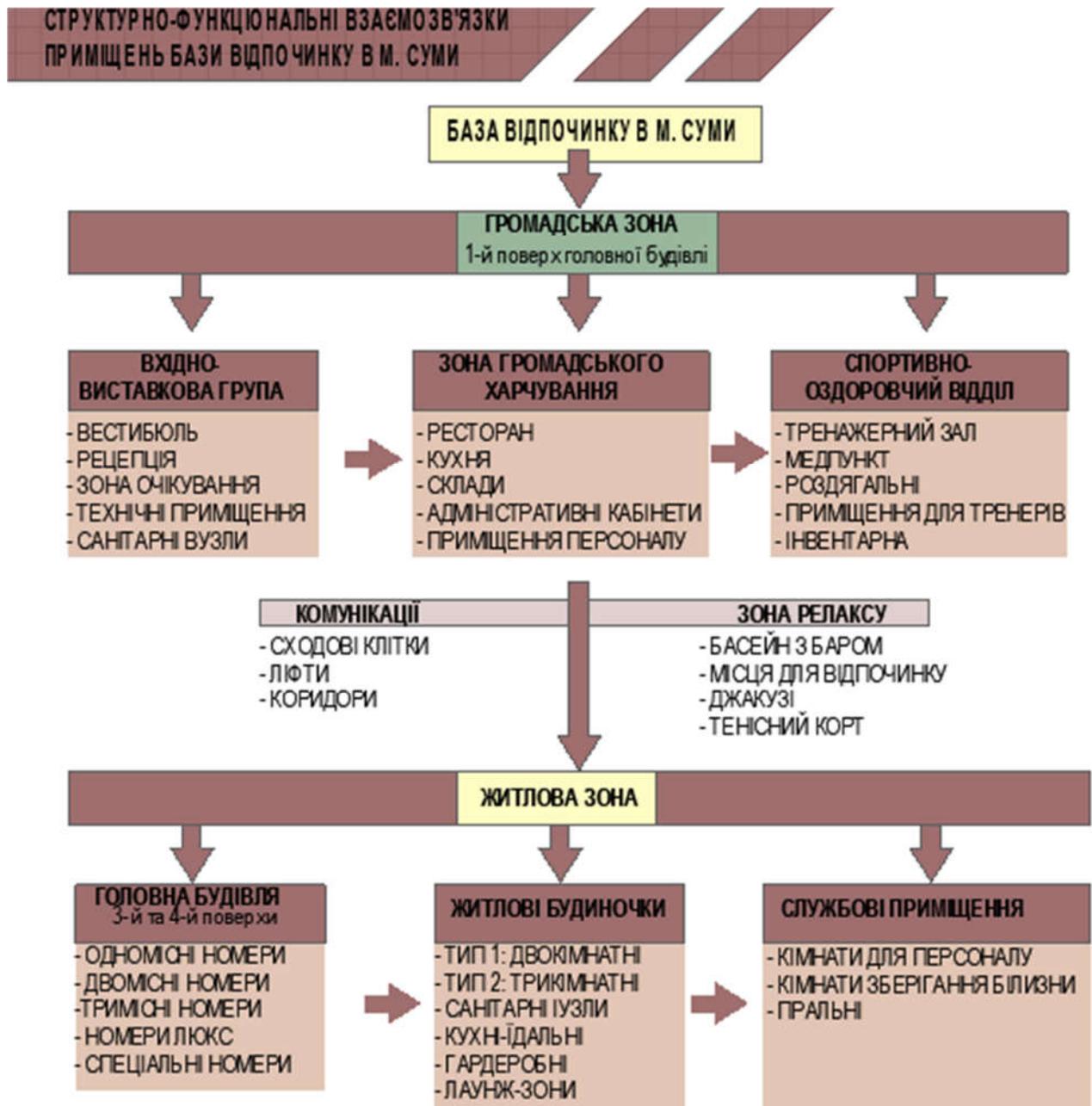
Конструкція сходів розроблена відповідно до вимог пожежної безпеки:

- використані негорючі та вогнестійкі матеріали;
- передбачена система природної та механічної вентиляції для відведення диму;
- ширина маршів забезпечує вільний рух людей у двосторонньому напрямку.

Завдяки цьому сходові клітки виконують не лише транспортну, а й захисну функцію, слугуючи надійним шляхом евакуації у будь-яких умовах.

У структурі будівлі також інтегровано два ліфтові вузли - пасажирський та вантажний, кожен із яких має власне функціональне призначення. Пасажирський ліфт слугує основним вертикальним засобом пересування гостей між громадськими та житловими поверхами (з першого по п'ятий). Він розрахований на шість осіб, що дає змогу оперативно обслуговувати сезонні та пікові потоки відпочивальників, забезпечуючи комфортний доступ до всіх рівнів будівлі. Вантажний ліфт використовується для переміщення інвентарю, постільної білизни, побутового обладнання та інших матеріальних ресурсів. Він також має вантажопідйомність, еквівалентну шістьом особам, що дозволяє ефективно організувати логістику всередині комплексу, не заважаючи руху гостей. Обидва ліфти виконані відповідно до вимог технічної надійності, обладнані системами аварійного живлення, засобами захисту від перевантаження та сучасними механізмами безпеки. Це гарантує безперебійне, зручне та безпечне користування для всіх відвідувачів і працівників бази відпочинку.

Схема 3.1. Структурно-функціональні взаємозв'язки приміщень бази відпочинку

3.3. Конструктивні рішення для бази відпочинку в місті Суми

Для проекту комплексу відпочинку у місті Суми обрана каркасна система будівництва для основної будівлі, що передбачає основне навантаження на металевий або залізобетонний каркас. Такий підхід дозволяє гнучко організувати внутрішній простір, створювати приміщення різного розміру та конфігурації, забезпечуючи максимальний комфорт для відвідувачів. Каркасна

конструкція відкриває широкі можливості для зміни планування відповідно до потреб різних категорій клієнтів та організації зон для відпочинку, розваг і сервісу. Будівля спроектована із застосуванням сітки колон різного кроку: 6×6 м, 3×4 м та 6×7 м. Колони виконані з високоякісного залізобетону квадратного перерізу 400×400 мм, що забезпечує надійність та довговічність конструкції. Стіни споруди виготовлені із сендвіч-панелей, які відзначаються відмінними тепло- та звукоізоляційними властивостями, а зовнішнє оздоблення виконано з металевих елементів, що підкреслює сучасний архітектурний стиль комплексу та надає йому естетичної привабливості.

Перекрыття споруди реалізовані з порожнистих плит, що дозволяє зменшити власну вагу будівлі та економити матеріали, не жертвуючи міцністю. Для підвищення надійності і стабільності конструкції застосовується монолітний залізобетон у ключових елементах. Додаткову стійкість споруда отримує завдяки внутрішнім конструктивним елементам, таким як сходові клітки та ліфтові шахти, розташовані в центральній частині комплексу, що забезпечує рівномірний розподіл навантажень навіть при значних експлуатаційних впливах.

Житлові будиночки комплексу відпочинку виконані з легких несучих стінових конструкцій, що не належать до каркасного типу. Основне навантаження сприймають несучі стіни товщиною 510 мм і 380 мм. Для стін товщиною 510 мм використовується керамоблок високої міцності із додатковим утепленням мінеральною ватою, що забезпечує надійну теплоізоляцію та звукоізоляцію. Стіни товщиною 380 мм виконані з газобетону або пористого бетону з нанесенням фасадної теплоізоляції, що дозволяє знизити загальну вагу конструкції, не втрачаючи міцності. Висота поверху житлових будиночків становить 4,5 м, що створює простірні, світлі та комфортні приміщення для гостей (Рисунок 3.16).

Висота поверхів основної будівлі підібрана з урахуванням комфорту перебування відвідувачів: перший поверх – 4,5 м, технічний другий поверх – 2,5 м, житлові поверхи – 3,3 м (Рисунок 3.17). Покрівля комплексу виконана плоскою з внутрішньою системою водовідведення, що запобігає накопиченню

дощової води та затопленням. Вікна оснащені двокамерними склопакетами, що покращує теплоізоляційні властивості та знижує енергетичні витрати, створюючи комфортний мікроклімат протягом усього року.

Продумане архітектурне та конструктивне рішення комплексу дозволяє адаптувати його до можливого розширення або модернізації, забезпечуючи довгострокову функціональність і універсальність як сучасного рекреаційного центру.

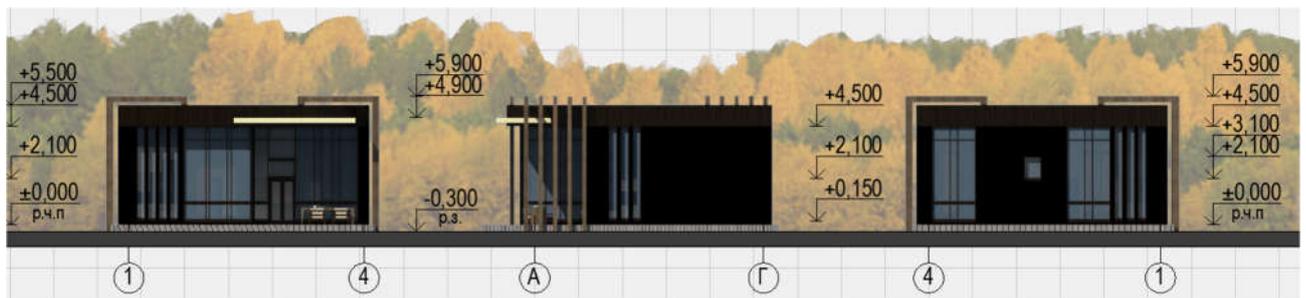

Рисунок 3.16. Схема фасадів житлового будиночка

Рисунок 3.17. Схема розрізу поверхів бази відпочинку головної будівлі

Сходові клітки у будівлі бази відпочинку виконують не лише функцію шляхів евакуації, а й істотно впливають на загальну конструктивну стійкість споруди. Вони забезпечують рівномірний розподіл навантажень на несучі елементи будівлі, зменшують ризик деформацій при експлуатаційних впливах та додатково підвищують надійність конструкції. Завдяки такому підходу забезпечується безпечна та стабільна робота комплексу протягом тривалого періоду експлуатації, що є критично важливим для об'єктів рекреаційного призначення.

При проектуванні будівлі враховані сучасні стандарти сейсмостійкості та екологічної безпеки, що дозволяє забезпечити захист від можливих природних навантажень та сприяє створенню безпечного середовища для відпочинку гостей. Особливу увагу приділено доступності комплексу для людей з обмеженими фізичними можливостями, що забезпечує універсальність використання споруди, а також оптимальне функціонування адміністративних, сервісних та допоміжних служб. Фундамент споруди спроектований з урахуванням максимальної стійкості та надійності. Для цього застосовується пальовий фундамент, який здатний витримувати значні експлуатаційні навантаження та компенсувати впливи змінних ґрунтових і кліматичних умов. Такий тип фундаменту гарантує довговічність будівлі та стабільність її конструкцій навіть за несприятливих погодних факторів.

Інженерні системи бази відпочинку розроблені з урахуванням комфортного та безпечного перебування гостей і роботи персоналу. Основні компоненти системи включають:

- Вентиляція та мікроклімат: автоматичне регулювання повітрообміну забезпечує підтримку оптимальної температури та вологості у всіх зонах комплексу. Це сприяє створенню здорового середовища та підтримує комфортні умови для проживання та відпочинку.

- Кондиціонування повітря: система охолодження підтримує комфортну температуру у літній період, забезпечуючи приємні умови для гостей і персоналу.

– Водопостачання та водовідведення: водопровідна мережа подає воду до санітарних вузлів, кухонь, їдалень та інших функціональних зон, а система водовідведення забезпечує ефективне очищення стоків, підтримуючи високий рівень гігієни у всіх приміщеннях.

– Електропостачання та освітлення: освітлювальні системи охоплюють всі приміщення, включаючи аварійні виходи, а електропроводка та розетки відповідають сучасним стандартам безпеки та енергоефективності.

– Опалення та терморегуляція: централізоване опалення підтримує комфортну температуру у холодну пору року, а система терморегуляторів дозволяє оптимізувати споживання енергії та забезпечує комфортні умови у кожному приміщенні.

Впровадження комплексного підходу до проектування інженерних систем забезпечує не лише комфорт та безпеку для відпочиваючих, але й енергоефективність будівлі, що є важливим аспектом при плануванні сучасних рекреаційних об'єктів. Крім того, продумане архітектурне та конструктивне рішення дозволяє адаптувати комплекс до можливого розширення або модернізації, забезпечуючи довготривалу функціональність та універсальність будівлі. База відпочинку представляє собою сучасний комплекс, який поєднує безпеку, комфорт та ефективне використання ресурсів, що робить її придатною для цілорічного функціонування та обслуговування широкого спектру відвідувачів.

ВИСНОВКИ

У процесі вивчення прийомів архітектурно-планувального вирішення баз відпочинку на прикладі Сумської області було проведено детальний аналіз, на основі якого узагальнено отримані результати та визначено кілька ключових аспектів, що мають важливе значення для функціонування та проектування бази відпочинку, а саме:

– Історичний аналіз розвитку баз відпочинку. Досліджено етапи становлення та еволюції оздоровчих і рекреаційних закладів, від ранніх моделей до сучасних концепцій, що передбачають інтеграцію відпочинку, оздоровлення та додаткових сервісів. Було визначено, як змінювалися принципи планування та функціонального використання приміщень під впливом соціально-економічних та технологічних змін.

– Аналіз архітектурно-планувальної організації. Проведено детальне вивчення планування комплексу, що дозволило визначити основні функціональні блоки: адміністративні, житлові, оздоровчі та рекреаційні зони. Порівняльне дослідження українських і зарубіжних прикладів показало оптимальні рішення щодо взаємного розташування приміщень та зон активності, що сприяє ефективному використанню площі та підвищує зручність перебування відвідувачів.

– Типологія та класифікація комплексів. Проаналізовано сучасні підходи до класифікації баз відпочинку, визначено їх місце серед інших громадських і рекреаційних об'єктів. Оцінено критерії типології, включаючи розмір, рівень інфраструктури, функціональні можливості та орієнтацію на різні категорії відвідувачів, що дозволяє систематизувати об'єкти за функціональною та експлуатаційною ознакою.

– Вплив зовнішніх чинників на проектування. Вивчено, як природно-кліматичні умови, соціально-економічна ситуація, містобудівні особливості та функціональні типи територій впливають на розташування бази відпочинку та вибір архітектурно-планувальних рішень. Виявлено, що правильне врахування

цих чинників дозволяє оптимізувати комфорт для гостей і забезпечити ефективне функціонування всіх елементів комплексу.

– Нормативні вимоги та стандарти проектування. Узагальнено основні державні та міжнародні стандарти, що регулюють проектування рекреаційних об'єктів. Дотримання нормативів дозволяє забезпечити безпеку, комфорт, доступність для людей з обмеженими фізичними можливостями та енергоефективність будівель.

– Містобудівні та архітектурні прийоми. Виявлено сучасні методи організації простору та формування архітектурної композиції, включно з принципами зонування, розташуванням житлових і громадських зон, використанням природного ландшафту та декоративних елементів, що підвищують естетичну привабливість та функціональність комплексу.

– Конструктивні рішення та інженерні системи. Розглянуто варіанти несучих систем будівель, типи перекриттів, матеріали стін та фундаментів, а також інженерне забезпечення комплексу. Було визначено, що застосування каркасної системи для основної будівлі та легких несучих конструкцій для житлових будиночків дозволяє поєднати надійність і економічність будівництва. Інженерні системи включають централізоване опалення, вентиляцію, кондиціонування, водопостачання та водовідведення, що забезпечує комфорт і безпеку гостей у різні пори року.

Практичним результатом проведеного аналізу стало створення проектної пропозиції бази відпочинку у місті Суми. Проект відображає сучасні архітектурно-планувальні та конструктивні рішення, інтегруючи всі виявлені особливості та тенденції розвитку рекреаційних комплексів. Такий підхід забезпечує високий рівень комфорту, безпеки та функціональної ефективності, що робить базу відпочинку сучасним, надійним і довгостроково придатним об'єктом для рекреаційного використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банько В. Г. Будівлі, споруди та обладнання туристських комплексів: навч. посіб. для ВНЗ / В. Г. Банько. – К. : Дакор, 2008. – 325 с.
2. Мінрегіон України. ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій» : наказ Мінрегіон України від 26.04.2019 № 104. – К., 2019. – 72 с.
3. Мінрегіон України. ДБН В.2.2-9:2018 «Громадські будинки та споруди. Основні положення» : наказ Мінрегіон України від 28.09.2018 № 260. – К., 2018. – 64 с.
4. Мінрегіон України. ДБН В.2.2-16:2019 «Культурно-видовищні та дозвіллеві заклади». – К., 2019. – 56 с.
5. Мінрегіон України. ДБН В.2.2-20:2008 «Будинки і споруди. Готелі». – К., 2008. – 48 с.
6. Мінрегіон України. ДБН В.2.2-25:2009 «Будинки і споруди. Підприємства харчування. Заклади ресторанного господарства». – К., 2009. – 56 с.
7. Мінрегіон України. ДБН В.1.2-2:2006 «Навантаження і впливи. Норми проектування». – К., 2006. – 92 с.
8. Мінрегіон України. ДБН В.1.1-12:2014 «Будівництво у сейсмічних районах України». – К., 2014. – 48 с.
9. Мінрегіон України. ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги» : наказ від 31.10.2016 № 287. – К., 2016. – 64 с.
10. Мінрегіон України. ДБН В.1.1-24:2009 «Захист від небезпечних геологічних процесів. Основні положення проектування». – К., 2009. – 40 с.
11. Мінрегіон України. ДБН В.1.1-31:2013 «Захист територій, будинків і споруд від шуму». – К., 2013. – 32 с.
12. Мінрегіон України. ДБН В.2.5-20:2018 «Газопостачання». – К., 2018. – 36с.
13. Мінрегіон України. ДБН В.2.5-23:2010 «Проектування електрообладнання об'єктів цивільного призначення». – К., 2010. – 48 с.

14. Мінрегіон України. ДБН В.2.5-24:2012 «Електрична кабельна система опалення. Основні положення». – К., 2012. – 32 с.
15. Мінрегіон України. ДБН В.2.6-161:2017 «Дерев'яні конструкції. Основні положення». – К., 2017. – 36 с.
16. Мінрегіон України. ДБН В.2.6-163:2010 «Стальні конструкції. Норми проектування, виготовлення і монтажу». – К., 2010. – 48 с.
17. Мінрегіон України. ДБН В.2.4-3:2010 «Гідротехнічні споруди. Основні положення». – К., 2010. – 40 с.
18. Мінрегіон України. ДБН А.2.2-3:2014 «Склад та зміст проектної документації на будівництво». – К., 2014. – 48 с.
19. Державне підприємство «Науково-дослідний інститут «Система». ДСТУ 4268:2003 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги». – К., 2003. – 16 с.
20. Державне підприємство «Науково-дослідний інститут «Система». ДСТУ 4269:2003 «Послуги туристичні. Класифікація готелів». – К., 2003. – 13 с.